MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
PRIVATINĖS TEISĖS INSTITUTAS

RAMŪNAS RAKAUSKAS
DARBO IR SOCIALINIO APRŪPINIMO TEISĖ

NELAIMINGŲATSITIKIMŲ DARBE TYRIMO IR PRIEŽASČIŲ NUSTATYMO AKTUALIJOS, PASIKEITUS TEISINIAM REGLAMENTAVIMUI

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Dr. Vilius Mačiulaitis

Vilnius, 2016

TURINYS

ĮVADAS 3
1. NELAIMINGŲ ATSITIKIMŲ DARBE SAMPRATOS IR REGLAMENTAVIMO RAIDA. 6
1.1. Įvykiai darbe ir nelaimingi atsitikimai darbe……...……..…..…..…….……..6
1.2. Nelaimingi atsitikimai pakeliui į darbą ar iš darbo…….……...……...……...12
2. ĮVYKIŲ DARBE TYRIMAS 16
2.1. Įvykių darbe tyrimo tikslai ir įvykius darbe tiriantys subjektai..... 16
2.2. Įvykių darbe tyrimo ir pripažinimo nelaimingais atsitikimais darbe problematika..... 22
2.3. Įvykių darbe tyrimo rezultatų apskundimo tvarka..... 30
3. NELAIMINGŲ ATSITIKIMŲ PAKELIUI Į DARBĄ AR IŠ DARBO TYRIMAS…..35
3.1. Nelaimingų atsitikimų pakeliui į/iš darbo tyrimo tikslai ir juos tiriantys subjektai.....35
3.2. Nelaimingų atsitikimų pakeliui į/iš darbo tyrimo tvarka…….……...….39
4. NELAIMINGŲ ATSITIKIMŲ DARBE PRIEŽASTYS 42
4.1. Nelaimingų atsitikimų darbe priežasčių sąvoka ir reikšmė……...….42
4.2. Nelaimingų atsitikimų darbe priežasčių nustatymo teoriniai ir praktiniai aspektai 51
IŠVADOS 68
PASIŪLYMAI 70
LITERATŪRA 71
ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS 76
SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA 77
SANTRAUKA ANGLŲ KALBA 78
PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ 79

ĮVADAS

Tiriama problema. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 48 straipsnis įtvirtina, kad kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą ir turi teisę turėti tinkamas, saugias ir sveikas darbo sąlygas, gauti teisingą apmokėjimą už darbą ir socialinę apsaugą nedarbo atveju[1] . Šios nustatytos socialinės vertybės toliau plėtojamos ir įgyvendinamos vadovaujantis Lietuvos Respublikos Darbo kodekso[2], Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo[3] nuostatomis ir kitais norminiais teisės aktais. Sudaryti darbuotojams saugias ir sveikatai nekenksmingas darbo sąlygas visais su darbu susijusiais aspektais – yra darbdavio pareiga[4]. Tik saugioje ir sveikoje darbo aplinkoje darbuotojui užtikrinama fizinė, materialinė ir socialinė gerovė[5]. Tačiau neretais atvejais darbo vietose įvyksta nelaimingi atsitikimai, kurių galimi padariniai net žmogaus mirtis. Lietuvos Respublikos valstybinės darbo inspekcijos duomenimis, šalies ūkio subjektuose per 2014 metus užregistruoti 3 292 pranešimai apie nelaimingus atsitikimus darbe. Įmonėse įvyko 3 115 – lengvi, 117 sunkių ir 60 mirtinų nelaimingų atsitikimų darbe[6]. Nelaimingi atsitikimai darbe turi būti tiriami nustatyta tvarka[7], o ištyrus nelaimingus atsitikimus darbe privalo būti numatytos priemonės panašiems įvykiams išvengti. Tačiau esant dabartiniam teisiniam reguliavimui, aiškiai nėra apibrėžta įvykio darbe pripažinimo nelaimingu atsitikimu darbe procedūra, lieka išsamiai neišaiškinti atvejai, kada įvykiai, įvykę vykstant iš darbo ar į darbą bus laikomi nelaimingais atsitikimais pakeliui į ar iš darbo.

Baigiamojo darbo aktualumas. Įvykiai darbe, nelaimingi atsitikimai pakeliui į darbą ar iš darbo ir jų tyrimas kaip socialinis reiškinys yra visuotinai svarbus. Tik ištyrus įvykius darbe ir juos pripažinus nelaimingais atsitikimais darbe, nukentėjusiems asmenims ar jų šeimoms atsiranda teisė į socialines išmokas, o vertinant nelaimingų atsitikimų darbe priežastis yra numatomos prevencijos priemonės darbuotojų saugai ir sveikatai darbe užtikrinti. Todėl pasikeitus nelaimingų atsitikimų darbe bei nelaimingų atsitikimų pakeliui į darbą ar iš darbo tyrimo teisiniam reguliavimui ir nesant išsamiai reglamentuotam tyrimo procesui, kyla tiek teorinio, tiek praktinio taikymo problemos, kurios dar nėra išsamiai išnagrinėtos.

---

[1]*Lietuvos Respublikos Konstitucija: oficialių dokumentų tekstai su pakeitimais ir papildymais iki 2013 m. rugsėjo 16 d.* (Kaunas: Judex spauda, 2013), 12;
[2]„Darbo kodeksas,“ *Valstybės žinios* 64, 2569 (2002);
[3]„Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymas,“ *Valstybės žinios* 70, 3170 (2003);
[4]Ibid;
[5]Juozas Tartilas, „Darbų saugos teisiniai aktai kritiniu aspektu,“ *Jurisprudencija*, 2008 8(110), 13-17;
[6]Valstybinė darbo inspekcija, „Metinės ataskaitos apie DSS būklę bei darbo įstatymų vykdymą Lietuvos Respublikos įmonėse,“ žiūrėta 2015-11-28, http://www.vdi.lt/PdfUploads/Ataskaita2014.pdf;
[7]„Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymas,“ *Valstybės žinios* 70, 3170 (2003).

Baigiamojo darbo mokslinis naujumas. Dabartinė nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo tvarka yra mažai nagrinėta tiek teisinėje literatūroje, tiek teisminėje praktikoje, tiek kituose šaltiniuose. Tokiu būdu, kadangi teisinėje doktrinoje dar nėra pasisakymų apie pasikeitimus nelaimingų atsitikimų darbe tyrime, todėl aukščiau išvardintos priežastys ir atspindi šios temos mokslinį naujumą.

Baigiamajame darbe tiriamos problemos ištyrimo lygis. Galima paminėti šiuos Lietuvos mokslininkus, kurie nagrinėjo klausimus, susijusius su darbuotojo sveikatai padarytos žalos atlyginimu: M. Gruodis, V. Mikelėnas, T. Bogdanskis, T. Davulis, A. Verikas. Dėl nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo klausimų yra pasisakę tik keli mokslininkai: P. Čyras, A. Stankiuvienė, J. Usonis, J. Tartilas, A. Tartilaitė. Profesorius J. Tartilas kritikavo senąją nelaimingų atsitikimų darbe ir nelaimingų atsitikimų pakeliui į/iš darbo tyrimo reglamentavimo tvarką[8], kuri galiojo iki 2014 m. gegužės 1 d., tačiau po įsigaliojimo naujų teisės aktų, kurie pakeitė iš esmės nelaimingo atsitikimo darbe sampratą ir tyrimo tvarką, nėra jokių mokslinių darbų. Todėl svarbu šiuo klausimu pateikti mokslinį įvertinimą, ar pasikeitimai atitinka Europos Sąjungos reglamentavimą, kuo jie naudingi ir socialiai reikšmingi.

Baigiamojo darbo reikšmė. Kadangi įvykių darbe ir nelaimingų atsitikimų pakeliui į/iš darbo tyrimo tema nėra daug mokslinių darbų ir gilios analizės šiuos klausimu, todėl šis darbas turės įtakos mokslo teorijai bei praktikai, bei siekiams sumažinti nelaimingų atsitikimų darbe skaičių. Šiuo baigiamuoju darbu galės pasinaudoti teisėkūros subjektai ir valstybinės institucijos, prižiūrinčios darbuotojų saugos ir sveikatos norminių teisės aktų vykdymą, bei įvykius darbe, nelaimingus atsitikimus pakeliui į darbą ar iš darbo tiriantys subjektai.

Baigiamojo darbo originalumas. Kadangi konkreti nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo procedūra bei tyrimo tikslai nėra nagrinėti moksliniuose darbuose, todėl šiame darbe pasitelkiant mokslinio tyrimo metodus atskleisti nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo niuansai, aptartos tyrimo problemos bei įvardinta tyrimo reikšmė darbuotojų saugos ir sveikatos užtikrinimui.

Tyrimo tikslas. Atskleisti esminius reglamentavimo pasikeitimus nelaimingų atsitikimų darbe ir nelaimingų atsitikimų pakeliui į/iš darbo tyrime bei išanalizuoti nelaimingų atsitikimų darbe priežasčių nustatymo problemas.

Tyrimo uždaviniai.

Siekiant užsibrėžto tikslo, keliami ir darbe sprendžiami šie uždaviniai:

a) atskleisti įvykio darbe, nelaimingo atsitikimo darbe bei nelaimingo atsitikimo pakeliui į/iš darbo sąvokas bei apžvelgti šių sąvokų raidą;

[8]Tuozas Tartilas, *supra* note 5, p. 13-17.

b) išanalizuoti įvykių darbe ir nelaimingų atsitikimų pakeliui į/iš darbo tyrimo procedūras bei praktinio taikymo aspektus;

c) atskleisti nelaimingų atsitikimų darbe priežasčių nustatymo problemas;

d) išnagrinėti teismų formuojamą praktiką bylose dėl nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo.

Tyrimo metodika. Atsižvelgiant į magistrinio darbo aktualumą bei problematiką bus pasitelkiami įvairūs mokslinio tyrimo metodai. Taikant *lingvistinį* teisės aiškinimo metodą bus užtikrinamas formalių teisės reikalavimų paisymas ir atitinkamo teisinio reguliavimo turinio vienodas supratimas. Turint omenyje tai, kad teisės normų negalima aiškinti remiantis vien tik įstatymų leidėjo ir kitų teisėkūros subjektų priimtais aktais, t. y. vadovaujantis tik grynai tekstine teisės akto išraiška, todėl šiame darbe taip pat bus taikomas įstatymų *leidėjo ketinimų (teleologinis)* metodas. Atsižvelgiant į tai, kad visapusiškai nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo pagrindo analizei būtina pasitelkti ir įvairių teisės aktų normas, todėl dėl šių priežasčių bus taikomas ir sisteminis teisės aiškinimo metodas. *Loginės* analizės metodas bus pasitelktas teorinės ir praktinės medžiagos apibendrinimui bei išvadų ir pasiūlymų suformulavimui. *Lyginamasis* metodas, kurio dėka nacionalinė įstatyminė bazė palyginama su kitų ES valstybių narių reglamentavimu. *Istoriniu* metodu naudotasi pateikiant nelaimingo atsitikimo darbe sąvokos įtvirtinimo teisės aktuose raidą. *Empiriniu* metodu remtasi analizuojant statistinius duomenis, ataskaitas.

Tyrimo struktūra. Magistro baigiamąjį darbą sudaro įvadinė ir dėstomoji dalys. Taip pat yra pateikiama: išvados ir pasiūlymai, literatūros sąrašas, anotacija lietuvių ir anglų kalbomis, bei santrauka lietuvių ir anglų kalbomis. Pirmoje dalyje nagrinėta nelaimingo atitikimo darbe, nelaimingo atsitikimo pakeliui į/iš darbo samprata ir jos raida, atsižvelgiant į teisinį reglamentavimą. Antrojoje dalyje aptariama įvykių darbe tyrimo procedūra. Trečiojoje dalyje aptariama nelaimingų atsitikimų pakeliui į/iš darbo tyrimo procedūra. Tuo tarpu ketvirtoje dalyje nagrinėjami nelaimingų atsitikimų darbe priežasčių nustatymo aspektai.

Ginamieji teiginiai.

1. Įvykių darbe tyrimas – tai procedūrinių veiksmų seka, kurios tikslas orientuotas į įvykio darbe faktinių aplinkybių nustatymą bei nelaimingų atsitikimų darbe prevenciją, bet ne į baudžiamosios, administracinės ar civilinės teisinės atsakomybės taikymą.

2. Nelaimingo atsitikimo darbe priežastys - tai veiksnių ar reiškinių visuma, kuri dažniausiai pasireiškia per darbuotojų saugą ir sveikatą reglamentuojančių teisės aktų pažeidimus. Nelaimingo atsitikimo darbe priežastimi gali būti tik tie darbuotojų saugą ir sveikatą reglamentuojančių teisės aktų pažeidimai, kurie tiesiogiai įtakojo nelaimingą atsitikimą darbe. Darbuotojų saugą ir sveikatą reglamentuojančių teisės aktų pažeidimai, kurie tiesiogiai nesusiję su nelaimingu atsitikimu darbe, nelaimingų atsitikimų darbe prevencijos prasme yra svarbūs, tačiau negali būti laikytini priežastimi.

1. NELAIMINGŲ ATSITIKIMŲ DARBE SAMPRATOS IR REGLAMENTAVIMO RAIDA

Šiame skyriuje aptariama nelaimingų atsitikimų darbe bei nelaimingų atsitikimų pakeliui į darbą ar iš darbo sąvokų raida nuo Lietuvos Respublikos nepriklausomybės atkūrimo iki šių dienų. Vertinant besikeičiantį teisinį reglamentavimą bus atskleistos nelaimingo atsitikimo darbe bei nelaimingo atsitikimo pakeliui į darbą ar iš darbo sampratos ir jų reikšmė.

1.1. Įvykiai darbe ir nelaimingi atsitikimai darbe

1990 metais atkūrus Lietuvos Respublikos nepriklausomybę buvo pradėtas formuoti naujas socialinės politikos modelis. Lietuvos Respublikos Seimas 1993 m. spalio 7 d. priėmė Žmonių saugos darbe įstatymą, kuriame nelaimingo atsitikimo darbe sąvoką apibrėžė taip: „nelaimingas atsitikimas - ūmus darbuotojo sveikatos pakenkimas dėl trumpalaikio darbo aplinkos pavojingo, kenksmingo veiksnio poveikio, kai darbuotojas netenka darbingumo nors vienai dienai”[9]. Pastebėtina, kad tuo metu įstatymų leidėjas neišskyrė nelaimingo atsitikimo darbe sąvokos, bet naudoja bendrą nelaimingo atsitikimo sąvoką.

1999 m. gruodžio 23 d. priimtame Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatyme buvo pateikta tokia nelaimingų atsitikimų darbe sąvoka: „Nelaimingas atsitikimas darbe – nustatyta tvarka įregistruotas ūmus darbuotojo sveikatos pakenkimas dėl darbo aplinkos pavojingo, kenksmingo veiksnio (veiksnių) trumpalaikio poveikio, kai darbuotojas netenka dalies ar viso darbingumo arba dėl to miršta“[10]. 2000 m. spalio 17 d. buvo priimtas Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymo 3 straipsnio pakeitimo įstatymas, kuriuo patvirtinta nauja nelaimingų atsitikimų darbe sąvoka - „nelaimingas atsitikimas darbe – tai įvykis darbe, įskaitant eismo įvykį darbo laiku, nustatyta tvarka ištirtas ir pripažintas nelaimingu atsitikimu darbe, kurio padarinys – darbuotojo trauma (lengva, sunki, mirtina). Įvykis darbe, kai darbuotojas mirė dėl ligos, nesusijusios su darbu, nepriskiriamas prie nelaimingo atsitikimo darbe”[11].

2000 m. spalio 17 d. Lietuvos Respublikos Seimas patvirtino naująjį Žmonių saugos darbe įstatymo pakeitimo įstatymą, kuriame nelaimingo atsitikimo darbe sąvoka apibrėžta jau kaip įvykį darbe, įskaitant eismo įvykį darbo laiku, nustatyta tvarka ištirtą ir pripažintą nelaimingu atsitikimu darbe, kurio padarinys – darbuotojo trauma (lengva, sunki, mirtina). Įvykis darbe, kai

---

[9] „Žmonių saugos darbe įstatymas,“ *Valstybės žinios* 55, 1064 (1993);
[10] „Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymas,“ *Valstybės žinios* 110, 3207 (1999);
[11] „Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymo pakeitimo įstatymas,“ *Valstybės žinios* 95, 2969 (2000).

darbuotojas mirė dėl ligos, nesusijusios su darbu, nepriskiriamas prie nelaimingo atsitikimo darbe"[12].

2003 m. liepos 16 d. buvo patvirtinta nauja Žmonių saugos darbe įstatymo redakcija, pakeičiant Žmonių saugos darbe įstatymą į Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymą. Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatyme nelaimingo atsitikimo sąvoka išliko tokia pati ir apibrėžiama taip „Nelaimingas atsitikimas darbe – įvykis darbe, įskaitant eismo įvykį darbo laiku, nustatyta tvarka ištirtas ir pripažintas nelaimingu atsitikimu darbe, kurio padarinys – darbuotojo trauma (lengva, sunki, mirtina). Įvykis darbe, kai darbuotojas mirė dėl ligos, nesusijusios su darbu, nepriskiriamas prie nelaimingo atsitikimo darbe". Lengvas nelaimingas atsitikimas darbe – įvykis, dėl kurio darbuotojas patiria traumą ir netenka darbingumo nors vienai dienai ir kuris nepriskiriamas sunkių nelaimingų atsitikimų darbe kategorijai. Taip pat įstatymų leidėjas išskyrė ir incidento sąvoką „Incidentas – įvykis, susijęs su darbu, kai nesužeidžiamas nė vienas darbuotojas arba kai dėl darbuotojo traumos, gautos per šį įvykį, reikalinga tik pirmoji medicinos pagalba" [13].

Konkretūs atvejai, kada yra surašomi nelaimingų atsitikimų darbe N-1 formos aktai buvo nurodyti Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatuose. N-1 formos aktas surašomas asmeniui, kai nelaimingas atsitikimas darbe įvyksta: „1. dirbant darbo sutartimi sulygtą ar kitą darbdavio pavestą arba su darbdaviui atstovaujančio asmens ar jo įgalioto asmens žinia atliekamą darbą arba atliekant viešojo administravimo funkcijas; 2. parengiant darbui ir tvarkant darbo vietą, darbo priemones (prieš pradedant darbą, darbo laiku ar po darbo) ar atliekant kitus su darbu susijusius veiksmus darbo vietoje, įmonės patalpose ar teritorijoje; 3. darbuotojui darbo metu vykstant darbo reikalais (vykdant darbdavio pavestą užduotį, įskaitant darbuotojo siuntimą tikrintis sveikatos); 4. vykstant į darbą ar iš darbo įmonės ar jos samdomu transportu; 5. dėl smurto, jeigu smurto aplinkybės ir motyvai susiję su darbu; 6. papildomų ir specialių pertraukų metu darbo vietoje, įmonės patalpose ar jos teritorijoje; 7. darbuotojui dirbant sau (savo interesais) įmonėje su įmonės vadovo ar padalinio vadovo žinia; 8. darbuotoją nušalinus nuo darbo, tačiau nušalintajam esant įmonės patalpose, teritorijoje, kai nušalintas darbuotojas privalo laikytis nustatytos darbovietėje tvarkos"[14]. Taip pat N-1 formos aktai surašomi ir tais atvejais, kai nelaimingas atsitikimas įvyksta: „1. darbuotojui dirbant darbus, numatytus darbo sutartyje su namudininkais, jeigu nelaimingas atsitikimas įvyksta dėl darbdavio pateiktų medžiagų ar darbo priemonių, taip pat darbo (gamybos) proceso; 2. darbo metu atliekant pilietinę pareigą: gelbstint žmones,

[12] „Žmonių saugos darbe įstatymo pakeitimo įstatymas," *Valstybės žinios* 95, 2968 (2000);
[13] „Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymas," *Valstybės žinios* 70, 3170 (2003);
[14] „Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatai," *Valstybės žinios* 136, 4945 (2004).

materialines vertybes gaisro, avarijos, stichinės ir kitos nelaimės padarinių įmonėje likvidavimo metu; 3. įmonės vadovo ar darbdavio įgalioto asmens rašytiniu pavedimu (nurodymu) darbuotojui dalyvaujant sporto, kultūros ir kituose panašiuose renginiuose; darbo metu dalyvaujant įstatymo numatytoje visuomeninėje veikloje; 4. darbuotojams, atleistiems nuo darbo valstybinėms arba visuomeninėms pareigoms atlikti; 5. įspėjimo apie darbo sutarties nutraukimą laikotarpiu darbdavio suteiktu darbuotojui laisvu nuo darbo laiku ieškotis naujo darbo, esant kitoje įmonėje; 6. asmens pertraukos pailsėti ir pavalgyti metu darbo vietoje, įmonės patalpose ar jos teritorijoje“[15].

Atsižvelgiant į tai, svarbu pažymėti, kad poįstatyminis teisės aktas išplečia nelaimingo atsitikimo darbe sampratą teritoriniu atžvilgiu, nustatydamas, kad prie nelaimingų atsitikimų darbe priskiriami ir įvykiai darbuotojui vykstant į darbą ar iš darbo. Taip pat nelaimingi atsitikimai įvykę ne darbovietėje, bet vietoje, kurioje darbuotojui išmokamas darbo užmokestis, arba vietoje ne darbovietės teritorijoje, kurioje darbuotojas gali būti pertraukos pailsėti ir pavalgyti metu. Taigi, prie nelaimingų atsitikimų darbe yra priskiri ir įvykiai, darbuotojams nesant darbovietės teritorijoje ar darbo vietoje.

Taip pat įstatymų leidėjas nurodė, kad nelaimingo atsitikimo darbe tyrimo metu nustačius, kad asmuo mirė dėl ligos, nesusijusios su darbu, arba kad įvykis darbe nesusijęs su darbu, įvykio tyrimas nutraukiamas ir N-1 ar N-2 formos aktas nesurašomas. Nelaimingų atsitikimų, nesusijusių su darbu, sąrašas yra baigtinis ir šiame sąraše nurodyti atvejai, kada įvykiai, juos ištyrus, nebus pripažįstami nelaimingais atsitikimais darbe, kai nukentėjusysis: 1. sąmoningai (tyčia) siekė, kad įvyktų nelaimingas atsitikimas; 2. susižalojo ar mirė darydamas nusikalstamą veiką; 3. savavališkai be įmonės vadovo ar padalinio vadovo žinios dirbo sau (savo interesais); 4. nukentėjo, kai prieš jį buvo panaudotas smurtas, jeigu smurto aplinkybės ir motyvai nesusiję su darbu[16]. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas (toliau – LVAT) administracinėje byloje A[502]-2435/2011 taip pat pasisakė, kad darbuotojo mirtis dėl ligos darbo vietoje, nėra pripažįstama nelaimingu atsitikimu darbe[17].

Tačiau nors įstatymu leidėjas pateikia baigtinį sąrašą atvejų, kada įvykiai nepripažįstami nelaimingais atsitikimais darbe, tačiau sistemiškai vertinant apibrėžtas nelaimingo atsitikimo darbe sąvokas, išryškėja dar viena būtinoji sąlyga įvykio pripažinimui nelaimingu atsitikimu darbe, tai - trauma. Pažymėtina, kad traumos sąvoka minėtuose teisės aktuose nėra apibrėžta. Dabartinės kalbos žodyne sąvoka „trauma“ apibrėžiama kaip išorinio poveikio sukeltas audinių ar

---

[15] „Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatai,“ *Valstybės žinios* 136, 4945 (2004);
[16] „Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymas,“ *Valstybės žinios* 70, 3170 (2003);
[17] „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. rugpjūčio 18 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-502-2435/2011“, prieiga per internetą https://www.e.teismai.lt/byla51886571610895/A-502-2435-11.

organo sužalojimas.[18] Dažnas atvejis praktikoje, kai darbuotojas dėl blogos psichologinės atmosferos darbe, nuolatos patiria stresą ir dėl to, bent vienai dienai, netenka darbingumo. Šiuo atveju, darbuotojo patirtas sveikatos pakenkimas, nebus laikomas nelaimingu atsitikimu darbe, nes darbuotojas nepatyrė traumos – audinių ar organo sužalojimo. Šios įstatymų leidėjo įtvirtintos sąvokos apibrėžties laikosi ir LVAT, kuris administracinėje byloje A^{822}-541/2014, pasisakė, kadangi darbuotojas darbe nepatyrė traumos, todėl įvykis darbe negali būti pripažintas nelaimingu atsitikimu darbe[19]. Tokiu būdu ne visi sveikatos pakenkimai darbe sudaro pagrindą nelaimingo atsitikimo darbe pripažinimui, todėl autoriaus nuomone, nelaimingo atsitikimo darbe apibrėžtys nebuvo tikslios bei ribojančios darbuotojo teisę į socialines garantijas.

Taip pat ir mokslininko Juozo Tartilo nuomone, toks nelaimingo atsitikimo darbe apibrėžimas nėra priimtinas. Anot J. Tartilo į klausimą, kas yra nelaimingas atsitikimas atsakoma, kad nelaimingas atsitikimas yra nelaimingas atsitikimas ir dar siūloma jį teisiniu būdu pripažinti nelaimingu atsitikimu, o tai jau dviguba painiava. J. Tartilas siūlo nelaimingą atsitikimą darbe apibrėžti taip kaip nurodyta Socialinės apsaugos terminų žodyne. Čia paaiškinta, kad nelaimingas atsitikimas darbe – tai ūmus darbuotojo sveikatos pagadinimas dėl trumpalaikio pavojingumo, kenksmingo darbo aplinkos poveikio arba neatsargumo, dėl kurio darbuotojas netenka darbingumo nors vienai dienai arba dėl to miršta. J. Tartilo nuomone, kad toks apibrėžimas teisiniu požiūriu tikslesnis ir priimtinesnis[20].

Ne visiškai sutiktina su mokslininko J. Tartilo nuomone, kad toks apibrėžimas yra tikslesnis. Minėtame apibrėžime vartojami žodžiai „ūmus darbuotojo sveikatos pagadinimas, dėl kenksmingo darbo aplinkos poveikio“ suponuoja tokio įvykio darbe pripažinimą profesine liga, bet ne nelaimingu atsitikimu darbe. Profesinė liga, tai ūmus ar lėtinis darbuotojo sveikatos sutrikimas, kurį sukėlė vienas ar daugiau kenksmingų ir (ar) pavojingų darbo aplinkos veiksnių, nustatyta tvarka pripažintas profesine liga[21].

Taip pat paminėtina, kad 2011 m. balandžio 11 d. Europos Komisijos reglamente (ES) Nr. 349/2011 (toliau – Reglamentas, tiesioginio taikymo teisės aktas, priimtas siekiant įgyvendinti Pagrindų direktyvos 89/391/EEB bei 2008 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1338/2008 dėl Bendrijos statistikos apie visuomenės sveikatą ir sveikatą bei saugą darbe nuostatas) ir Europos nelaimingų atsitikimų darbe statistikos metodikoje (ESTAT/F5/ESAW/061 red., Liuksemburgas, 2012/01/23, dokumentas, kuriame pateikiamos

---

[18]Stasys Keinys, Laimutis Bilkis, Jonas Paulauskas, Vytautas Vitkauskas, „Dabartinės kalbos žodynas,“ prieiga per internetą http://dz.lki.lt;
[19]Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2014 m. rugsėjo 16 d. sprendimas administracinėje byloje A-822-541/2014; prieiga per internetą http://eteismai.lt/byla/266364826092880/A-822-541-14;
[20]Juozas Tartilas, *supra* note 5, p. 13-17;
[21]„Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymas,“ *Valstybės žinios* 70, 3170 (2003).

sąvokų apibrėžtys bei nurodomi klasifikaciniai požymiai pagal kuriuos įvykiai kvalifikuotini kaip nelaimingi atsitikimai darbe), nustatyta, kad „nelaimingas atsitikimas darbe – pavienis įvykis darbo metu, dėl kurio patiriama fizinė ar psichinė žala. Darbo metu – vykdant profesinę veiklą arba būnant darbe“[22].

Apibendrinant pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos įstatymų leidėjo suformuluota ir iki 2014 m. gegužės 1 d. galiojusi nelaimingo atsitikimo darbe sąvoka skyrėsi nuo Europos Komisijos reglamente pateiktos sąvokos. Reglamente pateikta nelaimingo atsitikimo darbe sąvoka aiškinama plačiąja prasme, tai yra nelaimingo atsitikimo darbe pripažinimui nėra imperatyvaus reikalavimo traumai. Fizinė ir psichinė žala suprantama, kaip bet koks darbuotojo sveikatos pakenkimas, kuris tiesiogiai susijęs su darbu bei darbo sąlygomis. Be to pažymėtina, kad įvykis tiesiogiai sietinas su darbu, t y. įvykis turi būti įvykęs vykdant profesinę veiklą arba būnant darbe, bet ne visais kitais atvejais, kurie abejotinais pagrindais sietini su darbu (darbuotoją nušalinus nuo darbo, tačiau nušalintajam esant įmonės patalpose, teritorijoje, kai nušalintas darbuotojas privalo laikytis nustatytos darbovietėje tvarkos; darbuotojams, atleistiems nuo darbo valstybinėms arba visuomeninėms pareigoms atlikti; įspėjimo apie darbo sutarties nutraukimą laikotarpiu darbdavio suteiktu darbuotojui laisvu nuo darbo laiku ieškotis naujo darbo, esant kitoje įmonėje[23]).

Vertinant kitų Europos Sąjungos valstybių teisinį reglamentavimą, pastebėtina, kad daugelyje užsienio valstybių „nelaimingų atsitikimų darbe“ samprata yra tapatinama su „draudiminio įvykio“ samprata, tai yra laikoma, kad įvykis bus pripažintas „nelaimingu atsitikimu darbe“ tik tada, kai įvykis yra laikomas draudiminiu įvykiu. Tokia praktika susiformavusi Vokietijos Federacinėje Respublikoje. Prancūzijos Respublikoje apskritai „nelaimingų atsitikimų darbe“ samprata yra formuojama teismų praktikos. Latvijos Respublikoje nelaimingo atsitikimo darbe sąvoka apibrėžta Privalomojo socialinio draudimo dėl nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių susirgimų įstatyme, „nelaimingas atsitikimas darbe tai įvykis darbe, įvykęs pakeliui į darbą ar darbdavio transporto priemone, kurio metu yra padaryta žala apdraustojo asmens sveikatai ar dėl apdraustojo asmens mirties, ar siekiant išsaugoti, bet kurį asmenį ar turtą, užkirsti kelią rizikai“[24].

Esminiai pasikeitimai Lietuvos teisiniame reglamentavime įvyko 2014 m. gegužės 1 d. įsigaliojus Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo 2, 4, 42, 43, 44, 45 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymui, kuriame nelaimingo atsitikimo sąvoka apibrėžta taip „Nelaimingas atsitikimas darbe – įvykis darbe, įskaitant eismo įvykį, atliekant darbo funkcijas ar būnant darbo

---

[22] Europos Komisijos reglamentas (ES) Nr. 349/2011, 2011 m.;
[23] „Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatai,“ *Valstybės žinios* 136, 4945 (2004);
[24] Law On Compulsory Social Insurance in Respect of Accidents at Work and Occupational Diseases - with amendments to 23.11.2000. – Latvia.

vietoje, dėl kurio darbuotojas patiria žalą sveikatai ir netenka darbingumo nors vienai dienai arba dėl kurio darbuotojas miršta, nustatyta tvarka ištirtas ir pripažintas nelaimingu atsitikimu darbe.“[25] Taip pat pažymėtina, kad įstatymo leidėjas išskyrė ir įvykio darbe sąvoką, kuria apibrėžia taip „Įvykis darbe, dėl kurio darbuotojas patiria žalą sveikatai, – įvykis, įskaitant eismo įvykį, dėl kurio darbuotojas patiria žalą sveikatai arba dėl kurio darbuotojas miršta, nustatyta tvarka tiriamas nustatant jo priežastinį ryšį su darbu ir pripažįstamas ar nepripažįstamas nelaimingu atsitikimu darbe“[26]. Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatuose nurodyta, „jeigu tirdamas įvykį darbe tyrėjas nustato, kad įvykis darbe įvyko darbo laiku, darbo vietoje ir / ar atliekant darbo funkcijas, pareigas, darbdavio pavedimą arba kitą veiklą, už kurią įstatymų nustatyta tvarka mokamas vidutinis darbo užmokestis, taip pat tarnybinių komandiruočių metu vykdant darbdavio užduotį paskirties vietoje, jis pripažįsta šį įvykį nelaimingu atsitikimu darbe, baigia tyrimą ir surašo N-1 formos aktą“[27].

Apibendrinant pasikeitusį teisinį reglamentavimą, autoriaus nuomone, įvyko šie esminiai sąvokų pasikeitimai:

a) pakito paties nelaimingo atsitikimo darbe sąvoka – nelaimingas atsitikimas darbe, įvykis darbe, dėl kurio darbuotojas patiria žalą sveikatai – prieš tai buvo patiria traumą (lengvą, sunkią, mirtiną);

b) atsirado nauja sąvoka „Įvykis darbe“. Pagal iki 2014 m. gegužės 1 d. galiojusį teisinį reglamentavimą, visi įvykiai darbe, kurių metu darbuotojas prarado darbingumą nors vienai dienai, buvo preziumuojami nelaimingais atsitikimais darbe. Ir tik tyrimo metu nustačius nelaimingo atsitikimo darbe nepripažinimo pagrindus įvykio tyrimas buvo nutraukiamas ir N-1 formos aktas nesurašomas. Pagal dabartinį teisinį reglamentavimą visi įvykiai laikomi „įvykiais darbe“ ir tik tyrimo metu nustačius, kad įvykis darbe įvyko darbo laiku, darbo vietoje ir / ar atliekant darbo funkcijas, pareigas, darbdavio pavedimą arba kitą veiklą, už kurią įstatymų nustatyta tvarka mokamas vidutinis darbo užmokestis, taip pat tarnybinių komandiruočių metu vykdant darbdavio užduotį paskirties vietoje, toks įvykis darbe pripažįstamas nelaimingu atsitikimu darbe bei surašomas nelaimingo atsitikimo darbe N-1 formos aktas.

c) visiškai atskirtos sąvokų reikšmės „nelaimingas atsitikima darbe“ ir „nelaimingas atsitikimas pakeliui į/iš darbo“. Prieš tai, tiek nelaimingi atsitikimai darbe, tiek nelaimingi atsitikimai pakeliui į/iš darbo buvo vadinami nelaimingais atsitikimais darbe.

---

[25]„Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo 2, 4, 42, 43, 44, 45 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas,“ *Teisės aktų registras* 17, (2014);
[26]Ibid;
[27]„Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatai,“ *Teisės aktų registras* 12108, (2014).

1.2 Nelaimingi atsitikimai pakeliui į darbą ar iš darbo

Skirtingai nei nelaimingo atsitikimo darbe, nelaimingo atsitikimo pakeliui į darbą ar iš darbo sąvoka pirmą kartą apibrėžta tik 2000 m. spalio 17 d. Lietuvos Respublikos Seimo patvirtintame Žmonių saugos darbe įstatymo pakeitimo įstatyme, kuriame nelaimingo atsitikimo pakeliui į darbą ar iš darbo sąvoka apibrėžta kaip „įvykis, įvykęs darbuotojo darbo dienomis kelyje tarp darbovietės ir: 1) gyvenamosios vietos; 2) ne darbovietėje esančios vietos, kurioje darbuotojas gauna užmokestį už darbą; 3) vietos ne įmonės teritorijoje, kur darbuotojas gali būti pertraukos pailsėti ir pavalgyti metu“[28]. Tokia pati nelaimingo atsitikimo pakeliui į darbą ar iš darbo sąvoka buvo įtvirtinta ir 1999 m. gruodžio 23 d. priimtame Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatyme. Nelaimingas atsitikimas pakeliui į darbą ar iš darbo – įvykis, įskaitant eismo įvykį darbuotojui vykstant į darbą ar iš darbo, įvykęs darbuotojo darbo dienomis kelyje tarp darbovietės ir: 1) gyvenamosios vietos; 2) ne darbovietėje esančios vietos, kurioje darbuotojui išmokamas darbo užmokestis; 3) vietos ne darbovietės teritorijoje, kurioje darbuotojas gali būti pertraukos pailsėti ir pavalgyti metu[29].

2004 metais Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatų[30] 11 punktu nelaimingo atsitikimo pakeliui į darbą ar iš darbo sąvokos apibrėžtis buvo išplėsta, nurodant, kad nelaimingu atsitikimu pakeliui į darbą ar iš darbo laikytinas ir įvykis įvykęs įspėjimo apie darbo sutarties nutraukimą laikotarpiu darbdavio suteiktu darbuotojui laisvu nuo darbo laiku ieškotis naujo darbo, vykstant į kitą įmonę ir iš jos.

2014 m. gegužės 1 d. įsigaliojus Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo 2, 4, 42, 43, 44, 45 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymui, kuriame nelaimingo atsitikimo pakeliui į darbą ar iš darbo sąvoka apibrėžta taip „Nelaimingas atsitikimas pakeliui į darbą ar iš darbo – įvykis, įskaitant eismo įvykį, darbuotojui vykstant į darbą ar iš darbo darbuotojo darbo dienomis kelyje tarp darbo vietos ir: 1) gyvenamosios vietos; 2) vietos ne įmonės teritorijoje, kurioje darbuotojas gali būti pertraukos pailsėti ir pavalgyti metu; 3) ne darbovietėje esančios vietos, kurioje darbuotojui išmokamas darbo užmokestis; 4) kitos darbovietės“[31]. Tokios pačios sąlygos įvykiui pripažinti nelaimingu atsitikimu pakeliui į darbą ar iš darbo numatytos ir Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatuose[32].

---

[28] „Žmonių saugos darbe įstatymo pakeitimo įstatymas,“ *Valstybės žinios* 95, 2968 (2000);
[29] „Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymas,“ *Valstybės žinios* 110, 3207 (1999);
[30] „Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatai,“ *Valstybės žinios* 136, 4945 (2004);
[31] „Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo 2, 4, 42, 43, 44, 45 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas,“ *Teisės aktų registras* 17 (2014);
[32] „Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatai,“ *Teisės aktų registras* 12108, (2014).

Dabartiniu nelaimingų atsitikimų pakeliui į darbą ar iš darbo reglamentavimu pasiektas teisinis darnumas tarp įstatymo ir poįstatyminio teisės akto, t. y. poįstatyminis teisės aktas neišplečia nelaimingo atsitikimo pakeliui į darbą ar iš darbo sąvokos apibrėžties. Esminis pakeitimas yra tai, kad pasikeitė vykimo tikslo vietos apibrėžtis, t. y. vietoje „darbovietės“ sąvokos nurodoma „darbo vietos“ sąvoka. Tokiu būdu įstatymo leidėjas patikslino vykimo tikslo vietos apibrėžimą, taip išspręsdamas ir užkirsdamas kelią skirtingam teisės aiškinimui. Pagal susiklosčiusią nelaimingų atsitikimų darbe ir nelaimingų atsitikimų pakeliui į/iš darbo tyrimo praktiką, galiojusią iki 2014 m. gegužės 1 d., visi įvykiai įvykę įmonės (organizacijos) teritorijoje (patalpose) buvo laikomi nelaimingais atsitikimais darbe. Net gi vykstant į darbą ar iš darbo, jeigu darbuotojas traumą patyrė įmonės teritorijoje, toks įvykis buvo laikomas nelaimingu atsitikimu darbe. Tokį supratimą sąlygojo sąvokos „darbovietė“ aiškinimas. Nei Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatuose, nei Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatyme, darbovietės sąvoka nebuvo apibrėžta. Dabartinės lietuvių kalbos žodyne[33] sąvoka darbovietė aiškinama, kaip darbo vieta, tarnybos vieta kaip įstaiga. Sąvokos darbovietė aiškinimui ypač svarbus buvo Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo 14 straipsnis. Šio straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad „statinių ir jų patalpų, kuriuose įrengiamos darbo vietos stabilumo ir tvirtumo, darbo vietų įrengimo, patalpose ir įmonės teritorijoje esančių judėjimo kelių bei evakuacinių išėjimų ir evakuacinių kelių įrengimo, elektros instaliacijos įrengimo, darbo vietų, esančių ne statiniuose įmonės teritorijoje (įmonei priklausančiame nuosavybės teise arba įstatymų nustatyta tvarka įmonės valdomame ar naudojamame žemės, vidaus ar jūros priekrantės vandenų plote su nustatytomis ribomis), bendruosius reikalavimus ir kitus darbuotojų saugos ir sveikatos apsaugos reikalavimus darbo vietoms nustato Darboviečių įrengimo bendrieji nuostatai“[34]. Darboviečių įrengimo bendruose nuostatuose, patvirtintuose Socialinės apsaugos ir darbo ministro ir Sveikatos apsaugos ministro 1998 m. gegužės 5 d. įsakymu Nr. 85/233 (parengtuose pagal Europos Sąjungos direktyvą 89/654/EEB), nustatyta, kad „darbovietė - tai darbo vietos įmonės, įstaigos, organizacijos, kitos organizacinės struktūros (toliau – įmonė) patalpose ir bet kurios kitos vietos įmonės teritorijoje, kurioje darbuotojai gali būti darbo metu“[35]. Tokiu būdu, vertinant šias nuostatas, darbovietės sąvoka buvo suprantama – kaip darbo vietų visuma įmonėje, įstaigoje ar jos teritorijoje.

Tačiau 2011 m. balandžio 11 d. Europos Komisijos reglamente (ES) Nr. 349/2011 ir Europos nelaimingų atsitikimų darbe statistikos metodikoje (ESTAT/F5/ESAW/061 red.,

---

[33]Stasys Keinys, Laimutis Bilkis, Jonas Paulauskas, Vytautas Vitkauskas, *supra* note 18;
[34]„Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymas“ *Valstybės žinios* 70, 3170 (2003);
[35]„Darboviečių įrengimo bendrieji nuostatai“ *Valstybės žinios* 44, 1224 (1998).

Liuksemburgas, 2012/01/23), nurodyta kad „nelaimingas atsitikimas darbe – pavienis įvykis darbo metu, dėl kurio patiriama fizinė ar psichinė žala. Darbo metu – vykdant profesinę veiklą arba būnant darbe“[36].

Tokiu būdu pastebėtina, kad toks nacionaline teise nustatytas reglamentavimas neatitiko Europos Sąjungos teisės. Tą patvirtino ir Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas administracinėje byloje Nr. A-177-602/2015, kurioje buvo sprendžiamas klausimas, kurį N-1 ar N-2 formos aktą reikia surašyti, jeigu vykstant į darbą darbuotojas įmonės teritorijoje patyrė traumą. Teismas šioje byloje pažymėjo, jog Lietuvos Respublikai tapus Europos Sąjungos (toliau – ir ES) nare, ES teisės aktai tapo sudedamąja Lietuvos teisės sistemos dalimi, todėl teismai, taikydami bei aiškindami nacionalinę teisę, tam tikrais atvejais ES aktus turi taikyti tiesiogiai, kitais atvejais – kuo labiau atsižvelgdami į ES teisės aktų turinį, taip užtikrindami ES teisės veiksmingumą[37]. Teismas atsižvelgdamas į 2011 m. balandžio 11 d. Komisijos reglamentą (ES) Nr. 349/2011 bei vertindamas Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo 2 straipsnio 21 ir 22 punkto pakeitimų projektus (2013 m. gruodžio 23 d. įstatymo Nr. XII-739 redakcija), kuriais buvo siekiama nustatyti, jog nelaimingas atsitikimas pakeliui į darbą ar iš darbo – įvykis, įskaitant eismo įvykį, darbuotojui vykstant į darbą ar iš darbo darbuotojo darbo dienomis kelyje tarp darbo vietos ir gyvenamosios vietos, padarė išvadą, jog nelaimingo atsitikimu pakeliui į darbą (iš darbo) N-2 aktas turėtų būti pildomas tais atvejais, kai nelaimingas atsitikimas įvyksta pakeliui tarp gyvenamosios ir darbo vietos, t. y. konkrečios vietos, kurioje darbuotojas būna fiziškai ir vykdo darbo sutartyje nustatytas funkcijas. Teismas pažymėjo, kad sąvoką „darbovietė“ siekdamas pakeisti į „darbo vieta“, įstatymų leidėjas siekia išvengti iki tol buvusių sąvokų neatitikimų ir neaiškumų kvalifikuojant nelaimingus atsitikimus darbe ir pakeliui į darbą (iš darbo)[38].

Įstatymų leidėjui išsprendus daugelį netikslumų, visgi ir dabartiniame reglamentavime išliko neaiškumo dėl sąlygos „ne darbovietėje esančios vietos, kurioje darbuotojui išmokamas darbo užmokestis“[39] taikymo praktikoje. Pvz. darbuotojas darbo užmokesčio mokėjimo dieną eina į bankomatą išsiimti grynų pinigų (darbdavio bankiniu pavedimu pervesto darbo užmokesčio) – ar kelyje tarp darbo vietos ir bankomato įvykęs darbuotojo sveikatos pakenkimas bus laikomas nelaimingu atsitikimu pakeliui į darbą ar iš darbą? Aiškinant lingvistiniu metodu, tai toks įvykis turėtų būti laikomas nelaimingu atsitikimu pakeliui į darbą ar iš darbo. Tačiau grynų pinigų pasiėmimas iš bankomato, autoriaus nuomone, nėra laikytinas darbo užmokesčio išmokėjimo vieta. Pasitelkiant teleologinį aiškinimą, galima interpretuoti, kad visgi nelaimingu atsitikimu

---

[36]Europos Komisijos reglamentas (ES) Nr. 349/2011, 2011 m.;
[37]„Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2015 m. vasario 2 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-177-602/2015,“ prieiga per internetą http://eteismai.lt/byla/150997309599773/A-624-2130-14;
[38]Ibid;
[39]„Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatai,“ *Teisės aktų registras* 12108, (2014).

pakeliui į darbą ar iš darbo bus laikomi įvykiai įvykę vykstant iš darbo vietos į darbdavio nustatytą konkrečią vietą (kasą, buhalterijos skyrių ir panašiai), kurioje konkrečiu laiku ir tik grynais pinigais yra išmokamas darbo užmokestis. Tačiau praktikoje, toks darbo užmokesčio mokėjimo būdas jau mažai betaikomas, todėl, autoriaus nuomone, yra visiškai netikslingai perkeltas iš ankstesnio reglamentavimo.

Dabartiniu teisiniu reglamentavimu taip pat buvo išspręsta spraga ir tais atvejais, kai darbuotojas iš vienos darbovietės vyksta dirbti į kitą darbovietę. Vadovaujantis iki 2014 m. gegužės 1 d. galiojusiu reglamentavimu, kai darbuotojas baigęs darbą vienoje darbovietėje vyksta dirbti papildomai dar į kitą darbovietę ir kelyje tarp dviejų darboviečių patiria sveikatos pakenkimus, tokie įvykiai nebuvo pripažįstami nelaimingais atsitikimais pakeliui į darbą ar iš darbo. Tačiau autoriaus nuomone, toks įvykis atitinka nelaimingo atsitikimo pakeliui į darbą ar iš darbo sąvokos apibrėžtis ir tikslus, nes darbuotojas faktiškai vyksta iš darbovietės arba vyksta į darbovietę, todėl tokie įvykiai turėtų būti laikomi nelaimingais atsitikimais pakeliui į darbą ar iš darbo. Tačiau šiuo atveju, autoriaus nuomone, „darbovietės“ sąvokos nereikėtų suprasti plačiąja prasme, kaip įmonės (organizacijos) teritorijos. Aiškinant šį teisinį reglamentavimą, „darbovietės“ sąvoką tikslinga prilyginti „darbo vietos“ sąvokai.

Siekiant palyginti Lietuvos teisinį nelaimingų atsitikimų pakeliui į darbą ar iš darbo reglamentavimą su kitų ES šalių, visų pirma atkreiptinas dėmesys į 2011 m. balandžio 11 d. Europos Komisijos reglamentą (ES) Nr. 349/2011[40]. Šiame reglamente nėra apibrėžtos nelaimingo atsitikimo pakeliui į darbą ar iš darbo sąvokos. Apskritai ES šalyse nėra termino „nelaimingas atsitikimas pakeliui į darbą ar iš darbo“. Nelaimingi atsitikimai pakeliui į darbą ar iš darbo tiriami tik kai kuriose ES šalyse, tokiose kaip Latvija, Estija.

Ruošiant naująjį socialinį modelį, buvo pasiūlytas Lietuvos Respublikos nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymo projektas, kuriame nurodyta, kad „Nelaimingas atsitikimas pakeliui į darbą ar iš darbo – įvykis, įskaitant eismo įvykį, darbuotojui vykstant į darbą ar iš darbo darbuotojo darbo dienomis kelyje tarp darbo vietos ir gyvenamosios vietos ar kitos darbovietės, kai vykstama organizuotai darbdavio transportu“. Tačiau toks pasiūlymas, kuris priartintų teisinį reglamentavimą prie ES šalių, nebuvo priimtas. Autoriaus nuomone, tokiems pakeitimams pritrūko politinės valios, nes tokie pakeitimai tiesiogiai susiję su visuomenei jautriomis sritimis - socialinėmis garantijomis. Pritarus pasiūlymams, būtų sumažintos darbuotojų teisės į socialines garantijas, t. y. darbuotojai negautų socialinių (kompensacinių) išmokų patyrus sveikatos pakenkimus vykstant į darbą ar iš darbo.

---

[40] Europos Komisijos reglamentas (ES) Nr. 349/2011, 2011 m.

2. ĮVYKIŲ DARBE TYRIMAS

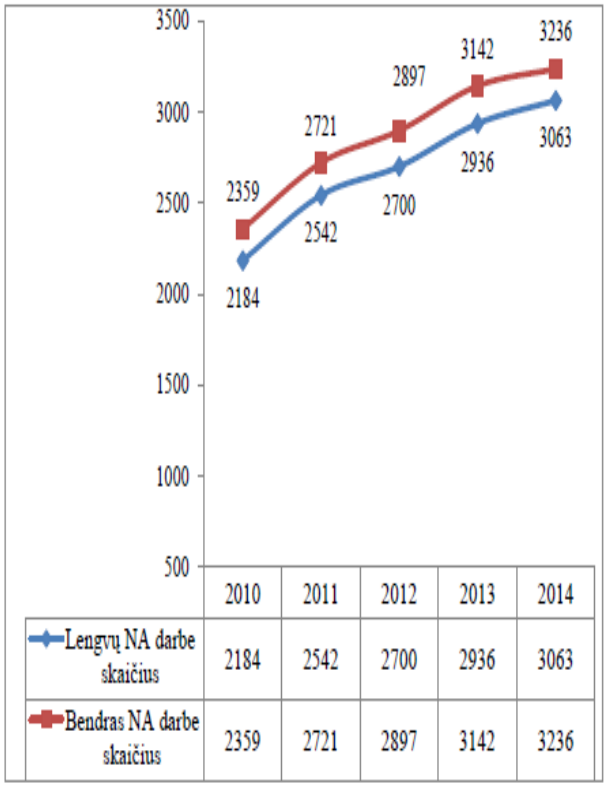
Šiame skyriuje pateikiami nelaimingų atsitikimų darbe statistikos duomenys, nagrinėjama įvykių darbe tyrimo tvarka, įvykių darbe pripažinimo nelaimingais atsitikimais darbe procedūra bei aptariami subjektai tiriantys minėtus įvykius. Atsižvelgiant į galimus tyrimo tvarkos pažeidimus bei šalių nesutikus su tyrimo išvadomis, išanalizuota jų apskundimo tvarka.

2. 1. Įvykių darbe tyrimo tikslai ir įvykius darbe tiriantys subjektai

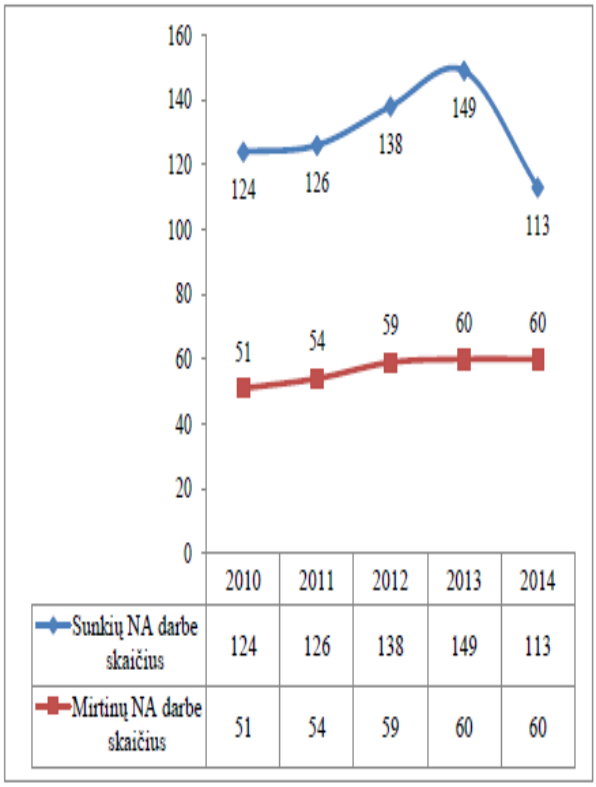
Valstybinės darbo inspekcijos 2016 metų sausio 13 d. duomenimis „per 2015 metus (duomenys preliminarūs) buvo gauta 40 pranešimų apie įvykius darbe, dėl kurių darbuotojai mirė, ir 141 pranešimas – apie įvykius darbe, kurių metu buvo sunkiai pakenkta darbuotojų sveikatai“[41].

Žemiau pateiktame grafike palyginami 2010 - 2014 metais įvykusių nelaimingų atsitikimų darbe skaičiai.

1 grafikas. **Nelaimingų atsitikimų darbe skaičiaus palyginamoji analizė**

	2010	2011	2012	2013	2014
Lengvų NA darbe skaičius	2184	2542	2700	2936	3063
Bendras NA darbe skaičius	2359	2721	2897	3142	3236

	2010	2011	2012	2013	2014
Sunkių NA darbe skaičius	124	126	138	149	113
Mirtinų NA darbe skaičius	51	54	59	60	60

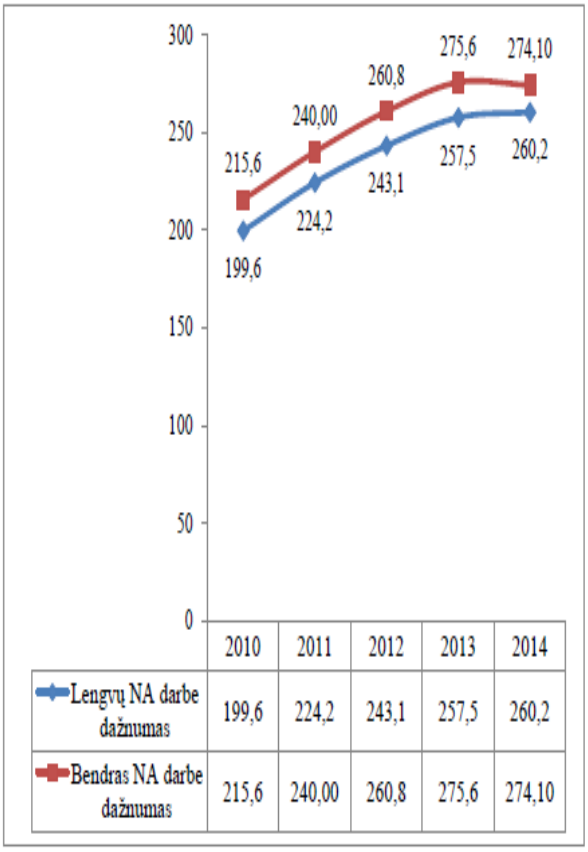
Šaltinis: *Lietuvos Respublikos valstybinės darbo inspekcijos duomenys*[42].

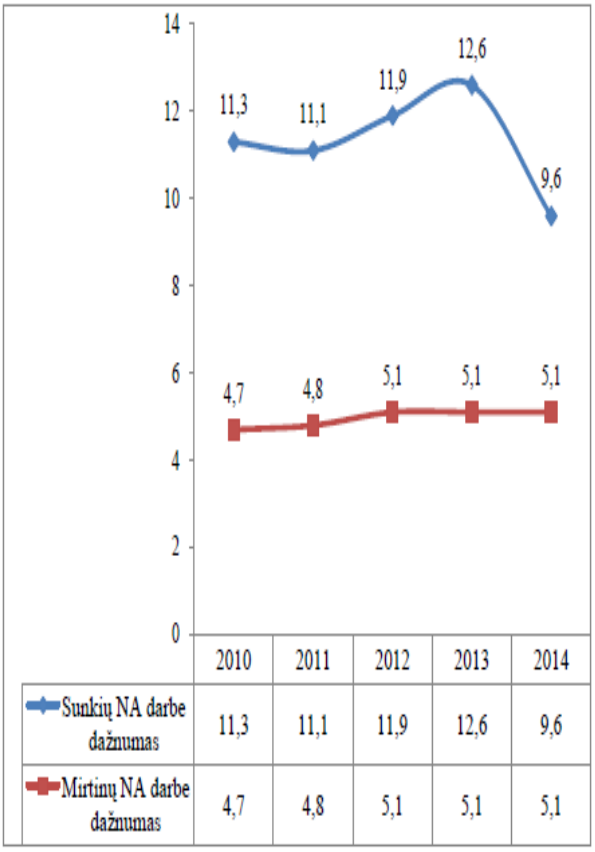
[41]Valstybinė darbo inspekcija, „Naujienos“, žiūrėta 2016-01-13, http://www.vdi.lt;
[42]Valstybinė darbo inspekcija, „Metinės ataskaitos apie DSS būklę bei darbo įstatymų vykdymą Lietuvos Respublikos įmonėse,“ žiūrėta 2015-11-28, http://www.vdi.lt/PdfUploads/Ataskaita2014.pdf.

2 grafike yra pateikiama nelaimingų atsitikimų darbe dažnumo (kiek nelaimingų atsitikimų darbe tenka 100 000 dirbančiųjų) dinamika 2010-2014 metais.

2 grafikas. **Nelaimingų atsitikimų darbe dažnumo dinamika 2010-2014 metais**

	2010	2011	2012	2013	2014
Lengvų NA darbe dažnumas	199,6	224,2	243,1	257,5	260,2
Bendras NA darbe dažnumas	215,6	240,00	260,8	275,6	274,10

	2010	2011	2012	2013	2014
Sunkių NA darbe dažnumas	11,3	11,1	11,9	12,6	9,6
Mirtinų NA darbe dažnumas	4,7	4,8	5,1	5,1	5,1

Šaltinis: *Lietuvos Respublikos valstybinės darbo inspekcijos duomenys*[43].

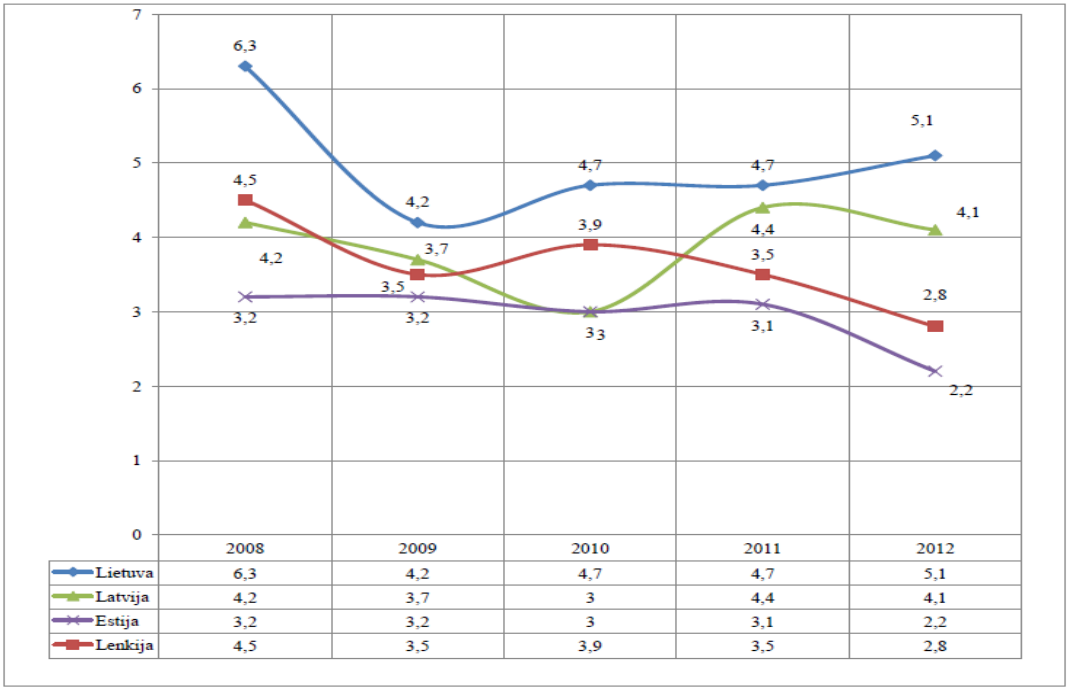
Siekiant susivokti ar tokie Lietuvoje registruojami nelaimingų atsitikimų darbe skaičiai yra dideli ar maži, tikslinga įvertinti Europos statistikos tarnybos (European Statistical Data support) (toliau – EUROSTAT) duomenis apie mirtinus nelaimingus atsitikimus darbe kitose Europos Sąjungos valstybėse. EUROSTAT duomenimis 2013 metais mažiausias nelaimingų atsitikimų darbe dažnumo skaičius buvo fiksuojamas Nyderlandų Karalystėje, kuris tesiekia 0,5; Švedijos Karalystėje – 0,77; Vokietijos federacinėje Respublikoje - 1,45; Austrijoje – 1,45. Mūsų kaimyninėse šalyse: Latvijos Respublikoje – 3,59; Estijos Respublikoje – 3,22; Lenkijos Respublikoje – 1,83[44].

3 grafike pateikiami mirtinų nelaimingų atsitikimų darbe dažnumo rodiklių 2008 – 2012 metais palyginamieji duomenys.

---

[43]Valstybinė darbo inspekcija, *supra* note 42;
[44]European Statistical Data support, žiūrėta 2015-12-28, http://ec.europa.eu/eurostat.

3 grafikas. **Mirtinų nelaimingų atsitikimų darbe dažnumo dinamika 2008-2012 metais**

	2008	2009	2010	2011	2012
Lietuva	6,3	4,2	4,7	4,7	5,1
Latvija	4,2	3,7	3	4,4	4,1
Estija	3,2	3,2	3	3,1	2,2
Lenkija	4,5	3,5	3,9	3,5	2,8

Šaltinis: *EUROSTAT duomenys*[45].

Deja, kaip to ir nesinorėtų pripažinti, tačiau Lietuvoje eilę metų fiksuojamas didžiausias mirtinų nelaimingų atsitikimų darbe skaičius tenkantis 100 000 dirbančiųjų.

Atsižvelgiant į tokius nelaimingų atsitikimų darbe skaičius tikslinga susipažinti ir išanalizuoti įvykių darbe tyrimo tikslus. Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatuose pateikiami tokie įvykio darbe tyrimo tikslai: „ nustatyti įvykio darbe metu buvusias ar susidariusias sąlygas, kurios turėjo įtakos įvykiui arba jį lėmė (toliau – aplinkybės); nustatyti įvykio darbe priežastis; numatyti prevencijos priemones panašiems įvykiams darbe išvengti“[46]. Taigi kaip ir daugelyje kitų tyrimų, visų pirma svarbu žinoti faktines įvykio aplinkybes, t. y, kaip ir kokiomis sąlygomis įvyko įvykis darbe. Tik žinant faktines aplinkybes, galima imtis formuluoti nelaimingo atsitikimo darbe priežastis. Svarbu pažymėti, kad tik tinkamai nustačius nelaimingo atsitikimo darbe priežastis, galima numatyti priemones panašių nelaimingų atsitikimų darbe išvengimui.

Taip pat tiriant įvykius darbe būtina nustatyti koks įvykio darbe priežastinis ryšys su darbu bei ar įvykį lėmė darbuotojų saugą ir sveikatą, darbo santykius reglamentuojančių teisės aktų pažeidimai, ar šie pažeidimai yra įvykio darbe priežastys[47]. Taigi įvykių darbe tyrimo metu

---

[45]European Statistical Data support, *supra* note 44;
[46]„Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatai,“ *Teisės aktų registras* 12108, (2014);
[47]Ibid.

nustatinėjama ar buvo darbuotojų saugą ir sveikatą, darbo santykius reglamentuojančių teisės aktų pažeidimų, kurių nevykdymo pasėkoje įvyko įvykis darbe. Svarbu pažymėti, kad įvykių darbe tyrimo metu nėra nustatinėjami kalti asmenys, dėl kurių veikimo/neveikimo įvyko įvykis darbe, tai jau prokuratūros prerogatyva.

Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatyme nurodyta, kad sudaryti saugias ir sveikatai nekenksmingas darbo sąlygas – yra darbdavio pareiga, o darbuotojas privalo laikytis darbdaviui atstovaujančio asmens patvirtintų įmonės darbuotojų saugos ir sveikatos lokalinių norminių teisės aktų, su kuriais jis supažindintas, reikalavimų[48]. Iš ko darytina išvada, kad prioritetas užtikrinti priemones nelaimingų atsitikimų darbe prevencijai tenka darbdaviui. Tačiau neretais atvejais darbdaviui tinkamai neįgyvendinus įstatymu jam deleguotos pareigos įvyksta įvykiai darbe, kurių padariniai net darbuotojų žūtys.

Apibendrinant aukščiau išdėstytą, darytina išvada, kad įvykių darbe tyrimo tikslai yra orientuoti į nelaimingų atsitikimų darbe prevenciją, bet ne į baudžiamosios ar administracinės atsakomybės taikymą veiką padariusiems asmenims. Kaip jau buvo minėta, tik tinkamai nustačius nelaimingo atsitikimo darbe priežastis, kurios tiesiogiai įtakojo įvykio darbe kilimą, galima numatyti prevencijos priemones panašių įvykių darbe išvengimui. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, administracinė byla Nr. A[520]-1272/2013, taip pat yra pasisakęs, kad nelaimingo atsitikimo darbe tyrimo pagrindiniai tikslai yra: nustatyti ar įvykis susijęs su darbu, bei nustatyti priežastis – tai yra ar įvykio metu buvo darbuotojų saugą ir sveikatą, darbo santykius reglamentuojančių teisės aktų pažeidimų ir ar šie pažeidimai (jei buvo tokie pažeidimai nustatyti) yra nelaimingo atsitikimo darbe priežastimis, numatyti priemones panašių atsitikimų priežastims pašalinti[49].

Šiuos įvardintus tyrimo tikslus turi įgyvendinti du subjektai: Lietuvos Respublikos valstybinė darbo inspekcija ir įmonių sudarytos dvišalės komisijos, nes įstatymų leidėjas įvykių darbe tyrimą pavedė būtent šiems subjektams. Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo 44 straipsnio 2 ir 3 dalyje nurodyta, kad „Įvykį darbe, dėl kurio darbuotojas patiria žalą sveikatai, išskyrus tą, kurį tiria Valstybinė darbo inspekcija, <...> tiria darbdaviui atstovaujančio asmens įsakymu ar kitu tvarkomuoju dokumentu patvirtinta dvišalė komisija, sudaryta iš darbdavio atstovo (atstovų), kurį (kuriuos) skiria darbdaviui atstovaujantis asmuo, ir darbuotojų atstovo (atstovų) saugai ir sveikatai. Įvykį darbe, dėl kurio sunkiai pakenkiama darbuotojo sveikatai ar darbuotojas miršta, tiria Valstybinė darbo inspekcija, dalyvaujant

---

[48]„Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymas,“ *Valstybės žinios* 70, 3170 (2003);
[49]„Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. rugsėjo 30 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-520-1272/2013; prieiga per internetą http://eteismai.lt/byla/266121798928737/A-520-1272-13.

darbdavio atstovui ir darbuotojų atstovui saugai ir sveikatai“.[50] Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatų 16 punkte nurodyta, „Jeigu įmonėje nėra galimybės sudaryti dvišalės komisijos, įvykį darbe <...> tiria Valstybinės darbo inspekcijos inspektorius (-iai)“[51]. Įvykių darbe ir nelaimingų atsitikimų pakeliui į darbą ir iš darbo pildymo metodiniuose nurodymuose nurodyta, kad Valstybinės darbo inspekcijos inspektoriai gali tirti kiekvieną įvykį darbe neatsižvelgiant į įmonės nuosavybės formą, rūšį ar veiklos pobūdį, kai: „a) įmonėje nėra galimybės sudaryti dvišalės komisijos įvykiui darbe ištirti; b) nukentėjęs darbuotojas ar jo įgaliotas asmuo arba jo šeimos atstovas, nesutikdamas su darbdavio sudarytos dvišalės komisijos ištirto įvykio darbe (taip pat ir darbdavio nustatyta tvarka ištirto incidento) tyrimo rezultatais, pateikia skundą Lietuvos Respublikos vyriausiajam valstybiniam darbo inspektoriui, c) nukentėjęs darbuotojas ar jo įgaliotas asmuo arba jo šeimos atstovas, darbuotojų atstovas praneša VDI, kad darbdavys atsisakė organizuoti įvykio darbe (taip pat ir incidento) tyrimą, d) VDI inspektorius pakartotinai nustato, kad dvišalė komisija įvykio darbe papildomą tyrimą atliko pažeidžiant teisės aktų, reglamentuojančių įvykio darbe tyrimą, reikalavimus“[52]. Vertinant šias nuostatas, galima teigti, kad Valstybinė darbo inspekcija gali tirti visus įvykius darbe (lengvus, sunkius, mirtinus), o įmonių dvišalės komisijos gali tirti tik lengvus nelaimingus atsitikimus darbe. Galimas logiškas klausimas, kada gi pakenkimas sveikatai sunkus, o kada lengvas? Sveikatos pakenkimo sunkumo laipsnis nustatomas vadovaujantis Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2014 m. balandžio 10 d. įsakymu Nr. V-455 patvirtintu Sunkių pakenkimų sveikatai klasifikacinių požymių sąrašu, o sveikatos pakenkimo sunkumo laipsnio nustatymas, tai asmens sveikatos priežiūros įstaigų prerogatyva.

Apibendrinant pastebėtinas esminis pasikeitimas, kad dabartiniame reglamentavime aiškiai pastebima nuoroda, kad visus įvykius darbe gali tirti Valstybinė darbo inspekcija. Buvusiame teisiniame reglamentavime, tokia aiški pozicija nebuvo išdėstyta. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, administracinėje byloje A^{143}-1534/2014, pažymėjo, kad Valstybinė darbo inspekcija turi teisę tirti kiekvieną nelaimingą atsitikimą darbe, taip pat ir incidentą darbe[53]. Incidentas – tai su darbu susijęs įvykis, dėl kurio darbuotojas nepatiria žalos sveikatai arba dėl patirtos žalos sveikatai nepraranda darbingumo[54].

---

[50]„Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo 2, 4, 42, 43, 44, 45 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas,“ *Teisės aktų registras* 17, (2014);
[51]„Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatai,“ *Teisės aktų registras* 12108, (2014);
[52]„Įvykių darbe ir nelaimingų atsitikimų pakeliui į darbą ir iš darbo pildymo metodiniai nurodymai,“ *Teisės aktų registras* 12792, (2014);
[53]„Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2014 m. gruodžio 2 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-143-1534/2014, prieiga per internetą http://eteismai.lt/byla/131582510682145/A-143-1534-14;
[54]„Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo 2, 4, 42, 43, 44, 45 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas,“ *Teisės aktų registras* 17, (2014).

Apžvelgus įvykius darbe tiriančius subjektus, plačiau panagrinėtinas įmonės dvišalės komisijos sudarymo principas. Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveiktos įstatyme nurodyta, kad dvišalė komisija sudaroma darbdaviui atstovaujančio asmens įsakymu ar kitu tvarkomuoju dokumentu. Dvišalę komisiją sudaro darbdavio atstovas (atstovai), kurį (kuriuos) skiria darbdaviui atstovaujantis asmuo, ir darbuotojų atstovas (atstovai) saugai ir sveikatai[55]. Įvykių darbe ir nelaimingų atsitikimų pakeliui į darbą ir iš darbo pildymo metodiniuose nurodymuose nurodyta, dvišalė komisija patvirtinama darbdavio įsakymu ar kitu tvarkomuoju dokumentu, o jos sudėtis sudaryta iš darbdavio atstovo (-ų), kurį (-iuos) skiria įmonės vadovas, ir darbuotojų atstovo (-ų) saugai ir sveikatai, išrinkto (-ų) Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo 13 straipsnyje nustatyta tvarka[56]. Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo 13 straipsnio 4 dalyje nurodyta, kad „Vadovaudamasi įmonės komiteto nuostatais, įmonės profesinė sąjunga, o jeigu profesinės sąjungos nėra, – kiti darbuotojų atstovai, įmonės darbuotojų kolektyvo susirinkime organizuoja darbuotojų atstovų saugai ir sveikatai rinkimus ir iš jų išrenka komiteto narius“[57]. Darbo kodekso 19 straipsnyje yra nurodytas baigtinis darbuotojų atstovų sąrašas, t. y. darbuotojų atstovais gali būti tik profesinės sąjungos ir darbo tarybos[58]. Tai gi vertinant minėtas teisės normas, autoriaus nuomone, iškyla praktinio taikymo, sudarant dvišales komisijas, problemos. Jeigu įmonėje nėra veikiančios profesinės sąjungos ar darbo tarybos, o tai ypač aktualu mažoms įmonėms, darbuotojų atstovų saugai ir sveikatai išrinkimas teisėtu būdu neįmanomas, nes darbuotojų saugos ir sveikatos atstovų rinkimus išimtinai organizuoja tik profesinės sąjungos ir darbo tarybos. Kokiu būdu išrinkti darbuotojų atstovus saugai ir sveikatai įmonėje, kurioje nėra veikiančios profesinės sąjungos ar darbo tarybos? Praktikoje tokius rinkimus organizuoja darbdavys, tačiau preciziškai laikantis minėtų teisės normų reikalavimų, darbdaviui atstovaujančio asmens (įmonės vadovo) organizuoti darbuotojų atstovų saugai ir sveikatai rinkimai, laikytini neteisėtais ir tokiu būdu išrinkti atstovai negali atstovauti darbuotojų interesų. Esant tokiai situacijai, kai nėra galimybės sudaryti dvišalę komisiją, tiek įvykius darbe turėtų tirti Valstybinė darbo inspekcija. Atsižvelgiant į tai, kad mažosiose įmonėse, kuriose dirba iki 50 darbuotojų, įvyksta daugiau kaip 20 % visų lengvų nelaimingų atsitikimų darbe,[59] tai ženkliai padidintų Valstybinės darbo inspekcijos užimtumą ir naudojamų resursų poreikį.

---

[55]„Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymas,“ *Valstybės žinios* 70, 3170 (2003);
[56]„Įvykių darbe ir nelaimingų atsitikimų pakeliui į darbą ir iš darbo pildymo metodiniai nurodymai,“ *Teisės aktų registras* 12792, (2014);
[57]„Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymas,“ *Valstybės žinios* 70, 3170 (2003);
[58]„Darbo kodeksas,“ *Valstybės žinios* 64, 2569 (2002);
[59]Valstybinė darbo inspekcija, „Naujienos“, žiūrėta 2015-01-14, http://www.vdi.lt.

Analizuojant įvykius darbe tiriančius subjektus, taip pat pažymėtina, kad įvykius darbe, dėl kurių sunkiai pakenkiama sveikatai ar darbuotojas miršta, tiria ir ikiteisminio tyrimo institucijos. Ikiteisminio tyrimo institucijos (Apygardų prokuratūros) nustatinėja ar padaryta veika, turi nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo, numatytų Baudžiamojo kodekso 176 straipsnio 1 dalyje, požymių. Baudžiamojo kodekso 176 straipsnio 1 dalyje nusikaltimo subjektas yra specialusis – darbdavys ar jo įgaliotas asmuo, kuris pažeidė darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymuose ar kituose teisės aktuose nustatytus darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimus, jeigu dėl to įvyko nelaimingas atsitikimas žmonėms, avarija ar atsirado kitokių sunkių padarinių[60]. Ši nusikaltimo sudėtis yra banketinė, tad siekiant atskleisti objektyviuosius veikos požymius, kiekvienu konkrečiu atveju analizuojami tie įstatymai ir poįstatyminiai, lokalinio pobūdžio teisės aktai, įtvirtintos konkrečios darbdaviui ar jo įgaliotam asmeniui nustatytos pareigos, sprendžiama, ar tų pareigų buvo laikomasi. Nusikaltimo, numatyto Baudžiamojo kodekso 176 straipsnio 1 dalyje, objektyvieji požymiai pasireiškia: veika – darbų saugos įstatymuose ar kituose teisės aktuose nustatytų darbuotojų saugos ir sveikatos darbe reikalavimų pažeidimu; pavojingais padariniais – nelaimingo atsitikimo žmonėms, avarijos ar kitokių sunkių padarinių kilimu; priežastinio ryšio tarp padarytos veikos ir kilusių padarinių buvimu.

Taigi kaltų, dėl nelaimingo atsitikimo darbe, asmenų nustatymas yra ikiteisminio tyrimo institucijų prerogatyva. Valstybinės darbo inspekcijos ir įmonių dvišalių komisijų įvykių darbe tyrimo metu nustatinėjama ar buvo darbuotojų saugos ir sveikatos norminių teisės aktų pažeidimų ar šie pažeidimai tiesiogiai susiję su nelaimingo atsitikimo darbe, t. y. tyrimo tikslai susiję ne su baudžiamosios atsakomybės taikymu, bet tiesiogiai susiję su nelaimingų atsitikimų darbe prevencija.

2.2. Įvykių darbe tyrimo ir pripažinimo nelaimingais atsitikimais darbe problematika

Apžvelgus įvykius darbe tiriančius subjektus ir jų tyrimo tikslus, tikslinga išsiaiškinti įvykių darbe tyrimo procedūras ir jų taikymo problemas. Autoriaus nuomone įvykių darbe tyrimą galima suskaidyti į penkis etapus. Pirmasis etapas – tai pranešimų apie įvykį darbe ir tyrimą atliksiančių subjektų nustatymo etapas. Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo 43 straipsnio 1 ir 2 dalyje nurodyta, kad darbuotojas, nukentėjęs dėl įvykio darbe, jeigu pajėgia, taip pat asmuo, matęs įvykį arba jo pasekmes, privalo nedelsdami apie tai pranešti padalinio vadovui, darbdaviui atstovaujančiam asmeniui, įmonės darbuotojų saugos ir sveikatos specialistui. Įmonės vadovas ar jo įgaliotas asmuo nedelsdamas telefonu, faksu ar elektroniniu paštu privalo pranešti prokuratūrai ir Valstybinei darbo inspekcijai apie įvykius darbe, dėl kurių darbuotojas mirė arba

[60] „Baudžiamasis kodeksas,“ *Valstybės žinios* 89, 2741 (2000).

per kuriuos buvo sunkiai pakenkta darbuotojo sveikatai[61].

Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatuose jau nurodytas platesnis subjektų, kuriems privalu pranešti apie įvykius darbe, ratas: „darbdavys nedelsdamas praneša Valstybinės darbo inspekcijos teritoriniam skyriui ir vienam iš nukentėjusio darbuotojo šeimos narių (tėvui, motinai, vaikui, broliui, seseriai, sutuoktiniui arba asmeniui, su kuriuo bendrai gyvena neįregistravęs santuokos, apie kiekvieną įvykį darbe, dėl kurio darbuotojas mirė, taip pat jeigu darbuotojas miršta dėl nesusijusios su darbu ligos arba sunkiai pakenkta darbuotojo sveikatai ar manoma, kad sunkiai pakenkta darbuotojo sveikatai“[62]. Darbdavys Valstybinės darbo inspekcijos teritoriniam skyriui išsiunčia raštišką pranešimą apie šiuos įvykius darbe.

Darbuotojo pranešimui apie įvykį darbe nėra imperatyvių reikalavimų, manytina, kad darbuotojas gali pranešti ir žodžiu. Tačiau pranešimui apie įvykius darbe, dėl kurių sunkai pakenkiama darbuotojo sveikatai ar darbuotojas miršta, yra nustatytas dvigubas pranešimo reikalavimas: pranešti ryšio priemonėmis (telefonu, elektroniniu paštu ir k. t.) bei užpildyti raštišką pranešimo formą. Autoriaus nuomone, toks raštiškas pranešimas, nėra būtinas, nes pranešimo esmė, kad Valstybinė darbo inspekcija laiku gautų informaciją apie įvykį darbe ir darbo inspektoriai galėtų apžiūrėti įvykio darbe vietą, kol joje nėra atlikti pakeitimai.

Įmonės vadovas gavęs pranešimą apie įvykį darbe, dėl kurio nėra sunkiai pakenkiama darbuotojo sveikatai, patvirtina dvišalę komisiją. Valstybinėje darbo inspekcijoje gavus pranešimą apie įvykį darbe, dėl kurio sunkiai pakenkta darbuotojo sveikatai ar darbuotojas mirė, teritorinio skyriaus vedėjo potvarkiu paskiriamas darbo inspektorius įvykiui darbe ištirti. Esant sudėtingiems įvykiams darbe, tokius įvykius darbe gali tirti ir keli darbo inspektoriai. Tačiau jeigu vienu metu žuvo trys ir daugiau darbuotojų, tokius įvykius darbe tiria jau komisija, kurios pirmininkas vyriausiasis valstybinis darbo inspektorius, nariai – vyriausiojo valstybinio darbo inspektoriaus pavaduotojas, Valstybinės darbo inspekcijos teritorinio skyriaus vedėjas ir šio skyriaus 2 darbo inspektoriai[63]. Autoriaus nuomone, sunkiai suprantamas tokios komisijos sudarymo tikslingumas, nes juk kiekvienas įvykis darbe turi būti ištirtas kokybiškai, kad būtų numatytos prevencijos priemonės tokiems įvykiams darbe išvengti. Galbūt būtų logiškas sprendimas komisiją sudaryti ypač sudėtingiems atvejams tirti, bet pagal dabartinį reglamentavimą netgi jeigu darbo metu, eismo įvykio metu, žuvo trys darbuotojai, tokį įvykį darbe taip pat tirs minėtos sudėties komisija.

---

[61] „Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo 2, 4, 42, 43, 44, 45 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas,“ *Teisės aktų registras* 17, (2014);
[62] „Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatai,“ *Teisės aktų registras* 12108, (2014);
[63] „Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo 2, 4, 42, 43, 44, 45 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas,“ *Teisės aktų registras* 17, (2014).

Antrojo tyrimo etapo metu, įvykį darbe tiriantis subjektas (dvišalė komisija ar darbo inspektorius) (toliau – Tyrėjas) turi apžiūrėti įvykio darbe vietą. Šiame etape tyrėjas apžiūri ir nufotografuoja įvykio darbe vietą, darbuotoją sužalojusią darbo priemonę, įvykio metu naudotas kolektyvines ir/ar asmenines apsaugos priemones. Surenka kitą tyrimui reikalingą informaciją iš įvykio darbe vietos. Atkreiptinas dėmesys, kad darbdavys įvykio darbe vietą ir įrenginių būklę iki tyrimo pradžios privalo išsaugoti tokius, kokie jie buvo įvykio darbe metu. Būtini pakeitimai gali būti daromi tik tuo atveju, jeigu, jų nepadarius, kiltų pavojus aplinkinių asmenų gyvybei ir sveikatai. Įvykio darbe vieta ir/ar įrenginių būklė turi būti raštu ir grafiškai įforminta, nufotografuota ar nufilmuota[64]. Tačiau praktikoje, dažniausiai įvykio vietos be pakeitimų yra išsaugomos, kai įvyksta tik mirtini nelaimingi atsitikimai darbe.

Trečiasis etapas – tai visų kitų įrodymų surinkimo etapas. Tyrėjas turi: a) jeigu įvykio darbe vieta neišsaugota be pakeitimų, būtinai sužinoti, kas joje pakeista ir gauti iš įmonės vadovo ar jo įgalioto asmens dokumentus ir/ar paaiškinimus, susijusius su įvykio vietos pakeitimu; b) gauti iš įmonės vadovo ar jo įgalioto asmens tyrimui atlikti reikalingus duomenis, taip pat įmonės vadovo, jo įgalioto asmens, įvykio liudininkų rašytinius paaiškinimus apie įvykio darbe aplinkybes ir priežastis; c) esant galimybei, gauti nukentėjusiojo rašytinį paaiškinimą, susijusį su įvykiu darbe; d) nustatyti darbo priemonių būklę įvykio metu (jeigu įvykis darbe įvyko dirbant su darbo įrenginiais); e) išnagrinėti, ar įvykio vietoje buvo įrengtos tinkamos kolektyvinės apsaugos priemonės, ar darbuotojas buvo aprūpintas tinkamomis asmeninėmis apsaugos priemonėmis (jei tai susiję su įvykio priežastimis); f) įvertinti nukentėjusiojo ir kitų asmenų, susijusių su tiriamu įvykiu darbe, profesinį pasirengimą; įvertinti, ar nukentėjusysis ir kiti asmenys, susiję su tiriamu įvykiu darbe, nustatyta tvarka apmokyti ir instruktuoti darbuotojų saugos ir sveikatos klausimais (dirbti darbą, kurį atliekant buvo sužalotas darbuotojas); g) išnagrinėti darbo proceso technologiją nustatančius dokumentus; h) išanalizuoti profesinės rizikos vertinimo duomenis ir įgyvendintas priemones darbuotojų saugai užtikrinti įvykio darbe vietoje; i) išnagrinėti specialistų, ekspertizės aktų duomenis; jei įmanoma, gauti iš teisėsaugos, ikiteisminio tyrimo institucijų ar teismo medicinos įstaigų, asmens sveikatos priežiūros įstaigų[65]. Šio etapo metu darbdavys privalo sudaryti sąlygas tirti įvykį darbe ir tyrėjui pareikalavus privalo pateikti: dokumentus apie pakeitimus įvykio darbe vietoje arba įrodymus, kad įvykio vieta ir aplinka nepakeista; užtikrinti, kad būtų parengti ir pateikti kiti dokumentai, vaizdinė (grafinė) medžiaga, kurių reikia įvykiui darbe tirti; atlikti (užsakyti) techninius skaičiavimus, laboratorinius tyrimus, bandymus, išspausdinti tyrimui atlikti reikalingus dokumentus arba juos išversti į valstybinę, prireikus – į

[64]„Įvykių darbe ir nelaimingų atsitikimų pakeliui į darbą ir iš darbo pildymo metodiniai nurodymai,“ *Teisės aktų registras* 12792, (2014);
[65]Ibid.

užsienio kalbą, parengti reikiamus visos tyrimo medžiagos egzempliorius, pakviesti specialistus, ekspertus ir atlikti kitus darbus, kurių reikia įvykiui darbe ištirti[66]. Atsižvelgiant į šias darbdaviui numatytas pareigas, galima teigti, kad darbdavys privalo būti aktyvus. Tai visiškai priešingai negu baudžiamojoje teisėje, kur tyrėjas pats turi surinkti visus įrodymus ir įrodyti, kad asmuo yra kaltas. Praktikoje šį skirtumą daugelis darbdavių nevisiškai tiksliai supranta, todėl daugeliu atveju vadovaujasi baudžiamosios teisės doktrina. Vienas iš pavyzdžių, kai 2015 m. Valstybinė darbo inspekcija tyrė įvykį darbe, kurio metu komandiruotėje, Švedijos Karalystėje, žuvo trys Lietuvos įmonės darbuotojai. Tuo kartu trijų žuvusių darbuotojų darbdavys Valstybinei darbo inspekcijai atsisakė pateikti tyrimui reikalingus duomenis, tuo nevykdydamas savo pareigų numatytų Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatyme bei Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatuose. Už tokių pareigų nevykdymą darbdaviui pagal Administracinių teisės pažeidimų kodekso 41^2 straipsnį, numatyta bauda nuo dvidešimt aštuonių iki trijų šimtų septyniasdešimt šešių eurų[67]. Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekse, kuris įsigalioja 2016-04-01, numatyta bauda juridinių asmenų vadovams ar kitiems atsakingiems asmenims – nuo trijų šimtų iki vieno tūkstančio penkių šimtų eurų[68]. Tačiau tokios piniginės baudos, autoriaus nuomone, yra sąlyginai mažos ir nesudaro prielaidos darbdaviams / jų įgaliotiems asmenims vykdyti įvykius darbe tiriančio subjekto reikalavimų. Daugiau jokių kitų darbdavį sudrausminančių priemonių nėra numatyta.

Ketvirtas etapas – tai įvykio darbe pripažinimas arba nepripažinimas nelaimingu atsitikimu darbe. Jeigu tyrėjas nustato, kad „įvykis darbe įvyko darbo laiku, darbo vietoje ir / ar atliekant darbo funkcijas, pareigas, darbdavio pavedimą arba kitą veiklą, už kurią įstatymų nustatyta tvarka mokamas vidutinis darbo užmokestis, taip pat tarnybinių komandiruočių metu vykdant darbdavio užduotį paskirties vietoje, jis pripažįsta šį įvykį nelaimingu atsitikimu darbe, baigia tyrimą ir surašo nelaimingo atsitikimo darbe N-1 formos aktą. Tačiau jeigu ištyrus įvykį darbe yra nustatoma, kad darbuotojas patyrė žalą sveikatai ar mirė norėdamas nusižudyti ar susižaloti darydamas nusikalstamą veiką, kai prieš jį panaudotas smurtas, jeigu smurto aplinkybės ir motyvai nesusiję su darbu, savavališkai (be darbdavio žinios) dirbo sau (savo interesais), taip pat nustačius, kad darbuotojas mirė dėl nesusijusios su darbu ligos arba įvykis priežastiniu ryšiu nesusijęs su darbu, toks įvykis nepripažįstamas nelaimingu atsitikimu darbe ir surašomas laisvos formos aktas“[69].

Taigi ketvirtame etape tyrėjai, surinktų duomenų pagrindu, turi nustatyti įvykio priežastinį

---

[66]„Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatai,“ *Teisės aktų registras* 12108, (2014);
[67]„Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas,“ *Vyriausybės žinios* 1, 1 (1985);
[68]„Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas,“ *Teisės aktų registras* 11216, (2015);
[69]„Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatai,“ *Teisės aktų registras* 12108, (2014).

ryšį su darbu ir tik nustačius priežastinį ryšį įvykio darbe tyrimas baigiamas surašant nelaimingo atsitikimo darbe N-1 formos aktą. Dabartiniu įvykių darbe tyrimo reglamentavimu atsisakyta detalaus sąrašo, kada įvykis pripažįstamas nelaimingu atsitikimu darbe – prieš tai buvo imperatyvios nuostatos kokiais atvejais privalu surašyti nelaimingo atsitikimo darbe N-1 formos aktą.

Tai gi vadovaujantis dabartiniu įvykių darbe tyrimo reglamentavimu, tyrėjai susiduria su įvykio darbe pripažinimo nelaimingu atsitikimu darbe procedūros problema. Pati pripažinimo procedūra nėra reglamentuota, todėl lieka neaišku kaip ir kokiu būdu ji atliekama. Tačiau sistemiškai vertinant Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatuose įvardintas nuostatas, autoriaus nuomone, pripažinimo procedūra baigiama ir įforminama surašant nelaimingo atsitikimo darbe N-1 formos aktą. Jeigu tyrimo metu paaiškėja įvykio darbe nepripažinimo nelaimingu atsitikimu darbe sąlygos, toks įvykis nepripažįstamas nelaimingu atsitikimu darbe ir surašomas laisvos formos aktas. Vertinant įvykio priežastinį ryšį su darbu, taip pat itin svarbi teismų formuojama praktika. Dar 2001 m. nutartyje Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra nurodęs, kad „įvykis, kurio metu pakenkta darbuotojo sveikatai, vertinamas kaip susijęs su darbu, kai žalingos sveikatai pasekmės atsirado veikiant aplinkai, kurioje darbuotojas buvo ryšium su tiesioginių darbo funkcijų atlikimu, arba su kitų darbdavio jam pavestų nors ir nesusijusių su darbu funkcijų atlikimu, ar kitokiu veikimu ryšium su darbu ar darbdavio interesais, kurie pagal norminius aktus gali būti vertinami kaip esantys ryšyje su darbu“[70]. Vadovaujantis šiuo išaiškinimu, teismas įvykį, kurio metu darbuotojas sveikatos pakenkimus patyrė įmonės organizuojamo renginio metu, pramogų metu šokdamas į upę, pripažino nelaimingu atsitikimu darbe. 2012 m. nutartyje Lietuvos aukščiausiasis teismas nurodo, kad „Kad tokiu atveju, kada darbuotojas yra pasiunčiamas į tarnybinę komandiruotę ir būdamas joje atlieka darbo sutartimi ar kitais papildomais susitarimais su darbdaviu sulygtas darbo funkcijas sulygtoje darbo vietoje, sulygtu darbo laiku, darbdavio pavedimu ar jo interesais absoliučiai visas buvimo komandiruotėje laikas negali būti laikomas darbo laiku, nes ir komandiruotėje atliekant darbo funkcijas įstatymu yra išskiriamas kasdienio nepertraukiamojo poilsio tarp darbo dienos (pamainos) laikas, kuris neįeina į darbo laiką“[71] .Vadovaujantis šiuo išaiškinimu, teismas įvykio, kurio metu darbuotojas, komandiruotės metu, tačiau ne darbo laiku, iškrito iš gyvenamųjų patalpų balkono, nepripažino nelaimingu atsitikimu darbe. 2014 m. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, administracinėje byloje A^{822}-541/2014 pasisakė, kadangi darbuotoja darbingumo neteko dėl ligos,

[71]„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. balandžio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-374/2001,“ prieiga per internetą http://www.infolex.lt/tp/11367?nr=1;
[72]„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. vasario 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-36/2012; prieiga per internetą http://eteismai.lt/byla/174956131601435/3K-3-36/2012.

t. y. ūmaus faringito (gerklės gleivinės uždegimo), todėl toks įvykis negali būti pripažintas nelaimingu atsitikimu darbe[73]. 2016 m. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, administracinėje byloje eA[101]-552/2016, sprendė kilusį ginčą dėl įvykio darbe pripažinimo nelaimingu atsitikimu darbe. Įvykis įvyko darbo laiku ir darbo vietoje, kai darbuotojui einant aptarnavimo estakada, jis staiga pajuto stiprų kojos skausmą. Tačiau tą kartą darbdavys teigė, kad darbuotojas nebuvo paveiktas jokio išorės poveikio, t. y. neužkliuvo, nepargriuvo ir pan., o judėjimo paviršius atitiko teisės aktų reikalavimus, todėl darbdavio nuomone, nebuvo nustatytas įvykio darbe priežastinis ryšys su darbu. Teismas įvertinęs įvykio darbe faktines aplinkybes, kad įvykis įvyko darbo laiku, darbo vietoje ir atliekant su darbu susijusias funkcijas, nurodė, kad toks įvykis darbe pagrįstai pripažintas nelaimingu atsitikimu darbe[74].

Vertinant teismų formuojamą praktiką, pastebėtinas jų nuoseklumas. Teismas pasisakydamas dėl įvykio pripažinimo nelaimingu atsitikimu darbe pagrįstumo bei teisėtumo, vadovaujasi pagrindine nuostata, t. y. ar įvykis įvykęs būnant darbe ir/ar atliekant su darbu susijusias pareigas/funkcijas.

Tačiau įvykio pripažinimas nelaimingu atsitikimu darbe ir nelaimingo atsitikimo darbe N-1 formos akto surašymas dar neužbaigia įvykio darbe tyrimo procedūros, todėl autoriaus nuomone, išskirtinas ir penktasis etapas – tai nelaimingo atsitikimo darbe akto pasirašymo ir jo įsigaliojimo etapas. Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatuose nurodyta „Jeigu įvykio darbe tyrimo komisijos narys ar atliekant tyrimą dalyvavęs asmuo nepasirašo N-1 formos akto, jis per vieną darbo dieną pateikia raštą, kuriame nurodo nepasirašymo motyvus“[75]. Tyrėjas per 3 darbo dienas privalo gautus nesutikimo motyvus išnagrinėti ir priimti sprendimą: atsižvelgti arba neatsižvelgti į pateiktas pastabas. Nelaimingo atsitikimo darbe N-1 formos akto nepasirašymo motyvai nagrinėjami vertinant, ar nepateikta naujų, tyrimo metu nežinotų (nenustatytų) įvykio darbe aplinkybių, ar nurodomi nepasirašymo motyvai suteikia pagrindą nustatyti kitokias, surašytame N-1 formos akte neminimas, nelaimingo atsitikimo darbe priežastis, ar pagrįstai nurodomi kiti, surašytame N-1 formos akte neminimi, pažeidimai ar neįvykdyti teisės aktų reikalavimai. Jeigu įvykio darbe tyrimo komisijos narys ar atliekant tyrimą dalyvavęs asmuo nepasirašo N-1 formos akto ir raštu nepateikia motyvuotos jo nepasirašymo priežasties, aktas įsigalioja per 3 darbo dienas nuo jo gavimo[76]. Vėliau „įsigaliojęs aktas nedelsiant pateikiamas darbdaviui susipažinti. Darbdavys ne vėliau kaip per 3 darbo dienas nuo šio akto gavimo su juo

---

[73]„Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2014 m. rugsėjo 16 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-822-541/2014, prieiga per internetą http://eteismai.lt/byla/266364826092880/A-822-541-14;

[74]„Lietuvos vyriausiojo Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2016 m. sausio 5 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-101-552/2016, prieiga per internetą http://eteismai.lt/byla/122419451711070/A-101-552/2016;

[75]„Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatai,“ *Teisės aktų registras* 12108, (2014);

[76]Ibid.

susipažįsta, jį pasirašo arba jo nepasirašo ir pateikia tyrėjui raštą, kuriame nurodo nepasirašymo priežastis. Darbdavys nedelsdamas grąžina N-1 formos aktą tyrėjui. Jeigu darbdavys raštu nepateikia motyvuotos akto nepasirašymo priežasties, tyrėjo surašytas aktas įsigalioja per 3 darbo dienas nuo jo gavimo“[77]. Vertinant šias nuostatas, pastebėtina dviguba nelaimingo atsitikimo darbe N-1 formos akto įsigaliojimo procedūra. Pirmą kartą nelaimingo atsitikimo darbe aktas įsigalioja su juo susipažinus tyrime dalyvavusiems asmenims, antrą kartą, susipažinus su aktu įmonės vadovui. Autoriaus nuomone, tai jau dviguba painiava, įsigaliojęs aktas įsigalioja dar kartą, sunkiai suprantami tokio tikslo motyvai. Susipažinimo su tyrimo aktu ir tyrimo metu surinktais duomenimis, tiek tyrime dalyvavę, tiek pats įmonės vadovas, gali pateikti motyvuotus nesutikimo motyvus. Autoriaus nuomone, tai visiškai priimtina praktika, siekiant užtikrinti objektyvius įvykių darbe tyrimus.

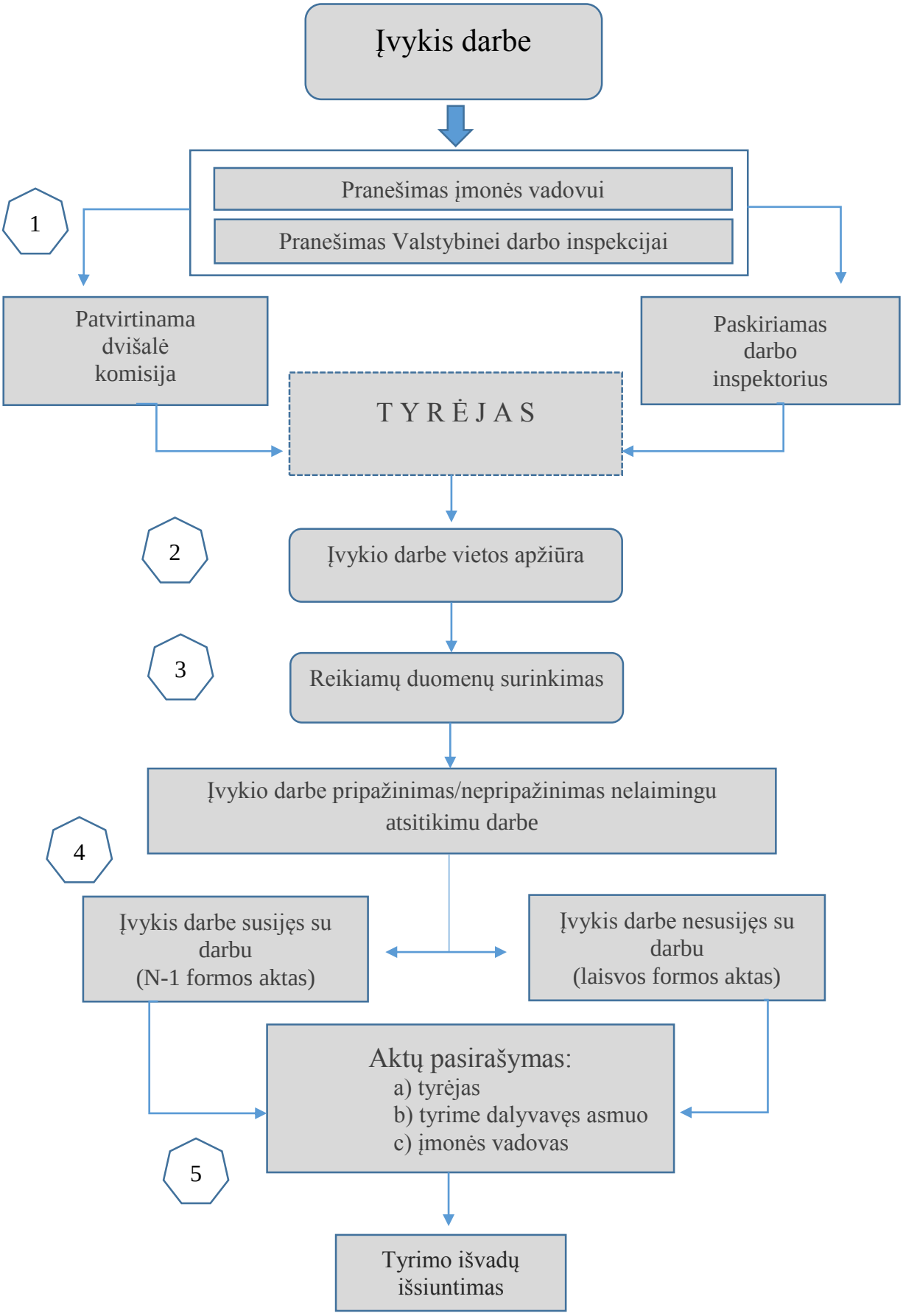
Apibendrinant aprašytus įvykių darbe tyrimo etapus, 1 schemoje yra pateikiama grafiškai atvaizduota įvykio darbe tyrimo schema, kuri palengvina įvykio darbe tyrimo eigos suvokimą.

Taip pat atkreiptinas dėmesys į pasikeitusius įvykių darbe tyrimo terminus. Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatuose nurodyta, kad įvykiai darbe, dėl kurių sunkiai nėra pakenkta darbuotojo sveiktai, turi būti ištirti per 10 darbo dienų nuo įvykio dienos[78]. Įvykis darbe, dėl kurio sunkiai pakenkiama darbuotojo sveikatai arba darbuotojas miršta, turi būti ištiriamas per 20 darbo dienų nuo pranešimo apie įvykį darbe Valstybinėje darbo inspekcijoje gavimo[79]. Tai bendrieji įvykių darbe tyrimo terminai, tačiau neretais atvejais yra taikomi ir specialieji terminai: a) įvykio darbe, kuriam ištirti būtini duomenys iš ikiteisminio tyrimo institucijų ar teismo medicinos įstaigų, tyrimas turi būti baigtas per 10 darbo dienų nuo duomenų iš šių institucijų gavimo; b) įvykio darbe, įvykusio už Lietuvos Respublikos ribų, tyrimas turi būti baigtas per 10 darbo dienų po to, kai per Lietuvos Respublikos diplomatines atstovybes ar konsulines įstaigas, esančias užsienio valstybėse, ar iš nukentėjusio darbuotojo įmonės ar kitų fizinių arba juridinių asmenų gaunami tyrimui baigti būtini dokumentai; c) įvykio darbe, kuris įvyksta laive, esančiame jūroje ar užsienio uoste, tyrimas turi būti baigtas per 10 darbo dienų po to, kai laivas grįžta į Lietuvos Respublikos uostą ir gaunama laivo kapitono sudarytos komisijos tyrimo medžiaga arba iš nukentėjusio darbuotojo įmonės ar kitų fizinių ir / ar juridinių asmenų gaunami tyrimui baigti būtini dokumentai[80]. Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatuose, kurie galiojo iki 2014 m. rugsėjo 22 d.[81], buvo nurodyta, kad sunkų ir mirtiną nelaimingą atsitikimą darbe privalu ištirti per 20 darbo dienų nuo įvykio. Tokiu atveju, jeigu darbdavys apie nelaimingą

---

[77]„Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatai,“ *Teisės aktų registras* 12108, (2014);
[78]Ibid;
[79]Ibid;
[80]Ibid;
[81]„Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatai,“ *Valstybės žinios* 136, 4945 (2004).

1 schema. **Įvykio darbe tyrimo eiga**

Šaltinis: *Sudaryta autoriaus.*

atsitikimą darbe Valstybinei darbo inspekcijai pranešė praėjus daugiau kaip 20 dienų, formaliai tyrimo procesas negalimas, nes praleisti tyrimo terminai.

Taip pat Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatuose nurodyta, kad vyriausiasis valstybinis darbo inspektorius, atsižvelgdamas į tyrimo sudėtingumą ir Valstybinės darbo inspekcijos inspektoriaus, tiriančio įvykį darbe, motyvuotą prašymą, gali 10 darbo dienų pratęsti tyrimo trukmę[82]. Tačiau šios nuostatos vertinimas suponuoja, kad tik Valstybinės darbo inspekcijos atliekamų tyrimų trukmę galima pratęsti. Įmonių dvišalės komisijos įvykius privalo ištirti per 10 darbo dienų ir jokios tyrimo termino pratęsimo galimybės nėra numatytos.

Autoriaus nuomone, dabartiniai tyrimo terminai logiškai pagrįsti, nes suteikia pakankamai laiko tyrėjui objektyvaus tyrimo atlikimui, bei tuo pačiu nesudaro prielaidų tyrimo procesui vilkinti.

Užbaigus įvykio darbe tyrimo procesą, seka nelaimingų atsitikimų darbe ir ar laisvos formos aktų saugojimo procesas. Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatuose nurodyta, „kad nelaimingų atsitikimų darbe aktai ir tyrimo medžiaga saugomi įmonėje, kurioje įvyko nelaimingas atsitikimas darbe, ir Valstybinėje darbo inspekcijoje, laikantis Lietuvos vyriausiojo archyvaro tarnybos nustatytų dokumentų saugojimo terminų“[83]. Tokiu būdu nelaimingų atsitikimų darbe aktus įpareigoti saugoti du subjektai: darbdaviai, pas kuriuos įvyko nelaimingas atsitikimas darbe ir Valstybinės darbo inspekcija. Valstybinė darbo inspekcija archyvuoja visus nelaimingų atsitikimų darbe aktus, o atsižvelgiant į archyvavimo taisykles, archyvuojami originalūs dokumentai. Tačiau Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatų 51 punkte nurodyta, kad po vieną akto egzempliorių darbdavys ne vėliau kaip per 3 darbo dienas nuo jų gavimo įteikia arba išsiunčia paštu, faksu ar elektroniniu paštu: Valstybinei darbo inspekcijai ir kitoms suinteresuotoms šalims[84]. Taigi Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatų rengėjas įtvirtindamas nelaimingo atsitikimo darbe akto išsiuntimo alternatyvas (faksu, elektroniniu paštu), nenumatė galimų problemų, su kuriomis susidurs Valstybinė darbo inspekcija archyvuodama įvykių darbe tyrimo dokumentus.

2.3. Įvykių darbe tyrimo rezultatų apskundimo tvarka

Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo redakcijoje, galiojusioje iki 2014 m. gegužės 1 d., buvo nurodyta, kad nelaimingo atsitikimo darbe N-1 formos aktas gali būti skundžiamas vyriausiajam valstybiniam darbo inspektoriui arba teismui. Darbuotojų saugos ir sveikatos

---

[82]„Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatai,“ *Teisės aktų registras* 12108, (2014);
[83]Ibid;
[84]Ibid.

įstatymo 2, 4, 42, 43, 44, 45 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatyme jau nurodyta, kad nesutinkant su nelaimingo atsitikimo darbe aktais, juos galima skųsti tik vyriausiajam valstybiniam darbo inspektoriui. Vyriausiojo valstybinio darbo inspektoriaus sprendimai dėl pareiškimų, kuriuose skundžiami nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo aktai, skundžiami teismui Administracinių bylų teisenos įstatymo tvarka[85]. Tokiu būdu dabartiniu įvykių darbe tyrimo reglamentavimu yra nustatyta privaloma ikiteisminė ginčų nagrinėjimo tvarka. Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo 2, 4, 42, 43, 44, 45 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatyme nėra detalizuota skundų padavimo tvarka bei jų padavimo terminai. Skundų padavimo tvarką detalizuoja Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatai. Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatų 80 punkte nurodyta, kad „darbdavys skundą dėl įvykio darbe <...> tyrimo vyriausiajam valstybiniam darbo inspektoriui gali pateikti per 30 kalendorinių dienų nuo N-1 <...> formos akto gavimo, nukentėjęs darbuotojas pareiškimą dėl lengvo nelaimingo atsitikimo darbe – per 2 mėnesius, o dėl sunkaus – per 6 mėnesius nuo atitinkamo akto gavimo. Mirusiojo dėl įvykio darbe <...> šeimos atstovas, nesutinkantis su tyrimu, gali kreiptis į vyriausiąjį valstybinį darbo inspektorių per vienus metus nuo N-1 <...> formos akto gavimo dienos“[86]. Tokiu reglamentavimu skirtingiems subjektams numatyti skirtingi skundų, pareiškimų padavimo terminai. Darbdavys visais atvejais skundą, pareiškimą gali paduoti per 30 kalendorinių dienų nuo akto gavimo, o nukentėjusiojo darbuotojo šeimos atstovui numatytas net vienerių metų laikotarpis. Tačiau Administracinių bylų teisenos įstatyme bendrasis skundų padavimo terminas, nepriklausomai kokia šalis skundą paduoda (darbdavys ar darbuotojas), numatytas 30 kalendorinių dienų[87]. Atsižvelgiant į tai, autoriaus nuomone, pareiškimų dėl įvykių darbe tyrimo padavimo vyriausiajam valstybiniam darbo inspektoriui terminai taip pat turėtų būti suvienodinti.

Tačiau visgi autoriaus nuomone, pirmasis nesutikimo (apskundimo) etapas prasideda, kai įvykio darbe tyrime dalyvaujantys asmenys ir įmonės vadovas, susipažinę su surašytu nelaimingo atsitikimo darbe aktu, pateikia nesutikimo priežastis. Šiame etape visos įvykio darbe tyrimo šalys tiesiogiai tarpusavyje bendrauja ir tai geriausias būdas kilusiems klausimams ar ginčams išspręsti. Tačiau nesutarimams neišsisprendus, galimas įvykio darbe tyrimo rezultatų apskundimas vyriausiajam valstybiniam darbo inspektoriui, o vėliau ir teismui. Susipažinus su įvykių darbe, kurių išvados buvo skųstos teismui, tyrimo medžiagomis, autoriaus pastebėtina, kad skundų teismui turinys žymiai skiriasi nuo skundų vyriausiajam valstybiniam darbo inspektoriui ir juo labiau nuo nesutikimų, pateiktų įvykį darbe tiriančiam tyrėjui. Tokiu būdu šalys nesistengia

---

[85]„Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo 2, 4, 42, 43, 44, 45 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas,“ *Teisės aktų registras* 17, (2014);
[86]„Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatai,“ *Teisės aktų registras* 12108, (2014);
[87]„Administracinių bylų teisenos įstatymas,“ *Valstybės žinios* 85, 2566 (2000).

išspręsti kilusius nesutarimus tiesiogiai su įvykį darbe tiriančiu tyrėju, bet visas jėgas koncentruoja teisminiams ginčams.

Taip pat autoriaus pastebėjimas, kad Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatuose nėra numatyta galimybė atnaujinti skundo padavimo terminus. Tad kyla logiškas klausimas ar galima priimti skundą bei atnaujinti įvykio darbe tyrimą, praėjus apskundimo terminams? D. Raižio nuomone, „skundo padavimo terminui iš esmės yra būdingi visi procesinių terminų požymiai, nors skundo padavimo termino skaičiavimo, jo taikymo bei atnaujinimo taisyklės yra išdėstytos Administracinių bylų teisenos įstatymo penktajame skirsnyje „Pagrindinės skundų (prašymų) padavimo administraciniam teismui taisyklės “, o ne dešimtajame skirsnyje „Procesiniai terminai “[88]. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, administracinėje byloje Nr. A[602]-1333/2013, nurodė, kad „administracinėje teisėje yra materialiniai ir procesiniai terminai. Materialinis terminas – tai laiko tarpas, per kurį asmenims gali atsirasti teisės ar pareigos administraciniame teisiniame santykyje“[89]. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nuomone, „procesiniai terminai gali būti dvejopo pobūdžio: 1) procesinių veiksmų atlikimo terminai, nustatyti administracinės bylos (nagrinėjamos viešojo administravimo institucijoje) šalims; asmuo, praleidęs terminą atlikti procesinį veiksmą, netenka teisės atlikti šį veiksmą; 2) procesiniai terminai, nustatyti viešojo administravimo subjektams, per kuriuos jie turi priimti administracinį sprendimą ar atlikti veiksmus; šie terminai nėra naujinami šalių prašymu; šių terminų pasibaigimas tiesiogiai nesukuria neigiamų teisinių padarinių, tik prailgina administracinį procesą“[90, 91]. Teismas pažymėjo, kad tam, kad po nustatyto termino asmens atliktas viešojo administravimo institucijoje procesinis veiksmas sukeltų teisines pasekmes, turėtų būti sprendžiamas šio termino atnaujinimo klausimas. Teismas yra pasakęs, kad „nei Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatai, nei bendrosios taisyklės, nustatančios administracinių bylų nagrinėjimą institucijoje (Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 22 d. nutarimu Nr. 875 patvirtintos Asmenų prašymų nagrinėjimo ir jų aptarnavimo viešojo administravimo institucijose, įstaigose ir kituose viešojo administravimo subjektuose taisyklės) nereglamentuoja minėtų terminų atnaujinimo klausimo. Tai, kad nėra nustatytas tam tikrų klausimų sprendimo teisinis mechanizmas, negali paneigti asmens teisių, (nagrinėjamu atveju procesinių teisių), atlikti veiksmus viešojo administravimo institucijoje, kuomet teisės aktai

---

[88]Dainius Raižys, „Skundo padavimo termino atnaujinimo probleminiai aspektai“, *Mokslinių straipsnių rinkinys: Mykolo Romerio universitetas*,75-94 p.;

[89]„Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. spalio 28 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-602-1333/2013,“ prieiga per internetą http://eteismai.lt/byla/246625673097708/A-602-1333-13;

[90]„Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. rugpjūčio 29 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-602-1079/2013,“ prieiga per internetą http://eteismai.lt/byla/65445529499614/A-602-1079-13;

[91]„Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. birželio 28 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-602-1192/2012,“ prieiga per internetą http://eteismai.lt/byla/39963843208691/A-602-1192-12.

aiškiai neįtvirtina, kad tokių veiksmų atlikimo terminas negali būti atnaujinamas, nes yra naikinamasis“[92]. Administracinėje byloje Nr. A[143]-959/2014, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismas, pažymėjo, „kad administracinės procedūros (nelaimingo atsitikimo darbe tyrimo procedūros) atnaujinimo dėl naujų aplinkybių paaiškėjimo institutas ginčo teisinius santykius reglamentuojančiuose teisės aktuose nėra numatytas. Todėl tokio instituto taikymo galimybės byloje nagrinėjamoje situacijoje turi būti sąlygotos taikant panašius santykius reglamentuojančio Administracinių bylų teisenos įstatymo normas“[93]. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas taip pat yra nurodęs, kad ABTĮ 153 straipsnio 2 dalies 2 punkto prasme, proceso atnaujinimo pagrindu laikomas tik esminių bylos aplinkybių paaiškėjimas tuo atveju, kai šios aplinkybės bylos šalims ne tik kad nebuvo žinomos bylos nagrinėjimo metu, bet ir dėl tam tikrų objektyvių priežasčių tuo metu apskritai negalėjo būti žinomos[94,95].

Tokios Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo suformuotos pozicijos laikosi ir Valstybinė darbo inspekcija nagrinėdama šalių pareiškimus, pateiktus praleidus jų padavimo terminus. Valstybinė darbo inspekcija atnaujina įvykio darbe tyrimus, jeigu ir praleidus pareiškimų padavimo terminus, šalis pateikia naujas aplinkybes, kurios nebuvo žinomos įvykio darbe tyrimo metu. 2013 metais pilietis A. G. su prašymu, atlikti įvykio, kurio metu 2006-06-21 jis patyrė sužalojimus, papildomą tyrimą, kreipėsi į Valstybinę darbo inspekciją. A. G. prašymas Valstybinėje darbo inspekcijoje buvo išnagrinėtas ir priimtas sprendimas įvykio, įvykusio 2006-06-21 Danijoje, tyrimo neatnaujinti, nes A. G. nepateikė jokių naujų esminių ir akivaizdžių teisiškai reikšmingų aplinkybių. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, nagrinėdamas minėtą kilusį ginčą dėl įvykio darbe tyrimo atnaujinimo, administracinėje byloje A[1875]-756/2015, pažymėjo, kadangi pareiškėjas nepateikė jokių naujų aplinkybių, todėl Valstybinės darbo inspekcijos atsisakymas atnaujinti įvykio darbe tyrimą yra pagrįstas ir teisėtas[96]. Tokios pačios pozicijos laikosi ir Vilniaus apygardos administracinis teismas, kuris administracinėje byloje I-4375-331/2014, pasisakydamas, kad „proceso atnaujinimo institutas privalo būti naudojamas atsižvelgiant ir į kitus proceso teisės principus: ekonomiškumą, koncentruotumą, protingumą ir pan. Proceso atnaujinimo institutas negali būti naudojamas kaip priemonė pasibylinėti ar vilkinti

---

[92]„Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. spalio 28 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-602-1333/2013,“ prieiga per internetą http://eteismai.lt/byla/246625673097708/A-602-1333-13;
[93]„Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2014 m. birželio 10 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-143-959/2014,“ prieiga per internetą http://eteismai.lt/byla/4533424596281/A-143-959-14;
[94]„Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2010 m. spalio 1 d. nutartis administracinėje byloje Nr. P-438-104/2010,“ prieiga per internetą http://eteismai.lt/byla/16883643688247/P-438-121-10;
[95]„Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2010 m. rugsėjo 24 d. nutartis administracinėje byloje Nr. P-502-187/2010,“ prieiga per internetą http://eteismai.lt/byla/97577771593873/P-502-187-10;
[96]„Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2015 m. lapkričio 30 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-1875-756/2015,“ prieiga per internetą http://eteismai.lt/byla/152176296542570/A-1875-756/2015.

priimtų sprendimų vykdymą“[97], paliko galioti Valstybinės darbo inspekcijos sprendimą neatnaujinti įvykio darbe tyrimo. Jau minėtoje Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo administracinėje byloje A[602]-1333/2013, teismas, įvertindamas pareiškėjo pateiktas naujas aplinkybes (teismo ekspertų išvadas, kurių dar nebuvo įvykio darbe tyrimo metu), pažymėjo, kad Valstybinės darbo inspekcijos sprendimas atnaujinti įvykio darbe tyrimą, yra pagrįstas ir teisėtas[98]. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas administracinėje byloje Nr. P[120]-822/2015 nagrinėjo UAB sanatorijos „Pušyno kelias“ prašymą atnaujinti procesą administracinėje byloje Nr. A[143]-1534/2014 byloje pagal pareiškėjo uždarosios akcinės bendrovės sanatorijos „Pušyno kelias“ skundą atsakovui Valstybinei darbo inspekcijai. Šioje byloje Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas pažymėjo, kad „aplinkybės, kurios gali būti pagrindu atnaujinti procesą administracinėje byloje, turi būti tokios, kurios ne tik nebuvo, bet ir negalėjo būti žinomos pareiškėjui bylos nagrinėjimo metu. Šiuo atveju tokia aplinkybe pareiškėjas UAB sanatorija „Pušyno kelias“ nurodo faktinę aplinkybę, kad A. G., kuri pagal byloje esančius V. K. paaiškinimus 2011 m. gegužės 12 d. suteikė medicininę pagalbą, tą dieną atostogavo, ir teigia, kad ši aplinkybė paaiškėjo tik 2015 m. liepos mėn. Atsižvelgdama į tai, kad A. G. yra pareiškėjo UAB sanatorijos „Pušyno kelias“ darbuotoja ir atostogos jai buvo suteiktos UAB sanatorijos „Pušyno kelias“ direktoriaus 2011 m. balandžio 29 d. įsakymu Nr. 11/198, kuris buvo surastas patikrinus pareiškėjo archyvinę dokumentaciją, teisėjų kolegija negali sutikti su pareiškėjo pozicija, kad ši aplinkybė negalėjo būti žinoma pareiškėjui bylos nagrinėjimo metu“[99].

Apibendrinant teismų suformuotą praktiką, teigtina, kad įvykio darbe tyrimo atnaujinimas, praleidus numatytus apskundimo terminus, galimas tik paaiškėjus naujoms teisiškai reikšmingoms aplinkybėms, kurios nebuvo žinomos ar iš vis negalėjo būti žinomos, įvykio darbe tyrimo metu. Naujomis svarbiomis aplinkybėmis laikomos tik tos aplinkybės, kurioms paaiškėjus, ginčijami teisiniai santykiai atsiranda, pasibaigia ar pasikeičia.

---

[97] „Vilniaus apygardos administracinio teismo 2014 m. birželio 23 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I-4375-331/2014,“ prieiga per internetą http://eteismai.lt/byla/222964779412083/I-4375-331/2014;

[98] „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. spalio 28 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-602-1333/2013,“ prieiga per internetą http://eteismai.lt/byla/246625673097708/A-602-1333-13;

[99] „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2015 m. spalio 21 d. nutartis administracinėje byloje Nr. P-120-822/2015,“ prieiga per internetą http://eteismai.lt/byla/141986180934540/P-120-822/2015.

3. NELAIMINGŲ ATSITIKIMŲ PAKELIUI Į DARBĄ AR IŠ DARBO TYRIMAS

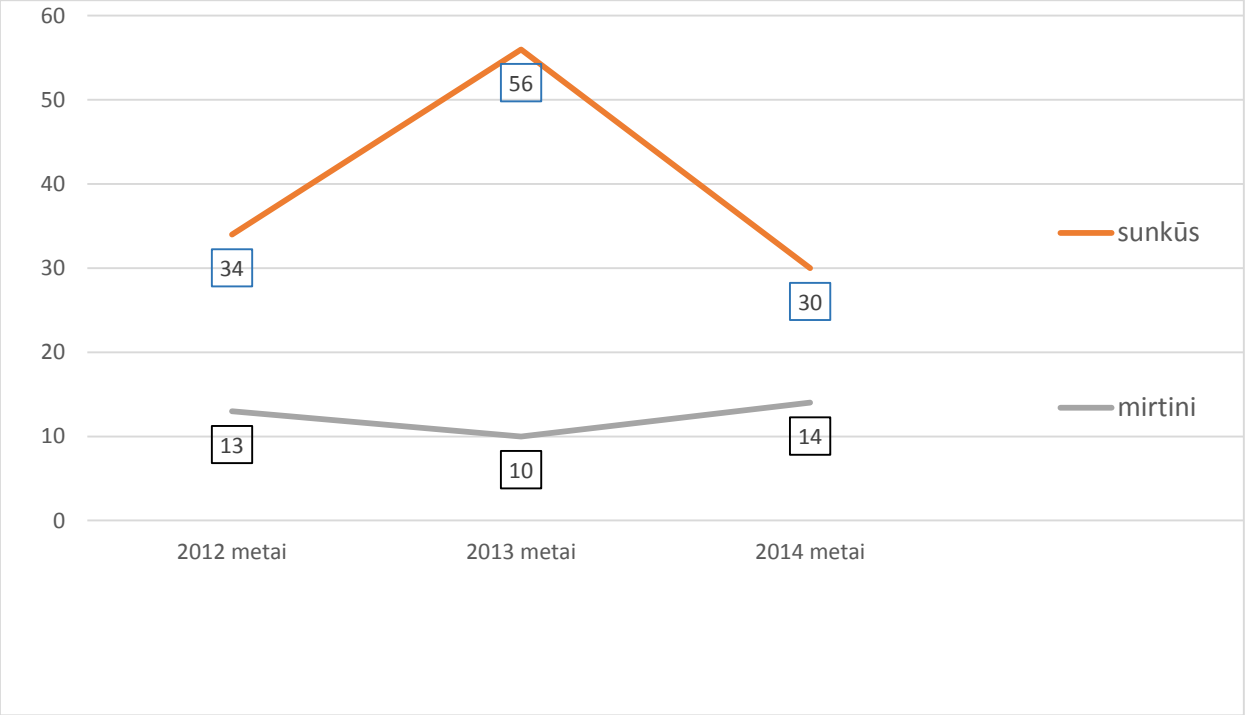
Šiame skyriuje nagrinėjama nelaimingų atsitikimų pakeliui į darbą ar iš darbo tyrimo tvarka, tyrimo tikslai bei aptariami nelaimingus atsitikimus į darbą ar iš darbo tiriantys subjektai. Atsižvelgiant į galimus tyrimo tvarkos pažeidimus bei šalių nesutikus su tyrimo išvadomis, išanalizuota jų apskundimo tvarka.

3.1. Nelaimingų atsitikimų pakeliui į/iš darbo tyrimo tikslai ir juos tiriantys subjektai

Valstybinės darbo inspekcijos 2016 metų sausio 13 d. duomenimis „per 2015 metus (duomenys preliminarūs) užregistruoti 2 234 nelaimingų atsitikimų pakeliui į darbą ar iš darbo aktai. Įmonėse įvyko 2187 – lengvi, 34 sunkūs ir 11 mirtinų nelaimingų atsitikimų pakeliui į darbą ar iš darbo[100].

Žemiau pateiktame grafike palyginami 2012 - 2014 metais įvykusių sunkių ir mirtinų nelaimingų atsitikimų pakeliui į darbą ar iš darbo skaičiai.

4 grafikas. **Sunkių ir mirtinų nelaimingų atsitikimų pakeliui į darbą ar iš darbo 2012-2014 m. palyginamieji duomenys.**

Šaltinis: *Lietuvos Respublikos valstybinės darbo inspekcijos duomenys*[101].

[100]Valstybinė darbo inspekcija, „Naujienos“, žiūrėta 2016-01-13, http://www.vdi.lt;
[101]Valstybinė darbo inspekcija, „Metinės ataskaitos apie DSS būklę bei darbo įstatymų vykdymą Lietuvos Respublikos įmonėse,“ žiūrėta 2015-11-28, http://www.vdi.lt/PdfUploads/Ataskaita2014.pdf.

Valstybinės darbo inspekcijos duomenimis, 2012 metais iš viso įvyko 2100 nelaimingų atsitikimų pakeliui į darbą ar iš darbo, iš kurių 2053 lengvi. 2013 metais iš viso įvyko 2499 nelaimingi atsitikimai pakeliui į darbą ar iš darbo, iš kurių 2433 lengvi. 2014 metais iš viso įvyko 1934 nelaimingi atsitikimai pakeliui į darbą ar iš darbo, iš kurių 1934 lengvi[102].

Vertinant pateiktus skaičius, darytina išvada, kad Lietuvoje sąlyginai daug įvyksta ir nelaimingų atsitikimų pakeliui į darbą ar iš darbo. Kadangi EUROSTAT tokių duomenų nerenka ir neskelbia, todėl palyginti šių skaičių su kitomis ES šalimis, kuriose yra tiriami nelaimingi atsitikimai pakeliui į/iš darbo, nebuvo galimybės. Jau pirmame skyriuje aptarus nelaimingo atsitikimo pakeliui į darbą ar iš darbo sąvoką, pagrįstai galima teigti, kad nelaimingo atsitikimo pakeliui į darbą ar iš darbo nesąlygoja darbo sąlygos, t. y. dažniausiai įvykis įvyksta ne dėl darbuotojų saugos ir sveikatos norminių teisės aktų pažeidimų. Valstybinės darbo inspekcijos duomenimis, dažniausiai nelaimingi atsitikimai pakeliui į darbą ar iš darbo įvyksta dėl eismo taisyklių pažeidimo bei viešųjų šaligatvių, laiptų nelygumų ar jų slidumo[103].

Atsižvelgiant į tai, skirtingai negu įvykių darbe, formuluojami nelaimingų atsitikimų pakeliui į darbą ar iš darbo tyrimo tikslai. Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatuose nurodyti tokie nelaimingo atsitikimo pakeliui į darbą ar iš darbo tyrimo tikslai: a) nustatyti, ar įvykis, įskaitant eismo įvykį, įvyko darbuotojo darbo dienomis kelyje tarp darbo vietos ir: gyvenamosios vietos; vietos ne įmonės teritorijoje, kurioje darbuotojas gali būti per pertrauką pailsėti ir pavalgyti; ne darbovietėje esančios vietos, kurioje darbuotojui išmokamas darbo užmokestis; kitos darbovietės; b) aprašyti nelaimingo atsitikimo pakeliui į darbą ar iš darbo aplinkybes ir priežastis[104].

Tai gi nelaimingų atsitikimų pakeliui į darbą ar iš darbo tyrimo tikslai nesisieja su darbuotojų saugos ir sveikatos norminių teisės aktų reikalavimų nesilaikymu, juo labiau su prevencija. Autoriaus nuomone, atsižvelgiant į ekonomiškumo ir protingumo principus, darbdavys ir negali užtikrinti, kad darbuotojas vykdamas į darbą ar iš darbo nepatirtų sveikatos pakenkimų. Darbdavys nėra atsakingas už kelių ir šaligatvių viešosiose teritorijose priežiūrą, darbdavys taip pat negali įtakoti ir kitų asmenų elgesio viešose teritorijose.

Lietuvos Respublikos nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatyme nurodyta, kad Nelaimingų atsitikimų darbe socialinis draudimas, kompensuoja dėl draudiminių įvykių (nelaimingų atsitikimų darbe, pakeliui į darbą ar iš darbo ar profesinių ligų)

---

[102]Valstybinė darbo inspekcija, „Metinės ataskaitos apie DSS būklę bei darbo įstatymų vykdymą Lietuvos Respublikos įmonėse," žiūrėta 2015-11-28, http://www.vdi.lt/PdfUploads/Ataskaita2014.pdf;
[103]Valstybinė darbo inspekcija „Naujienos", žiūrėta 2015-11-13, http://www.vdi.lt;
[104]„Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatai," Teisės aktų registras 12108, (2014).

negautas pajamas šios rūšies draudimu apdraustiems asmenims, o jų mirties dėl draudiminių įvykių atvejais – jų šeimos nariams[105].

Sistemiškai vertinant tiek Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatų, tiek Lietuvos Respublikos nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymo nuostatas, suponuojama mintis, kad nelaimingo atsitikimo pakeliui į darbą ar iš darbo tyrimas bei N-2 formos akto surašymo paskirtis - socialinių garantijų užtikrinimas nukentėjusiems asmenims. Atsižvelgiant į tai, autoriaus nuomone, nelaimingo atsitikimo pakeliui į darbą ar iš darbo tyrimo tikslai ir įvykio pripažinimas nelaimingų atsitikimų pakeliui į darbą ar iš darbo turėtų būti tiesiogiai sietini su nelaimingo atsitikimo pakeliui į darbą ar iš darbo pripažinimu draudiminiu įvykiu.

Lietuvos Respublikos nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatyme nurodyta, draudiminiais įvykiais pripažįstami šio įstatymo 4 straipsnyje nurodytiems apdraustiesiems įvykę nelaimingi atsitikimai pakeliui į darbą ar iš darbo[106]. Draudiminiais vykiais nepripažįstami nelaimingi atsitikimai pakeliui į darbą ar iš darbo, kuriuos ištyrus nustatoma, kad jie įvykę esant bent vienai iš šių aplinkybių: 1) apdraustasis nukentėjo dėl savo veikos, kurioje ikiteisminio tyrimo institucija arba teismas nustatė nusikalstamos veikos požymius arba kad ši veika yra susijusi su administraciniu teisės pažeidimu, išskyrus darbo saugos ar darbo higienos norminių teisės aktų pažeidimus; 2) apdraustasis sąmoningai (tyčia) siekė, kad įvyktų nelaimingas atsitikimas; 3) apdraustasis sirgo su darbu nesusijusia liga. Draudiminiais įvykiais taip pat nepripažįstami nelaimingi atsitikimai pakeliui į darbą ar iš darbo, jei apdraustasis buvo neblaivus ar apsvaigęs nuo psichiką veikiančių medžiagų. Šios dalies nuostatos netaikomos, jei apdraustojo neblaivumas (girtumas) arba apsvaigimas nuo psichiką veikiančių medžiagų buvo susijęs su jam draudėjo pavesto darbo technologijos ypatybėmis[107].

Autoriaus nuomone nelogiška sąlyga įvykio nepripažinti draudiminiu, jei „apdraustasis sirgo su darbu nesusijusia liga“. Šiuo atveju nagrinėjamas nelaimingo atsitikimo pakeliui į darbą ar iš darbo pripažinimas draudiminiu, todėl kaip liga gali būti susijusi su darbu. Darbuotojas nei dirba, nei yra veikiamas darbo aplinkos, nei darbo sąlygos įtakoja ligos pasireiškimą darbuotojui. Tačiau Vilniaus administracinis teismas, administracinėje byloje Nr. I-3538-208/2014, spręsdamas ginčą dėl nelaimingo atsitikimo pakeliui į darbą ar iš darbo pripažino draudiminiu įvykiu, pažymėjo, kad nelaimingas atsitikimas pakeliui į darbą ar iš darbo nepripažintas draudiminiu įvykiu pagrįstai[108]. Teismas priimdamas savo sprendimą vadovavosi faktinėmis aplinkybėmis, kad

---

[105]„Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymo pakeitimo įstatymas,“ *Valstybės žinios* 95, 2969 (2000);
[106]Ibid;
[107]Ibid;
[108]„Vilniaus apygardos administracinio teismo 2014 m. sausio 30 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I-3538-208/2014,“ prieiga per internetą http://eteismai.lt/byla/9993488608663/I-3538-208/2014.

darbuotoja vykdama iš darbo į namus išlipo iš troleibuso ir šaligatviu ėjo į namus, eidama neteko sąmonės ir nugriuvo, ko pasėkoje patyrė sveikatos pakenkimus (buvo nustatytas kairio stipinkaulio distalinės dalies lūžimas). Dar prieš sąmonės netekimą, darbuotoja skundėsi galvos svaigimu, lygsvaros sutrikimais, sirgo kardiopatija, todėl teismas konstatavo, kad liga nesusijusi su darbu. Tai gi šiuo atveju surašant nelaimingo atsitikimo pakeliui į darbą ar iš darbo aktą darbuotojai buvo suteikta teisė ir viltis į socialines garantijas, tačiau vadovaujantis Lietuvos Respublikos nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymo nuostatomis, ši teisė buvo panaikinta.

Taigi pastebėtina, kad nevisais atvejais, kai įvykis yra pripažintas nelaimingu atsitikimu pakeliui į darbą ar iš darbo, toks įvykis bus pripažintas draudiminiu įvykiu. Tokiu atveju Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatų bei Lietuvos Respublikos nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymo nuostatų ne sutapimas, įvelia painiavą dėl nelaimingo atsitikimo pakeliui į darbą ar iš darbo tyrimo tikslų, o tai reiškia, kad įvykį pripažinus nelaimingu atsitikimu pakeliui į darbą ar iš darbo, ne visada nukentėjęs asmuo įgis teisę į socialines garantijas. Autoriaus nuomone, toks ne sutapimas nėra priimtinas, nes neatitinka nelaimingo atsitikimo pakeliui į darbą ar iš darbo tyrimo paskirties - kompensuoti prarastas pajamas.

Apžvelgus nelaimingo atsitikimo pakeliui į darbą ar iš darbo tyrimo tikslus, paminėtina, kad įstatymu leidėjas nelaimingų atsitikimų pakeliui į darbą ar iš darbo tyrimą delegavo įmonių dvišalėms komisijoms. Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo 44 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad „<...> nelaimingą atsitikimą pakeliui į darbą ar iš darbo tiria darbdaviui atstovaujančio asmens įsakymu ar kitu tvarkomuoju dokumentu patvirtinta dvišalė komisija, sudaryta iš darbdavio atstovo (atstovų), kurį (kuriuos) skiria darbdaviui atstovaujantis asmuo, ir darbuotojų atstovo (atstovų) saugai ir sveikatai“[109]. Analogiška nuostata įtvirtinta ir Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatuose. Tačiau nelaimingą atsitikimą pakeliui į darbą ar iš darbo gali tirti ir Valstybinė darbo inspekcija, kai: „a) įmonėje nėra galimybės sudaryti dvišalės komisijos, nelaimingam atsitikimui pakeliui į darbą ar iš darbo ištirti; b) nukentėjęs darbuotojas ar jo įgaliotas asmuo arba jo šeimos atstovas, nesutikdamas su darbdavio sudarytos dvišalės komisijos ištirto nelaimingo atsitikimo pakeliui į darbą ar iš darbo tyrimo rezultatais, pateikia skundą Lietuvos Respublikos vyriausiajam valstybiniam darbo inspektoriui; c) nukentėjęs darbuotojas ar jo įgaliotas asmuo arba jo šeimos atstovas, darbuotojų atstovas praneša VDI, kad darbdavys atsisakė organizuoti nelaimingo atsitikimo pakeliui į darbą ar iš darbo tyrimą; d) VDI

[109]„Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo 2, 4, 42, 43, 44, 45 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas,“ *Teisės aktų registras* 17, (2014).

inspektorius pakartotinai nustato, kad dvišalė komisija nelaimingo atsitikimo pakeliui į darbą ar iš darbo papildomą tyrimą atliko pažeidžiant teisės aktų, reglamentuojančių nelaimingo atsitikimo pakeliui į darbą ar iš darbo tyrimą, reikalavimus“[110].

Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatuose, kurie galiojo iki 2014 m. rugsėjo 22 d., buvo nurodyta, kad „lengvus nelaimingus atsitikimus darbe tiria įmonės vadovo įsakymu ar kitu tvarkomuoju dokumentu patvirtinta dvišalė komisija, sudaryta iš darbdavio atstovo (atstovų), kurį (kuriuos) skiria įmonės vadovas, ir darbuotojų atstovo (atstovų) saugai ir sveikatai, išrinkto (išrinktų) Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo 13 straipsnio nustatyta tvarka. Atliekant tyrimą, gali dalyvauti nukentėjusysis. Jeigu darbdavys yra fizinis asmuo, lengvą nelaimingą atsitikimą darbe tiria darbdavio pareigas vykdantis asmuo arba paskirtas jo darbuotojas ir darbuotojų atstovas ar nukentėjusysis arba jo atstovas“[111].

Apibendrinant pastebėtina, kad pasikeitė nelaimingą atsitikimą pakeliui į/iš darbą tiriantys subjektai. Dabar visus (lengvus, sunkius ir mirtinus) nelaimingus atsitikimus pakeliui į/iš darbo tiria darbdavio patvirtinta dvišalė komisija. Prieš tai – lengvus nelaimingus atsitikimus pakeliui į/iš darbo tyrė darbdavio patvirtinta dvišalė komisija, o sunkius ir mirtinus nelaimingus atsitikimus pakeliui į/iš darbo Valstybinė darbo inspekcija.

3.2. Nelaimingų atsitikimų pakeliui į/iš darbo tyrimo tvarka

Nelaimingų atsitikimų pakeliui į darbą ar iš darbo tyrimo tvarka daug paprastesnė negu įvykių darbe. Tačiau pastebėtina, kad Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatai jos iš vis nereglamentuoja, o tik nurodo, kad privalu nustatyti ar įvykis įvyko kelyje tarp darbo vietos ir: 1) gyvenamosios vietos; 2) vietos ne įmonės teritorijoje, kurioje darbuotojas gali būti pertraukos pailsėti ir pavalgyti metu; 3) ne darbovietėje esančios vietos, kurioje darbuotojui išmokamas darbo užmokestis; 4) kitos darbovietės[112]. Kadangi nėra nurodyti būtini veiksmai tiriant nelaimingą atsitikimą pakeliui į darbą ar iš darbo, todėl tyrėjas kiekvienu atveju gali susidurti su tyrimo procedūros problemomis (kokius duomenis surinkti, ką atlikti ir pan.). Vadovautis įvykių darbe tyrimo procedūros analogija, autoriaus nuomone, nėra tikslinga, nes nelaimingų atsitikimų pakeliui į darbą ar iš darbo tyrimo aprėptis daug siauresnė. Pvz: ar būtina apžiūrėti ir įvertinti nelaimingo atsitikimo pakeliui į darbą ar iš darbo vietą? Autoriaus nuomone, tai nėra būtina, nes informaciją apie įvykio vietą tyrėjas gali gauti iš nukentėjusiojo asmens paaiškinimo. Vykimas į įvykio vietą ekonomiškai nėra naudingas, taip pat informacija iš įvykio vietos taip pat nėra labai svarbi, nes tyrimo tikslas nėra orientuotas į tokių įvykių prevenciją.

---

[110] „Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatai,“ *Teisės aktų registras* 12108, (2014);
[111] „Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatai,“ *Valstybės žinios* 136, 4945 (2004);
[112] „Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatai,“ *Teisės aktų registras* 12108, (2014).

Atsižvelgiant į nelaimingo atsitikimo pakeliui į darbą ar iš darbo sąvoką bei nelaimingo atsitikimo pakeliui į darbą ar iš darbo tyrimo tikslus, autoriaus nuomone, svarbu tiksliai nustatyti 3 kriterijus: įvykio laiką; įvykio vietą ir vykimo tikslą. Žinant šiuos vertinamuosius kriterijus galima priimti pagrįstą sprendimą, įvykį pripažinti nelaimingu atsitikimu pakeliui į darbą ar iš darbo, ar ne. Jeigu įvykis yra pripažįstamas nelaimingu atsitikimu pakeliui į darbą ar iš darbo, tai yra surašomas nelaimingo atsitikimo pakeliui į darbą iš darbo N-2 formos aktas. Jeigu įvykis nepripažįstamas nelaimingu atsitikimu pakeliui į darbą ar iš darbo, surašomas laisvos formos aktas, kuriame aprašomos įvykio aplinkybės, ir nurodoma, kodėl įvykis neprižįstamas nelaimingu atsitikimu pakeliui į darbą ar iš darbo[113]. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija, administracinėje byloje Nr. A^7-435/2002, konstatavo, kad „draudiminio įvykio pripažinimo teisiniu pagrindu yra laikomas konstatavimas dviejų reikšmingų aplinkybių - įvykio laiko ir vietos - nelaimingas atsitikimas turi įvykti darbuotojo darbo dienomis bei kelyje tarp darbovietės ir gyvenamosios vietos“[114]. Taip pat teisėjų kolegija pažymėjo, kad šioje byloje taip pat itin svarbi buvo ketinimų vykti aplinkybė (kur darbuotojas ketino vykti).

Tačiau ir žinant šiuos išvardintus kriterijus, vis tiek gali kilti įvykio pripažinimo nelaimingu atsitikimu pakeliui į darbą ar iš darbo problemų. Pvz. darbuotojas vykdamas iš darbo į gyvenamąją vietą, pakeliui užsuko į prekybos centrą, ir ten paslydęs nugriuvo ir patyrė sveikatos pakenkimą. Ar toks įvykis bus laikytinas nelaimingu atsitikimu pakeliui į darbą ar iš darbo? Autoriaus nuomone, toks įvykis neturėtų būti pripažįstamas nelaimingu atsitikimu pakeliui į darbą ar iš darbo, nes įvyko ne kelyje tarp darbo vietos ir gyvenamosios vietos, bet vietoje kurioje darbuotojas buvo dėl savo buities reikalų.

Taip pat praktikoje pastebima problema dėl gyvenamosios vietos apibrėžties supratimo, t. y. ar įvykis įvykęs einant į darbą asmens privačiame kieme, bus pripažintas nelaimingu atsitikimu pakeliui į darbą? Nei Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatuose, nei Lietuvos Respublikos nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatyme nėra pateikta gyvenamosios vietos sąvokos apibrėžtis. Civilinio kodekso 2.16 straipsnyje nurodyta, kad „fizinio asmens gyvenamąja vieta laikoma vieta, kurioje jis faktiškai dažniausiai gyvena“[115]. Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatuose, kurie galiojo iki 2014 m. rugsėjo 22 d., buvo gyvenamoji vieta sutapatinta su nakvynės vieta[116]. Atsižvelgiant į šias minėtas nuostatas bei vertinant nelaimingo atsitikimo pakeliui į darbą ar iš darbo sąvoką (įvykis įvykęs kelyje), autoriaus nuomone, toks įvykis įvykęs jau einant į darbą asmens privačiame kieme, taip pat turėtų

---

[113] „Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatai“, *Teisės aktų registras* 12108, (2014);
[114] „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2002 m. birželio 10 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-7-435/2002,“ prieiga per internetą http://www.infolex.lt/tp/21939?nr=1;
[115] „Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas,“ *Valstybės žinios* 74, 2262 (2000);
[116] „Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatai,“ *Valstybės žinios* 136, 4945 (2004).

būti laikomas nelaimingu atsitikimu pakeliui į darbą.

Įvykį pripažinus nelaimingu atsitikimu pakeliui į darbą ar iš darbo bei surašius nelaimingo atsitikimo pakeliui į darbą ar iš darbo N-2 formos aktą, seka akto pasirašymo procedūra. Nelaimingo atsitikimo pakeliui į darbą ar iš darbo N-2 formos aktą turi pasirašyti tyrime dalyvavę asmenys ir darbdaviui atstovaujantis asmuo. Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatų 63 punkte nurodyta, „jeigu įvykio tyrimo komisijos narys ar atliekant tyrimą dalyvavęs asmuo nepasirašo N-2 formos akto, jis pateikia raštą, kuriame nurodo akto nepasirašymo motyvus. Tyrėjas per 3 darbo dienas šį raštą išnagrinėja ir apie priimtą sprendimą informuoja raštą pateikusį asmenį, o pareiškėjo raštą ir priimtą sprendimą prideda prie tyrimo medžiagos. N-2 formos akto nepasirašymo motyvai nagrinėjami vertinant, ar nepateikta naujų, tyrimo metu nežinotų (nenustatytų) nelaimingo atsitikimo pakeliui į darbą ar iš darbo aplinkybių, ar pateikiami nepasirašymo motyvai suteikia pagrindą nustatyti kitokias, surašytame N-2 formos akte nenurodytas, nelaimingo atsitikimo darbe priežastis“[117]. Taigi šis punktas tik užtikrina, kad įvykio tyrimas būtų objektyvus ir nešališkas. Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatų 64 punkte nurodyta, kad „jeigu darbdavys tyrėjo surašyto N-2 formos akto nepasirašo, jis pateikia raštą, kuriame nurodo nepasirašymo priežastis. Tyrėjas per 3 darbo dienas gautą raštą išnagrinėja ir priima sprendimą dėl rašte pateiktų motyvų. Tyrėjas apie sprendimą informuoja rašto teikėją ir gautą raštą bei priimtą sprendimą prideda prie tyrimo medžiagos“[118]. Tačiau šis punktas daugiau deklaratyvus, nes praktikoje sunkiai įgyvendinamas. Mažai tikėtina, kad darbdavio paskirtas tyrėjas nesutiks su darbdaviui atstovaujančio asmens nuomone ir dėl to su juo ginčysis.

Kadangi nelaimingų atsitikimų pakeliui į darbą ar iš darbo tyrimo išvadų apskundimo tvarka sutampa su įvykių darbe tyrimo išvadų apskundimo tvarka, todėl papildomai autoriaus šiame darbe ji nenagrinėta.

[117] „Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatai“, *Teisės aktų registras* 12108, (2014);
[118] Ibid.

4. NELAIMINGŲ ATSITIKIMŲ DARBE PRIEŽASTYS

Šiame skyriuje pateikiama nelaimingo atsitikimo darbe priežasties sąvoka ir jos reikšmė. Vadovaujantis statistiniais nelaimingų atsitikimų darbe priežasčių duomenimis, analizuojamos pagrindinės nelaimingų atsitikimų darbe priežastys bei galimos prevencijos priemonės. Atsižvelgiant į įvykių darbe tyrimo procesą bei teismų formuojamą praktiką, aptarti nelaimingų atsitikimų darbe priežasčių nustatymo teoriniai ir praktiniai aspektai.

4.1. Nelaimingų atsitikimų darbe priežasčių sąvoka ir reikšmė

Dar 2001 metų administracinėje byloje Nr. 3K-3-374/2001, Lietuvos aukščiausiasis teismas yra pažymėjęs, kad "nelaimingo atsitikimo darbe priežastimis yra reiškiniai, kurie arba tiesiogiai ar netiesiogiai lėmė žalingas pasekmes, arba buvo susiję su nelaimingu atsitikimu dėl to, kad turėjo būti įgyvendinti kaip darbų saugą užtikrinančios priemonės"[119]. Visiškai sutiktina su teismo nuomone, kad nelaimingo atsitikimo priežasčių nustatymo tikslai yra ne vien išaiškinti atsakingus už įvykusį atsitikimą asmenis ir taikyti teisinę atsakomybę. Nelaimingo atsitikimo priežastimis negali būti laikomi tik tie reiškiniai, kurie sudaro pagrindą taikyti teisinę atsakomybę. Teismo nuomone „žalos atlyginimas yra viena iš teisinės atsakomybės formų, tačiau tai nereiškia, kad nelaimingo atsitikimo aktuose turi būti nurodytos priežastys, susijusios tik su šia atsakomybės rūšimi. Nelaimingo atsitikimo darbe tyrimo prioritetas yra nustatyti priežastis, lėmusias įvykį, o ne vien reikalingas atsakomybei taikyti priežastis. Vadinasi, gali būti nustatomos aplinkybės, kurios sudarys pagrindą taikyti ar netaikyti visų rūšių teisinę atsakomybę. Darbų saugos pažeidimų gali būti tokio pobūdžio ir pavojingumo, kad bus vertinami kaip nusikaltimai, kiti gali užtraukti administracinės atsakomybės taikymą, dar kiti – drausminę ar materialinę atsakomybę"[120].

Ši Lietuvos aukščiausiojo teismo 2001 metų nutartis formavo tolimesnę nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo praktiką, tačiau dabartinime teisiniame periode praktika šiek tiek pakitusi. Įvykių darbe ir nelaimingų atsitikimų pakeliui į darbą ar iš darbo pildymo metodiniuose nurodymuose nelaimingo atsitikimo darbe priežastis apibrėžiama, kaip „reiškinys ar visuma reiškinių, dėl kurių darbuotojas patyrė žalingą poveikį sveikatai"[121]. Aprašant kiekvieną priežastį yra trumpai apibūdinamas priežastį lėmęs konkretus darbuotojų saugą ir sveikatą, darbo santykius reglamentuojančių teisės aktų pažeidimas bei įrašomas pažeisto teisės akto pavadinimas,

---

[119] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. balandžio 11 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. 3K-3-374/2001", prieiga per internetą http://www.infolex.lt/tp/11367?nr=1;
[120] Ibid;
[121] „Įvykių darbe ir nelaimingų atsitikimų pakeliui į darbą ir iš darbo pildymo metodiniai nurodymai", *Teisės aktų registras* 12792, (2014).

straipsnis, punktas[122]. Atsižvelgiant į šias nuostatas bei jau aptartus įvykių darbe tyrimo tikslus, pagrįstai galima teigti, kad nelaimingo atsitikimo darbe priežastys, tai saugą ir sveikatą reglamentuojančių teisės aktų pažeidimai, kurie tiesiogiai sąlygojo įvykį darbe. Taigi nelaimingo atsitikimo darbe priežastimi gali būti tik tie darbuotojų saugą ir sveikatą reglamentuojančių teisės aktų pažeidimai, kurie tiesiogiai įtakojo nelaimingą atsitikimą darbe. Darbuotojų saugą ir sveikatą reglamentuojančių teisės aktų pažeidimai, kurie tiesiogiai nesusiję su nelaimingu atsitikimu darbe, nelaimingų atsitikimų darbe prevencijos prasme yra svarbūs, tačiau negali būti laikytini priežastimi. Taip pat pažymėtina, įvykio darbe tyrimo metu nėra nustatomi konkretūs kalti asmenys, tačiau įvardinami darbuotojų saugą ir sveikatą reglamentuojančių teisės aktų pažeidimai. Darbuotojų saugą ir sveikatą reglamentuojantys teisės aktai tai ne tik įstatymai ar poįstatyminiai teisės aktai, bet ir įmonės darbuotojų saugos ir sveikatos vietiniai (lokaliniai) norminiai teisės aktai (darbuotojų saugos ir sveikatos instrukcijos, saugaus darbo atlikimo taisyklės ir k. t.).

Nagrinėjant įvykių darbe tyrimo tikslus, siekiant geriau suvokti įvykių darbe tyrimo reikšmę, buvo trumpai užsiminta apie nelaimingų atsitikimų darbe priežasčių reikšmę. Paminėtina, kad tik tinkamai nustačius nelaimingo atsitikimo darbe priežastis gali numatyti prevencijos priemones panašių nelaimingų atsitikimų darbe išvengimui. Pvz: sveikatos, darbui kenksmingų rizikos veiksnių poveikyje, nepasitikrinusiam darbuotojui, dirbant su techniškai netvarkingomis medienos apdirbimo staklėmis (staklių judančios dalys neturėjo apsaugų), darbuotojas patyrė sveikatos pakenkimus. Kokia turėtų būti nelaimingo atsitikimo darbe priežastis? Autoriaus nuomone ta, kad darbuotojui buvo leista dirbti su saugos reikalavimų neatitinkančiu darbo įrenginiu. Šiuo atveju sveikatos nepasitikrinimas laikytinas darbuotojų saugos ir sveikatos norminių teisės aktų pažeidimu, bet jokiu būdu nėra nelaimingo atsitikimo darbe priežastis. Iš to seka, kad darbdavys privalo nedelsiant imtis priemonių, kad darbo įrenginys atitiktų saugos reikalavimus. Priešingu atveju, jeigu nelaimingo atsitikimo darbe priežastimi įvardinsime tai, kad darbuotojui buvo leista dirbti nepasitikrinus sveikatos, tai darbo įrenginys ir toliau liks nesaugus, tokiu būdu nebus priimtos priemonės panašių nelaimingų atsitikimų darbe išvengimui.

Kaip nekartą yra pažymėjęs Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, Lietuvos Respublikai tapus ES nare, ES teisės aktai tapo sudedamąja Lietuvos teisės sistemos dalimi. Pagrindinės darbdavio teisės ir pareigos sudarant saugias ir sveikatai nekenksmingas darbo sąlygas yra numatytos ES Tarybos direktyvoje 89/391/EEB dėl priemonių darbuotojų saugai ir sveikatos apsaugai darbe gerinti nustatymo su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2008 m. spalio 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (EB) Nr. 1137/2008 (toliau – Direktyva). Minėtos direktyvos nuostatos inkorporuotos į Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos

[122]„Įvykių darbe ir nelaimingų atsitikimų pakeliui į darbą ir iš darbo pildymo metodiniai nurodymai“, *Teisės aktų registras* 12792, *(*2014).

įstatymo nuostatas. Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo 11 straipsnio 1 dalimi nurodyta, kad „sudaryti darbuotojams saugias ir sveikatai nekenksmingas darbo sąlygas visais su darbu susijusiais aspektais yra darbdavio pareiga“[123]. Darbdavys, siekdamas įgyvendinti šias minėtas imperatyvias teisės normas, turi imtis priemonių darbuotojų saugai ir sveikatai užtikrinti ir organizuoti darbuotojų saugos ir sveikatos būklės vidinę kontrolę įmonėje, tuo tikslu darbdaviui atstovaujantis asmuo ar jo pavedimu darbdavio įgaliotas asmuo privalo organizuoti rizikos darbuotojų saugai ir sveikatai vertinimą. Profesinės rizikos vertinimas – tai pagrindinis darbdavio įrankis siekiant įsivertinti ar darbo sąlygos atitinka darbuotojų saugos ir sveikatos norminių teisės aktų reikalavimus. Profesinės rizikos vertinimas, tai jokiu būdu neturėtų būti suprantamas kaip vienkartinis bei formalizuotas procesas. Darbdaviai įgyvendindami šią įstatymine pareigą vertinti profesinę riziką, dažniausiai formaliai atlieka profesinės rizikos vertinimą ir profesinės rizikos vertinimo kortelėse parodo tik teigiamus (priimtinos rizikos) rezultatus. Tačiau toks profesinės rizikos vertinimas nėra naudingas įmonei nei finansine, nei nelaimingų atsitikimų darbe prevencijos prasme.

Profesinės rizikos vertinimo procesą reglamentuoja specialioji norma, tai yra Profesinės rizikos vertinimo bendrieji nuostatai. Profesinės rizikos (toliau – rizika) vertinimo tikslas yra nustatyti ir įvertinti esamą ar galimą riziką darbe, ją pašalinti, o jei negalima pašalinti, įdiegti prevencijos priemones, kad darbuotojai būtų apsaugoti nuo rizikos arba ji būtų kiek įmanoma sumažinta[124]. Darbdavys profesinės rizikos vertinimą darbo vietose atlieka *inter alia*, atsižvelgdamas į pasirinktas darbo priemones, darbo organizavimo metodus, naudojamas chemines medžiagas ir panašiai.

Vertinant riziką darbo vietose atliekami šie veiksmai: „1) pagal rizikos vertinimo darbų planą kiekybiškai tiriami (matuojami rizikos veiksnių dydžiai) ar kokybiškai įvertinami rizikos veiksniai (biologiniai, cheminiai, ergonominiai, fizikiniai, fiziniai, psichosocialiniai), keliantys ar galintys kelti pavojų darbuotojams. Įvertinamas šių veiksnių keliamas pavojus, atsižvelgiant į jų dydžius, tarpusavio sąveiką, veikimo trukmę, galimas pasekmes ir esamas apsaugos priemones; 2) nustatomas rizikos dydis (pvz.: maža, vidutinė, didelė, labai didelė), atsižvelgiant į galimą pavojų, galimos žalos sveikatai sunkumą ir jos pasireiškimo tikimybę; 3) atsižvelgiant į nustatytą rizikos dydį, priimamas sprendimas dėl rizikos priimtinumo, t. y. nusprendžiama, ar rizika yra priimtina, toleruotina ar nepriimtina. Jei tokiose darbo vietose rizikos vertinimas nebuvo atliktas, rizika turi būti įvertinta prieš pradedant darbus“[125].

---

[123] „Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymas“, *Valstybės žinios* 70, 3170 (2003);
[124] „Profesinės rizikos vertinimo bendrieji nuostatai“, *Valstybės žinios* 126, 6350 (2012);
[125] Ibid.

Ir tik įvertinus darbo sąlygų atitikimą darbuotojų saugos ir sveikatos norminiams teisės aktams ir žinant faktinę darbuotojų saugos ir sveikatos būklę įmonėje, galima imtis priemonių rizikai pašalinti ar sumažinti. To būdu darbdavys imasi veiksmų: 1) esant nepriimtinai rizikai, nedelsiant turi imtis priemonių rizikai šalinti ar mažinti arba tokie darbai, ar gamybos procesai sustabdomi iki bus įgyvendintos rizikos šalinimo ar mažinimo priemonės. Jei rizikos sumažinti neįmanoma, dirbti toje darbo vietoje draudžiama. 2) esant toleruotinai rizikai, numatomos priemonės rizikai pašalinti ar sumažinti ir nustatomas jų veiksmingumas ir pakankamumas. Nusprendžiama, kurią riziką galima pašalinti, kurią – tik sumažinti.

Taigi minėtos teisės normos tik patvirtina darbuotojų saugos ir sveikatos prezumciją, t. y. kad saugias darbo sąlygas privalo sudaryti darbdavys. Anot T. Bogdanskio darbo organizavimas yra pagrindinis žalos atsiradimą lemiantis veiksnys, o kadangi darbuotojas nėra darbo iniciatorius, teisinga, kad darbo procese atsiradę neigiami padariniai priskiriami darbdaviui[126].

Tačiau ir patiems darbuotojams yra numatyta nemažai pareigų. Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo 20 straipsnio 3 dalyje nurodyta, kad „darbuotojai privalo laikytis darbdaviui atstovaujančio asmens patvirtintų įmonės darbuotojų saugos ir sveikatos vietinių (lokalinių) norminių teisės aktų bei darbuotojų saugos ir sveikatos norminių teisės aktų, su kuriais supažindinami pasirašytinai, reikalavimų“[127]. To paties įstatymo 33 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad „kiekvieno darbuotojo pareiga yra vykdyti įmonės darbuotojų saugos ir sveikatos norminių dokumentų reikalavimus ir darbuotojų saugos ir sveikatos norminių teisės aktų reikalavimus, su kuriais jie supažindinti ir apmokyti juos vykdyti, ir kaip galima labiau rūpintis savo ir kitų darbuotojų sauga ir sveikata remiantis savo žiniomis ir vadovaujantis padalinio vadovo, darbdaviui atstovaujančio asmens duotais nurodymais“[128]. Tokiu būdu darbuotojai taip pat yra įpareigoti prisidėti prie saugaus darbo užtikrinimo, tačiau jų indėlis pasireiškia per darbdavio nustatytų reikalavimų laikymąsi. Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo 25 straipsnio 13 punkte nurodyta, kad „darbdavys kontroliuoja, kaip darbuotojai laikosi darbuotojų saugos ir sveikatos norminių teisės aktų reikalavimų, įmonėje nustatyta tvarka nušalina nuo darbo darbuotojus, kurie nesilaiko darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimų“[129]. Atsižvelgiant į tai, pagrįstai galima teigti, kad pareiga užtikrinti, kad darbuotojai laikytųsi jiems nustatytų saugos ir sveikatos reikalavimų, yra taip pat darbdavio pareiga.

---

[126] Tomas Bogdanskis, „Darbuotojo materialinės atsakomybės instituto perspektyvos Lietuvoje“, *Jurisprudencija*, 2015, 22 (1);
[127] „Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymas“, *Valstybės žinios* 70, 3170 (2003);
[128] Ibid.
[129] Ibid.

Taigi visais aspektais tiek saugių darbo sąlygų sudarymo, tiek darbuotojų kontrolės, pareiga tenka darbdaviui. Tačiau atsižvelgiant į protingumo ir ekonomiškumo principą, ne visais atvejais darbdavys gali užtikrinti visapusišką darbuotojų vidinę kontrolę. Pvz: tolimųjų reisų vairuotojas komandiruotės metu, užsienyje, nesilaikydamas jam nustatytų darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimų, patyrė sveikatos pakenkimus. Ar šiuo atveju galima nelaimingo atsitikimo darbe priežastimi įvardinti darbuotojų vidinės kontrolės nepakankamumą, nes darbdavys nesukontroliavo kaip darbuotojas laikosi saugos reikalavimų? Autoriaus nuomone tai ne, nes darbdavys neturėjo jokių galimybių tą užtikrinti. Šią autoriaus nuomone pagrindžia ir Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo 46 straipsnio 2 dalis, kurioje nurodyta, kad „darbdavys neatsako už darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimų neužtikrinimą arba atsakomybė už tai gali būti sumažinta, jeigu ištyrus nelaimingą atsitikimą darbe <...> nustatoma, kad tai įvyko susiklosčius neįprastoms ar nenumatytoms aplinkybėms, kurių darbdaviui atstovaujantis asmuo ar darbdavio įgaliotas asmuo negalėjo kontroliuoti, arba dėl atsitikimų, kurių padarinių nebuvo galima išvengti, nors ir buvo naudojamos visos reikiamos priemonės“[130].

Taip pat svarbu paminėti, kad nelaimingų atsitikimų darbe priežastys yra svarbios ne tik prevencijos prasme, bet ir nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įmokų mokėjimo prasme. Draudėjų priskyrimą nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įmokos tarifų grupėms reglamentuoja Valstybinio socialinio draudimo įstatymas, Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymas, Draudėjų priskyrimo nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įmokos tarifų grupėms metodika, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. gruodžio 20 d. nutarimu Nr. 1368 (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. balandžio 20 d. nutarimo Nr. 458 redakcija).

Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 27 straipsnio 10 punkte nurodyta, kad Valstybinio socialinio draudimo fondo taryba, vadovaudamasi Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymu, tvirtina kiekvieno draudėjo priskyrimą konkrečiai įmokų tarifo grupei[131]. Pasiūlymus dėl draudėjų priskyrimo atitinkamai nelaimingų atsitikimų darbe socialinio draudimo įmokos tarifo grupei Valstybinio socialinio draudimo fondo tarybai teikia Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba[132].

Rodiklius dėl darbo priemonių, darbo sąlygų neatitikties darbuotojų saugos ir sveikatos teisės aktų nustatytiems reikalavimams, Valstybinės darbo inspekcijos nustatytų darbuotojų saugos ir sveikatos teisės aktų pažeidimų bei nelaimingų atsitikimų, įvykusių dirbant pavojingus

---

[130] „Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymas“, *Valstybės žinios* 70, 3170 (2003);
[131] „Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymas“, *Lietuvos aidas* 107, 0 (1991); nauja įstatymo redakcija nuo 2005-01-01, *Valstybės žinios* 171, 6295 (2004);
[132] „Draudėjų priskyrimo nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įmokos tarifų grupėms metodika“, *Valstybės žinios* 48, 2306 (2011).

darbus, skaičiaus ir pavojingus darbus dirbančių darbuotojų skaičiaus santykio Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos teikia Valstybinė darbo inspekcija[133]. VDI iki einamųjų metų lapkričio 1 dienos teikia Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai informaciją apie mirtinus ir sunkius nelaimingus atsitikimus darbe, įvykusius neįprastomis ar nenumatytomis aplinkybėmis, kurių darbdaviui atstovaujantis asmuo ar darbdavio įgaliotas asmuo negalėjo kontroliuoti, arba dėl nelaimingų atsitikimų, kurių padarinių nebuvo galima išvengti, nors ir buvo naudojamos visos reikiamos priemonės[134] (Rodiklių, apibūdinančių darbdavio (draudėjo) darbuotojų saugos ir sveikatos būklę, dydžių apskaičiavimo ir jų teikimo valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai tvarkos aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2011 m. birželio 30 d. įsakymu Nr. A1-306).

Vadovaujantis Metodika, draudėjai, kurių apdraustieji per paskutinius 3 kalendorinius metus nenukentėjo dėl sunkių ir (ar) mirtinų nelaimingų atsitikimų darbe ar ūmių profesinių ligų, priskiriami pirmajai nelaimingų atsitikimų darbe socialinio draudimo įmokos tarifo grupei draudėjai, kurių apdraustieji nukentėjo dėl sunkių ir (ar) mirtinų nelaimingų atsitikimų darbe ar ūmių profesinių ligų, pagal Metodikos 9 punkte nurodytą skaičiavimo tvarką priskiriami antrajai ar trečiajai nelaimingų atsitikimų darbe socialinio draudimo įmokos tarifo grupei; draudėjai, kurie pagal Metodikos 8.1. ir 8.2. punktus galėtų būti priskirti pirmajai, antrajai ar trečiajai nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įmokos tarifo grupei, tačiau VDI pateikus informaciją apie šių draudėjų darbo priemonių, darbo sąlygų neatitikimą darbuotojų saugos ir sveikatos teisės aktų nustatytų reikalavimų arba nustatytus darbuotojų saugos ir sveikatos teisės aktų pažeidimus, priskiriami atitinkamai aukštesnei – antrajai, trečiajai ar ketvirtajai – nelaimingų atsitikimų darbe socialinio draudimo įmokos tarifo grupei[135].

Metodikos 7 punkte nurodyta, kad „lengvi nelaimingi atsitikimai darbe, lėtinės profesinės ligos, nelaimingi atsitikimai, įvykę pakeliui į darbą ar iš darbo, nelaimingi atsitikimai darbe, įvykę dėl trečiųjų asmenų kaltės, taip pat Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo 46 straipsnio 2 dalyje numatytais atvejais, neturi įtakos draudėjo rizikingumo rodiklių skaičiavimui“[135]. Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo 46 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad „darbdavys neatsako už darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimų neužtikrinimą arba atsakomybė už tai gali būti

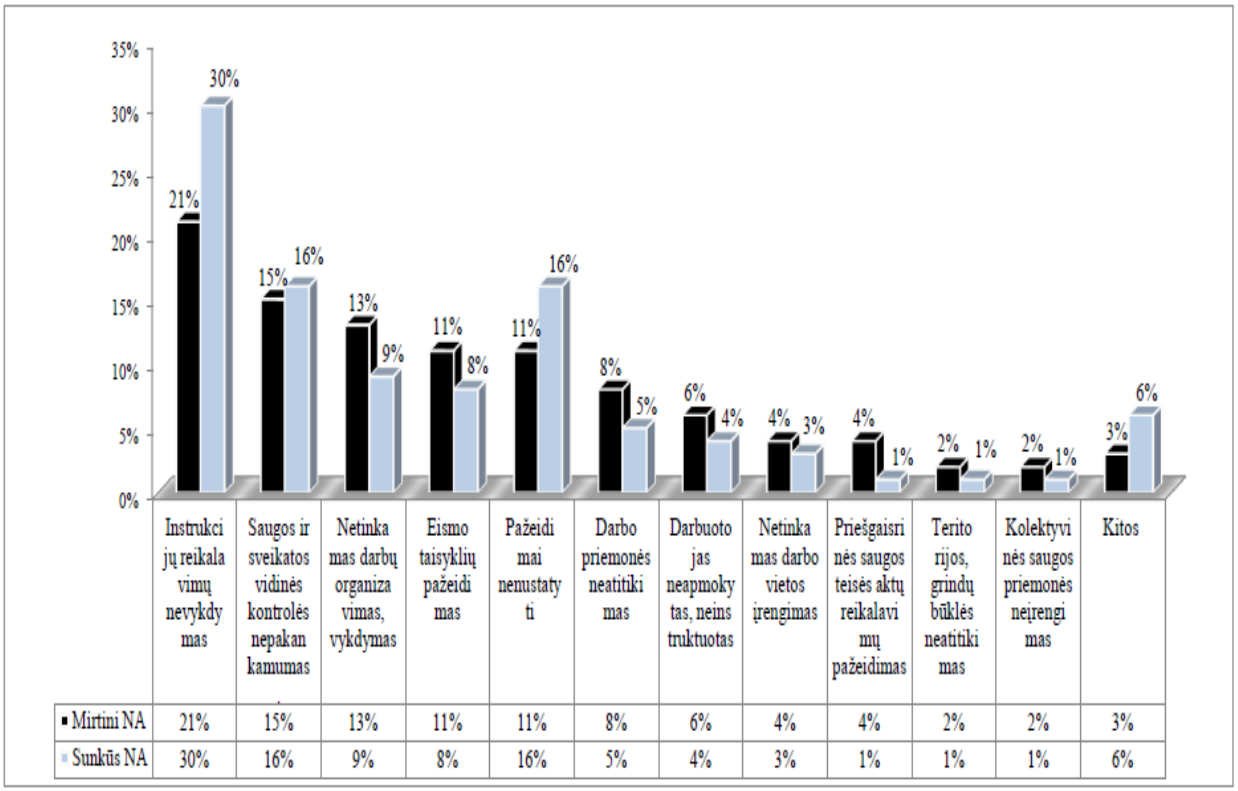
[133]„Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymo pakeitimo įstatymas“, *Valstybės žinios* 95, 2969 (2000);
[134]„Rodiklių, apibūdinančių darbdavio (draudėjo) darbuotojų saugos ir sveikatos būklę, dydžių apskaičiavimo ir jų teikimo valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai tvarkos aprašas“, *Valstybės žinios* 83, 4044 (2011);
[135]„Draudėjų priskyrimo nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įmokos tarifų grupėms metodika“, *Valstybės žinios* 48, 2306 (2011);
[136]Ibid.

sumažinta, jeigu ištyrus nelaimingą atsitikimą darbe ar profesinę ligą nustatoma, kad tai įvyko susiklosčius neįprastoms ar nenumatytoms aplinkybėms, kurių darbdaviui atstovaujantis asmuo ar darbdavio įgaliotas asmuo negalėjo kontroliuoti, arba dėl atsitikimų, kurių padarinių nebuvo galima išvengti, nors ir buvo naudojamos visos reikiamos priemonės“[137].

Taigi jeigu ištyrus sunkų ar mirtiną nelaimingą atsitikimą darbe yra nustatoma, kad tai įvyko dėl trečiųjų asmenų kaltės (ne dėl darbdavio kaip draudiko veikimo/neveikimo), dėl smurtinių nusikalstamų asmenų veikos, eismo taisyklių pažeidimo, stichinio reiškinio pasekmės, tai draudikui nėra didinamas nelaimingų atsitikimų darbe socialinio draudimo įmokų tarifas. Taip pat tarifas nėra didinamas, ir tais atvejais, kai darbuotojų saugos ir sveikatos norminių teisės aktų pažeidimai nėra nustatyti.

Susipažinus su nelaimingo atsitikimo darbe priežasties sąvoka bei jos reikšme, tikslinga išanalizuoti statistinius duomenis dėl nelaimingų atsitikimų darbe priežasčių. Vadovaujantis Valstybinės darbo inspekcijos duomenimis, 5 grafike pateikiamos pagrindinės sunkių ir mirtinų nelaimingų atsitikimų darbe, įvykusių 2014 metais, priežastys.

5 grafikas. **Mirtinų ir sunkių NA darbe, įvykusių 2014 metais, pagrindinės priežastys**

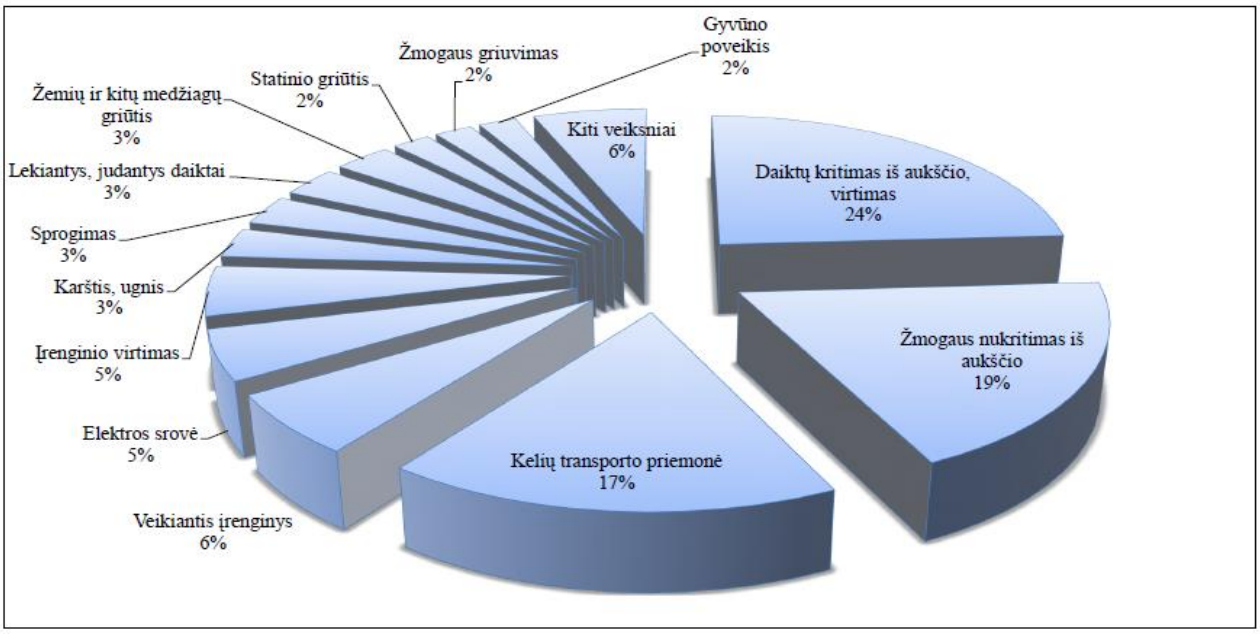
Šaltinis: *Lietuvos Respublikos valstybinės darbo inspekcijos duomenys*[138].

[137]„Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymas“, *Valstybės žinios* 70, 3170 (2003);
[138]Valstybinė darbo inspekcija, „Metinės ataskaitos apie DSS būklę bei darbo įstatymų vykdymą Lietuvos Respublikos įmonėse,“ žiūrėta 2015-11-28, http://www.vdi.lt/PdfUploads/Ataskaita2014.pdf.

Trečdalio sunkių nelaimingų atsitikimų darbe priežastimi buvo pačių darbuotojų jiems privalomų lokalinių teisės aktų reikalavimų pažeidimas, 16% - saugos ir sveikatos darbe vidinės kontrolės nepakankamumas, 9% - netinkamas pavojingų darbų organizavimas (tame tarpe ir statybvietėse). 2014 m. beveik pusė (47%) lengvų nelaimingų atsitikimų įvyko dėl pačių darbuotojų jiems privalomų vykdyti instrukcijų reikalavimų pažeidimo[139].

6 grafike pateikiamas mirtinų nelaimingų atsitikimų darbe pasiskirstymas pagal traumavimo veiksnius. Valstybinės darbo inspekcijos duomenimis „2014 metais dažniausiai (14 atvejų arba 24% visų mirtinų nelaimingų atsitikimų darbe) mirtinų nelaimingų atsitikimų darbe įvyko dėl krentančių iš aukščio ar virstančių daiktų, ruošinių, krovinių bei darbuotojams nukritus iš aukščio (11 atvejų arba 19 proc.), 10 atvejų (17 proc.) - dėl kelių transporto priemonės, po 3 atvejus arba po 5 proc. - dėl elektros srovės poveikio ir įrenginio, mechanizmo virtimo, po 2 atvejus arba po 3 proc. - dėl įvykusio sprogimo, dėl veikiančių įrenginių poveikio, dėl lekiančių ruošinių, skeveldrų, judančių daiktų, dėl žemių griūties, dėl ugnies poveikio bei darbuotojus mirtinai sužalojo stacionarios transporto priemonės (transporteriai, konvejeriai). Sunkius sužalojimus darbuotojai dažniausiai patyrė dėl analogiškų veiksnių (dėl darbuotojų kritimo iš aukščio įvyko 20%, griuvimo - 17%, daiktų, ruošinių, krovinių kritimo iš aukščio ar virtimo – 15%, dėl kelių transporto priemonės - 11% sunkių nelaimingų atsitikimų darbe)“[140].

6 grafikas. **Mirtinų nelaimingų atsitikimų darbe pasiskirstymas pagal traumavimo veiksnius.**

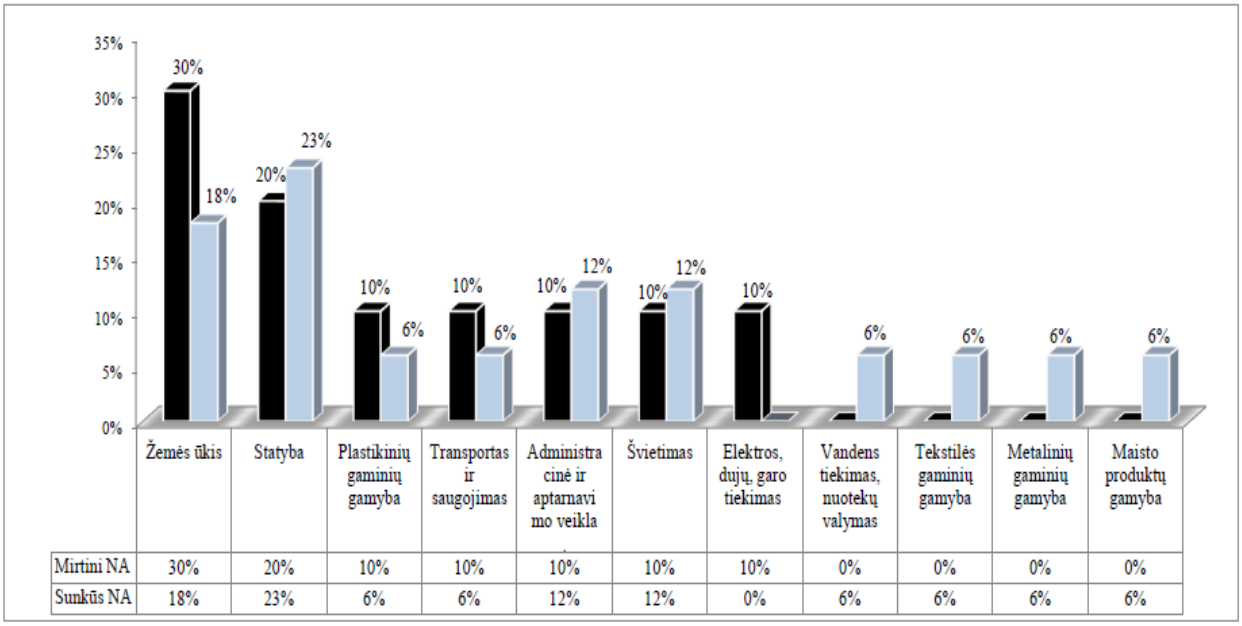

Šaltinis: *Lietuvos Respublikos valstybinės darbo inspekcijos duomenys*[141].

[139]Valstybinė darbo inspekcija, „Metinės ataskaitos apie DSS būklę bei darbo įstatymų vykdymą Lietuvos Respublikos įmonėse,“ žiūrėta 2015-11-28, http://www.vdi.lt/PdfUploads/Ataskaita2014.pdf;
[140]Ibid;
[141]Ibin.

7 grafike pateikiami duomenys apie mirtinų ir sunkių nelaimingų atsitikimų darbe, kai nukentėjusieji buvo neblaivūs, pasiskirstymą pagal ekonomines šakas. Valstybinės darbo inspekcijos duomenimis „per 2014 metus 17 sunkių ir 10 mirtinų nelaimingų atsitikimų darbe įvyko esant darbuotojams neblaiviems. Tai sudaro 15% visų šalyje įvykusių ištirtų sunkių ir 19% mirtinų nelaimingų atsitikimų darbe. 3 sunkūs (18%) ir 3 mirtini (30%) nelaimingi atsitikimai darbe įvyko žemės ūkio įmonėse. 4 sunkūs (23%) ir 2 mirtini nelaimingi atsitikimai darbe (20%) statybos, 4 sunkūs (23 %) ir 1 (10%) mirtinas apdirbamosios gamybos įmonėse, iš kurių 1 sunkus ir 1 mirtinas įvyko plastikinių gaminių gamyboje, po 1 sunkų - maisto produktų, tekstilės gaminių bei metalinių gaminių gamyboje), po 2 sunkius (po 12 %) ir po 1 (po 10) mirtiną nelaimingą atsitikimą darbe įvyko švietimo ir administracinės ir aptarnavimo veiklos įmonėse. Lengvi nelaimingi atsitikimai darbe, kai nukentėjusieji asmenys buvo neblaivūs, sudaro 0,4% visų nelaimingų atsitikimų darbe“[142].

7 grafikas. **Mirtinų ir sunkių nelaimingų atsitikimų darbe, kai nukentėjusieji buvo neblaivūs, pasiskirstymas pagal ekonomines šakas.**

	Žemės ūkis	Statyba	Plastikinių gaminių gamyba	Transportas ir saugojimas	Administracinė ir aptarnavimo veikla	Švietimas	Elektros, dujų, garo tiekimas	Vandens tiekimas, nuotekų valymas	Tekstilės gaminių gamyba	Metalinių gaminių gamyba	Maisto produktų gamyba
Mirtini NA	30%	20%	10%	10%	10%	10%	10%	0%	0%	0%	0%
Sunkūs NA	18%	23%	6%	6%	12%	12%	0%	6%	6%	6%	6%

Šaltinis: *Lietuvos Respublikos valstybinės darbo inspekcijos duomenys*[143].

Sąlyginai nemažai nelaimingų atsitikimų darbe įvyksta, kai nukentėjęs darbuotojas būna neblaivus. Tačiau nevisais atvejais, neblaivumas yra ir gali būti nelaimingo atsitikimo darbe priežastimi[144].

---

[142]Valstybinė darbo inspekcija, „Metinės ataskaitos apie DSS būklę bei darbo įstatymų vykdymą Lietuvos Respublikos įmonėse,“ žiūrėta 2015-11-28, http://www.vdi.lt/PdfUploads/Ataskaita2014.pdf ;
[143]Ibid;
[144]Aušra Tartilaitė, „Nelaimingas atsitikimas darbe darbuotojui esant neblaiviam: samprata, prevencija ir teisinė atsakomybė“, *Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras*, Mokslo darbai, 2010, Nr. 1(5), p. 321-335.

4.2. Nelaimingų atsitikimų darbe priežasčių nustatymo teoriniai ir praktiniai aspektai

Įvykių darbe ir nelaimingų atsitikimų pakeliui į darbą ar iš darbo pildymo metodiniuose nurodymuose yra pateikiamas apibendrintų galimų priežasčių sąrašas:

„01 – Darbo atlikimas nustatyta tvarka neapmokyto ir/ar neatestuoto, neinstruktuoto saugos ir sveikatos darbe klausimais asmens (profesija, pareigos, vardas, pavardė);

02 – Leidimas atlikti (paskyrimas) darbą asmeniui (įvardijant), kuriam šis darbas buvo neleistinas dėl jo sveikatos būklės;

03 – Technologinio proceso (reglamento, nurodant kas projektavo), gamybos būdo neatitikimas saugos ir sveikatos norminių teisės aktų reikalavimams;

04 – Technologinio proceso (reglamento), nustatytos darbo atlikimo tvarkos pažeidimai;

05 – Saugos ir sveikatos norminio teisės akto (darbuotojams privalomų vykdyti instrukcijų, taisyklių ir kt.) reikalavimų pažeidimas;

06 – Netinkamas darbo vietos įrengimas;

07 – Netinkamas potencialiai pavojingų įrenginių eksploatavimas (aptarnavimas, priežiūra);

08 – Netinkamas pavojingų darbų organizavimas;

09 – Pavojingų medžiagų netinkamas laikymas, saugojimas;

10 – Darbo priemonės neatitikimas saugos ir sveikatos norminių teisės aktų reikalavimams;

11 – Darbo priemonės konstrukcijos trūkumai;

12 – Darbo priemonės gedimas dėl netinkamos jos priežiūros;

13 – Kolektyvinės saugos priemonės neįrengimas;

14 – Netinkamų kolektyvinių saugos priemonių naudojimas;

15 – Netinkamas pavojingų medžiagų transportavimas;

16 – Netinkamas darbų organizavimas;

17 – Darbo aplinkos oro užterštumas pavojingomis medžiagomis;

18 – Darbuotojo neaprūpinimas asmeninėmis apsauginėmis priemonėmis;

19 – Netinkamų asmeninių apsauginių priemonių darbuotojams davimas;

20 – Duotų tinkamų asmeninių apsauginių priemonių nenaudojimas;

21 – Teritorijos, grindų, praėjimų būklės ar jų priežiūros neatitikimas saugos ir sveikatos teisės aktų reikalavimams;

22 – Eismo taisyklių pažeidimas įmonės teritorijoje;

23 – Netinkamas daiktų, medžiagų sandėliavimas, krovimas;

24 – Vidaus darbo tvarkos pažeidimas;

25 – Saugos ir sveikatos darbe vidinės kontrolės įmonėje nepakankamumas;

26 – Statinio projektavimo pažeidimai;

27 – Kolektyvinių saugos priemonių statybvietėse nebuvimas;

29 – Tinkamų paaukštinimo priemonių statybvietėse nebuvimas;

30 – Netinkama statinių eksploatacija, priežiūra;

31 – Netinkamas potencialiai pavojingų įrenginių eksploatavimas (aptarnavimas, priežiūra) statybvietėse;

32 – Netinkamas darbų organizavimas statybvietėse;

33 – Eismo taisyklių pažeidimas sauskeliuose;

34 – Geležinkelių transporto eismo saugos neužtikrinimas;

35 – Civilinės aviacijos saugos, saugios laivybos neužtikrinimas;

36 – Elektrosaugą reglamentuojančių norminių teisės aktų reikalavimų pažeidimas;

37 – Priešgaisrinės saugos norminių teisės norminių aktų reikalavimų pažeidimas;

38 – Aplinkosaugos norminių teisės aktų reikalavimų pažeidimas;

39 – Smurtiniai nusikalstamų asmenų veiksmai;

40 – Darbo ir poilsio laiko tvarkos pažeidimas;

41 – Neprognozuojamas stichinis reiškinys;

42 – Kiti konkretūs, bet nesuklasifikuoti pažeidimai (įvardijant);

43 - Saugos ir sveikatos norminių teisės aktų pažeidimų nenustatyta“[145].

Tai gan platus galimų nelaimingo atsitikimo darbe priežasčių spektras, tačiau nei viename teisės akte nėra sukonkretintas šių priežasčių naudojimas, t. y. kokiais atvejais, kuri priežastis turi būti įvardinta. Tiksliai nėra aišku kurį pažeidimą sąlygojo darbdavio veikimas/neveikimas, o kurį darbuotojų veiksmai. Įvertinus Valstybinės darbo inspekcijos duomenis apie nelaimingų atsitikimų darbe priežastis, paaiškėjo, kad dalis sąraše esančių priežasčių iš vis nėra naudojamos. Sutiktina, kad toks platus priežasčių spektras reikalingas visapusiškos statistinės informacijos surinkimui, tačiau neretais atvejais gali ir suklaidinti tyrėjus. Sąraše yra gan viena su kita panašių nelaimingo atsitikimo darbe priežasčių. Atsižvelgiant į tai, autoriaus nuomone, siūlytinas toks nelaimingų atsitikimo darbe priežasčių sąrašas:

Galimi darbdavio saugos ir sveikatos pažeidimai:

1 – Darbuotojų mokymo, atestavimo bei instruktavimo saugos ir sveikatos darbe klausimais pažeidimai;

2 - Technologinio proceso, gamybos būdo neatitikimas saugos ir sveikatos norminių teisės aktų reikalavimams;

3 - Netinkamas darbo vietos įrengimas;

4 – Netinkamas pavojingų darbų organizavimas;

---

[145] „Įvykių darbe ir nelaimingų atsitikimų pakeliui į darbą ir iš darbo pildymo metodiniai nurodymai“, *Teisės aktų registras* 12792, (2014).

5 - Netinkamas darbų organizavimas statybvietėse;

6 – Netinkamas darbų organizavimas, išskyrus darbus statybvietėse;

7 – Netinkamas darbų organizavimas, kai vienoje darbo vietoje darbus vykdo keli darbdaviai;

8 – Teritorijos, grindų, praėjimų būklės ar jų priežiūros neatitikimas saugos ir sveikatos teisės aktų reikalavimams;

9 – Statinio eksploatavimo pažeidimai;

10 – Darbo priemonės neatitikimas saugos ir sveikatos norminių teisės aktų reikalavimams;

11 – Saugos ir sveikatos darbe vidinės kontrolės įmonėje nepakankamumas.

Galimi darbdavio darbuotojų saugos ir sveikatos pažeidimai:

12 – Saugos ir sveikatos norminio teisės akto (darbuotojams privalomų vykdyti instrukcijų, nurodymų, taisyklių ir kt.) reikalavimų pažeidimas.

Galimi kiti saugos ir sveikatos pažeidimai:

13 – Trečiųjų asmenų (kito darbdavio) saugos ir sveikatos pažeidimai;

14 – Trečiųjų asmenų (kito darbdavio darbuotojų) saugos ir sveikatos norminio teisės akto (darbuotojams privalomų vykdyti instrukcijų, nurodymų, taisyklių ir kt.) reikalavimų pažeidimas.

15 – Darbuotojų saugos ir sveikatos norminių teisės aktų pažeidimai nenustatyti.

Darbuotojų saugos ir sveikatos norminių teisės aktų pažeidimai nenustatyti, bet nelaimingą atsitikimą darbe sąlygojo:

16 – Eismo saugumo neužtikrinimas sauskeliuose;

17 – Geležinkelių transporto eismo saugos neužtikrinimas;

18 – Civilinės aviacijos saugos, saugios laivybos neužtikrinimas;

19 – Statinio (inžinerinio statinio) projektavimo ar jo statybos technologinio proceso pažeidimai;

20 – Priešgaisrinės saugos norminių teisės aktų reikalavimų pažeidimas;

21 – Smurtiniai nusikalstamų asmenų veiksmai;

22 – Neprognozuojamas stichinis reiškinys;

23 – Kiti konkretūs, bet nesuklasifikuoti pažeidimai (įvardijant).

Tačiau čia tik nelaimingo atsitikimo darbe priežasčių pavadinimai, kurie kartais tiesiogiai nesuteikia informacijos kodėl įvyko nelaimingas atsitikimas darbe. Todėl įvardijus vieną iš sąraše pateikiamų priežasčių, tyrėjas trumpai turi apibūdinti pažeidimo esmę bei nurodyti pažeisto

norminio teisės akto pavadinimą, straipsnį, punktą. Pvz: Darbo priemonės neatitikimas saugos ir sveikatos reikalavimams, nes dviejų velenų daugiapjūklės medienos pjovimo staklės AS 24 „Pantera“ buvo eksploatuojamos techniškai netvarkingos, neturint gamintojo nustatytų naudojimo dokumentų bei esant išliekamajai rizikai medienos gabalų išmetimui. Tuo pažeista: Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo 16 straipsnio 1 ir 2 dalių bei Darbo įrenginių naudojimo bendrųjų nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministrės 1999 m. gruodžio 22d. įsakymu Nr. 102, 8 punkto reikalavimai.

Aptarus galimas nelaimingų atsitikimų darbe priežastis, tikslinga išanalizuoti priežastinio ryšio tarp darbuotojų saugos ir sveikatos norminių teisės aktų pažeidimų bei įvykio darbe nustatymo problemas. Įvykio darbe tyrimo metu, renkant informaciją apie įvykio darbe aplinkybes, o vėliau vertinant surinktą informaciją, nustatomas ne vienas darbuotojų saugos ir sveikatos pažeidimas. Tačiau nevisi nustatyti darbuotojų saugos ir sveikatos norminių teisės aktų pažeidimai, *inter alia* gali lemti nelaimingą atsitikimą darbe.

Priežastinio ryšio nustatymo bei įvykio darbe tyrimo procedūros formalizavimo prasme itin svarbi Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nutartis administracinėje byloje Nr. A^{602}-1333/2013. Šia nutartimi Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas panaikino Vilniaus administracinio teismo 2013 m. sausio 30 d. sprendimą, ir bylą grąžino nagrinėti iš naujo. Šiuo atveju ginčas buvo kilęs dėl nelaimingo atsitikimo darbe pakartotinio tyrimo išvadų. Nelaimingas atsitikimas darbe įvyko 2008 m. spalio 16 d., kai nuo laiptų nukrito ir sunkią traumą patyrė, o vėliau ligoninėje 2009 metais mirė, UAB „Šiaulių kelias“ sargas A. K. Tyrimo metu buvo nustatyta, kad įvykio darbe metu sargas A. K. buvo neblaivus, nes jo kraujyje rasta 0,66 promilės alkoholio. Atsižvelgiant į tai, vienintele nelaimingo atsitikimo priežastimi, buvo įvardintas paties darbuotojo saugos ir sveikatos reikalavimų nesilaikymas, - darbe nevartoti alkoholio. Žuvusiojo A. K. šeimos atstovų iniciatyva, 2010 metais buvo atlikta teismo ekspertizė, tikslu įvertinti laiptų, nuo kurių nukrito A. K., atitikimą saugos reikalavimams. Teismo ekspertizės akte dėl statinio projekto ir statinio dalinės ekspertizės, buvo konstatuota, kad: - laiptų pakopų plotis neatitinka statybos techninio reglamento STR 2.02.07:2004 35 punkto reikalavimų; - laiptų konstrukcija neapsaugo nuo kritimo staigiai pasikeitus grindų lygiui: lipant į viršų iš laiptų kairės pusės per keturias pakopas yra neapsaugota nuo kritimo nei siena, nei turėklais. Dėl šios priežasties laiptai netenkina esminio statinio saugaus naudojimo reikalavimo, kuris detalizuotas statybos techniniame reglamente STR2.01.01(4):1999.

Žuvusiojo A. K. šeimos atstovai, minėtą teismo eksperto išvadą 2012 metais pateikė Valstybinei darbo inspekcijai, kuri įvertinusi naujai paaiškėjusias teisiškai reikšmingas aplinkybes dėl laiptų neatitikimo saugos reikalavimams, paskyrė nelaimingo atsitikimo darbe pakartotinį tyrimą. Valstybinei darbo inspekcijai atlikus pakartotinį tyrimą, buvo surašytas laisvos formos

aktas, kuriuo pakeisti įrašai 2008 metais surašytame nelaimingo atsitikimo darbe akte: sunkus nelaimingas atsitikimas darbe perkvalifikuotas į mirtiną; papildytos aplinkybės bei naujai išdėstytos nelaimingo atsitikimo darbe priežastys. Tuo kartu laisvos formos akte nelaimingo atsitikimo darbe priežastimis buvo nurodyta: 1. Teritorijos, grindų, praėjimų būklės ar jų priežiūros neatitikimas saugos ir sveikatos teisės aktų reikalavimams. Laiptai nesaugūs naudoti, nes neatitinka esminių statinio saugaus naudojimo reikalavimų. 2. Darbuotojui privalomos vykdyti instrukcijos reikalavimų pažeidimai. Darbuotojas darbo vietoje buvo neblaivus, jo kraujyje rastas 0,66 ‰ promilės etilo alkoholio.

Su tokia Valstybinės darbo inspekcijos išvada nesutiko UAB „Šiaulių kelias“ teisių perėmėjas UAB „Šiaulių plentas“ ir su skundu kreipėsi į Vilniaus administracinį teismą. Vilniaus apygardos administracinis teismas 2013 m. sausio 30 d. sprendimu Valstybinės darbo inspekcijos pakartotinio tyrimo išvadas (laisvos formos aktą) panaikino ir savo sprendime nurodė: 1) Valstybinė darbo inspekcija nepagrįstai atnaujino nelaimingo atsitikimo darbe tyrimą, nes buvo praleisti skundams paduoti terminai; 2) Valstybinė darbo inspekcija pažeidė nelaimingo atsitikimo darbe tyrimo procedūras, nes atlikusi pakartotinį tyrimą surašė laisvos formos aktą, nors privalėjo surašyti naują nelaimingo atsitikimo darbe aktą; 3) nepagrįstai ir nemotyvuotai sunkų nelaimingą atsitikimą darbe perkvalifikavo į mirtiną.[146]

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, apeliacine tvarka nagrinėdamas Valstybinės darbo inspekcijos skundą dėl Vilniaus administracinio teismo 2013 m. sausio 30 d. sprendimo, administracinėje byloje Nr. A^{602}- 1333/2013, išaiškino skundų priėmimo, praleidus jų padavimo terminus, procedūras, ir nurodė, kad paaiškėjus naujoms aplinkybėms, kurios nebuvo žinomos Valstybinės darbo inspekcijos pirminio tyrimo metu, Valstybinė darbo inspekcija turėjo pagrindo tyrimui atnaujinti, todėl Valstybinės darbo inspekcijos sprendimas skirti nelaimingo atsitikimo darbe pakartotinį tyrimą yra teisėtas. Taip pat apeliacinis teismas nurodė, jog Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatų 59 punkte nurodyta, kad pakartotinio ar papildomo tyrimo metu gali būti paliktas galioti nepakeistas ankstesnio tyrimo metu surašytas atitinkamos formos nelaimingo atsitikimo darbe aktas arba jis papildytas, arba surašytas naujas atitinkamos formos nelaimingo atsitikimo darbe aktas. Tokiu būdu tyrimo baigtys gali būti įvairios. Atsižvelgiant į tai, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas pasisakė, kad Valstybinė darbo inspekcija po pakartotinio tyrimo surašydama laisvos formos aktą, nepažeidė nelaimingų atsitikimų darbe tyrimą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimų[147].

---

[146] „Vilniaus apygardos administracinio teismo 2013 m. sausio 30 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I-758-1423/2013“, prieiga per internetą http://eteismai.lt/byla/268924703085339/I-758-1423/2013;

[147] „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. spalio 28 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-602-1333/2013“, prieiga per internetą http://eteismai.lt/byla/246625673097708/A-602-1333-13.

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nuomone, Vilniaus apygardos administracinis teismas šioje byloje susikoncentravo į procedūrinius pažeidimus, visiškai nepasisakydamas dėl kitų į teismą besikreipusių asmens motyvų, susijusių su materialiniais teisiniais santykiais - dėl nelaimingo atsitikimo darbe tyrimo, siekiant nustatyti, ar įvykis yra susijęs su darbu (ar įvykio metu buvo darbuotojų saugą ir sveikatą, darbo santykius reglamentuojančių teisės aktų pažeidimų ar šie pažeidimai yra nelaimingo atsitikimo darbe priežastimi)[148].

Vilniaus apygardos administraciniam teismui naujai išnagrinėjus bylą, 2014 m. balandžio 28 d. buvo priimtas sprendimas, kuriuo Valstybinės darbo inspekcijos pakartotinio tyrimo išvados pripažintos pagrįstomis ir teisėtomis. Tačiau su tokia teismo išvada nesutiko UAB „Šiaulių kelias“ teisių perėmėjas UAB „Šiaulių plentas“ su apeliaciniu skundu kreipėsi į Lietuvos vyriausiąjį administracinį teismą. Pareiškėjas skunde nurodė, kad VDI rėmėsi tik ekspertizės akto išvadomis dėl laiptų konstrukcijos neatitikimo statybos normatyvinių dokumentų keliamiems reikalavimams, todėl pareiškėjo nuomone Valstybinė darbo inspekcija visiškai netyrė ir neanalizavo galimų nelaimingo atsitikimo aplinkybių, nepagrindė kokiais duomenimis rėmėsi nustatydama priežastinį ryšį tarp nelaimingo atsitikimo darbe ir laiptų konstrukcijos neatitikimo keliamiems reikalavimams.

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, apeliacine tvarka išnagrinėjęs UAB „Šiaulių plentas“ skundą administracinėje byloje Nr. A^{624}-2130/2014 pažymėjo, kad byloje pateiktų bei įvertintų įrodymų visuma sudarė ir sudaro pagrindą teigti esant neabejotinai nustatytoms dviem faktinėms aplinkybėms, kurių iš esmės neginčija nei viena administracinės bylos šalis: nelaimingas atsitikimas, t. y. trauma, dėl kurios A. K. vėliau mirė, buvo patirta jam darbo metu esant neblaiviu, lipant darbo vietoje, kurioje saugią aplinką privalo užtikrinti darbdavys, esančiais laiptais, kurie neatitinka teisės aktais nustatytų reikalavimų, tame tarpe –reikalavimų dėl laiptų pakopų pločio (gylio). Duomenų, kad kitokie nei minėti veiksniai, t. y. A. K. neblaivumas ir laiptų neatitikimas nustatytiems esminiams statinio reikalavimams, galėjo lemti nelaimingo atsitikimo priežastis, nėra. Todėl teismo vertinimu, Valstybinė darbo inspekcija turėjo pagrindą minėtas aplinkybes – A. K. neblaivumą ir laiptų neatitikimą teisės aktų reikalavimams – įvardinti nelaimingo atsitikimo darbe priežastimis[149].

Taigi toks ilgas teisminis procesas galutinai suformavo precedentą dėl nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo atnaujinimo: tyrimo atnaujinimas galimas ir praleidus skundui, prašymui, paduoti Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatuose numatytus terminus, jei paaiškėja naujos teisiškai reikšmingos aplinkybės. Taip pat svarbi teismo pozicija, kad nelaimingų atsitikimų

---

[148] „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. spalio 28 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-602-1333/2013“, prieiga per internetą http://eteismai.lt/byla/246625673097708/A-602-1333-13;
[149] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nutartis administracinėje byloje A^{624}-2130/2014.

darbe tyrimo metu svarbu koncentruotis ne į formalius procedūrinius ar procesinius veiksmus, bet į materialiuosius aspektus: ar įvykis darbe susijęs su darbu, ar nustatyti darbuotojų saugos ir sveikatos norminių teisės aktų pažeidimai yra nelaimingo atsitikimo darbe priežastimi. Tiriant įvykius darbe taip pat svarbu nepažeisti ir viešumo principo, t. y. visos šalys (darbdaviui atstovaujantis asmuo, darbdavio atstovai, darbuotojų atstovai saugai ir sveikatai, nukentėjusiojo atstovai, Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Teritorinių skyrių atstovai ir kiti tyrime dalyvaujantys asmenys) turi teisę dalyvauti įvykio darbe tyrime. Įvykio darbe tyrimas turi būti objektyvus ir nešališkas, koncentruotas į darbuotojų saugos ir sveikatos norminių teisės aktų pažeidimų nustatymą, kurie tiesiogiai susiję su nelaimingo atsitikimo darbe priežastimis. Tyrimo metu tyrėjas privalo surinkti pakankamai duomenų, savo išvadų pagrįstumui patvirtinti.

Dėl įvykio darbe tyrimo metu surinktinų duomenų bei priežastinio ryšio tarp nustatytų saugos ir sveikatos pažeidimų ir nelaimingo atsitikimo darbe priežasčių nustatymo, taip pat svarbi Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nutartis administracinėje byloje Nr. A^{520}-1272/2013. Šiuo atveju ginčas buvo kilęs dėl nelaimingo atsitikimo darbe papildomo tyrimo išvadų. Nelaimingas atsitikimas darbe įvyko 2011 m. birželio 8 d., kai komandiruotės metu, Norvegijoje, A. T. agroservisui „Agrenta“ priklausiantis vilkikas, vairuojamas A. K., nuvažiavo nuo kelio ir apsivertė, ko pasėkoje A. K. patyrė sveikatos pakenkimus.

2011 m. spalio 17 d. įvykio darbe tyrimas buvo baigtas ir surašytas Nelaimingo atsitikimo darbe aktas, kuriame nurodyta, kad pagrindinė nelaimingo atsitikimo priežastis yra eismo taisyklių sauskeliuose pažeidimas, kurį padarė pats A. K. Žuvusiojo brolis K. K. nesutiko su tokia išvada ir su skundu kreipėsi į vyriausiąjį valstybinį darbo inspektorių, prašydamas įvykį ištirti pakartotinai, nurodydamas, kad avarija įvyko ne dėl eismo taisyklių pažeidimo, o dėl transporto priemonės netinkamos techninės būklės. Atsižvelgiant į tai buvo paskirtas papildomas tyrimas. Papildomo tyrimo metu Valstybinė darbo inspekcija inicijavo ekspertizės atlikimą. Vilniaus Gedimino technikos universiteto Saugaus eismo centro specialistai pateikė išvadą, jog eismo įvykiui kilti įtakos galėjo turėti įvykių visuma: vairuotojas į komandiruotę buvo išleistas su automobiliu, kurio priekabos stabdžių sistema buvo netvarkinga, važiuojant pakrauta priekaba ir intensyviai naudojant stabdžius, jau iki tol buvę techniškai netvarkingi priekabos stabdžiai perkaito, dėl priekabos stabdžių sistemos efektyvumas žymiai sumažėjo, o sumažėjus priekabos stabdžių pajėgumui, didesnis krūvis teko vilkiko stabdžiams, kurie važiuojant kalvota vietove, dažnai ribiniu šiame kelyje nustatytu greičiu (80 km/h), taip pat perkaito. Transporto priemonės junginio sumažėjęs stabdymo efektyvus galėjo turėti įtakos eismo įvykiui kilti. Atsižvelgiant į tai buvo surašytas Papildomo tyrimo aktas, kuriame nurodyta, kad nelaimingas atsitikimas įvyko dėl darbo priemonės gedimo dėl netinkamos jos priežiūros bei saugos ir sveikatos darbe vidinės kontrolės įmonėje nepakankamumo.

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas įvertinęs bylos faktinius ir teisinius aspektus, teisingai taikė procesines normas bei pagrįstai įpareigojo Valstybinę darbo inspekciją įstatymo nustatyta tvarka ir terminais paskirti pakartotinį A. T. agroserviso „Agrenta“ vairuotojui A. K. 2011 m. birželio 8 d. įvykusio mirtino nelaimingo atsitikimo darbe tyrimą. Pirmosios instancijos teismas nustatė, kad byloje nėra duomenų apie A. K. mirties priežastį, nelaimingo atsitikimo tyrime nedalyvavo nukentėję asmenys, t. y. A. K. sutuoktinė ir dukra, iš Norvegijos policijos nebuvo pareikalauta visos tyrimo medžiagos, apie paskirtą ekspertizę nebuvo informuotas darbdavys, byloje nėra jokio sprendimo skirti ekspertizę ir dėl to darbdavys neturėjo teisės užduoti klausimų ekspertui, buvo paskirtas ne pakartotinis, o papildomas tyrimas, buvo gauta specialisto išvada, o ne ekspertizės aktas, nebuvo pareikalauta iš darbdavio pateikti jokių jo turimų įrodymų, o jei šis jų negalėjo pateikti, kreiptis į kitas institucijas dėl duomenų, reikalingų išsamiam tyrimui atlikti, pavyzdžiui, Utenos policijos komisariatą, kuriame vyksta ikiteisminis tyrimas. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas pritarė pirmosios instancijos teismo dėl šių nustatytų aplinkybių padarytoms išvadoms, kad 2011 m. birželio 8 d. komandiruotėje Norvegijoje įvykusio nelaimingo atsitikimo, kurio metu žuvo vilkiko vairuotojas A. K., tyrimas buvo atliktas neobjektyviai ir neišsamiai, nes atliekant papildomą tyrimą nebuvo pašalinti prieštaravimai, susiję su konkrečiomis įvykio aplinkybėmis ir priežastimis, dėl kurių įvyko nelaimingas atsitikimas, t. y. ar įvyko dėl to, jog A. K. pažeidė eismo saugumo taisykles (važiavo per dideliu greičiu), ar dėl automobilio stabdžių gedimo, ar yra priežastinis ryšys tarp darbdavio darbuotojų saugą ir sveikatą, darbo santykius reglamentuojančių teisės aktų pažeidimų ir nelaimingo atsitikimo darbe[150].

Taigi ši teismo nutartis tik patvirtino, kad tiriant įvykius darbe privalu surinkti pakankamą kiekį įrodymų savo išvadoms pagrįsti. Šiuo atveju ir atlikus papildomą tyrimą liko neatsakytas klausimas dėl A. K. mirties priežasties. Juk Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatuose nurodyta, jeigu asmuo mirė dėl su darbu nesusijusios ligos, toks įvykis nepripažįstamas nelaimingu atsitikimu darbe[151]. Šiuo atveju, neturint jokių duomenų apie A. K. mirties priežastį, buvo preziumuota, jog A. K. žuvo dėl eismo įvykio metu patirtų sužalojimų. Tačiau vairuotoją A. K. prieš įvykstant eismo įvykiui galėjo ištikti širdies veiklos sutrikimo ar kitos ligos ūmus pasireiškimas, kuris ir buvo A. K. mirties priežastimi. Tačiau ši svarbi aplinkybė nei pirminio, nei papildomo tyrimo metu nebuvo išsiaiškinta.

Antras pastebėjimas tai, kad įvykis darbe įvykęs Norvegijoje, todėl nei Valstybinės darbo inspekcijos pareigūnai, nei ekspertai atlikdami ekspertizę negalėjo faktiškai apžiūrėti ir įvertinti

---

[150]„Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. rugsėjo 30 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-520-1272/2013“, prieiga per internetą http://eteismai.lt/byla/266121798928737/A-520-1272-13;
[151]„Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatai“, *Teisės aktų registras* 12108, (2014).

įvykio vietos bei sunkvežimio būklės po eismo įvykio. Todėl tokiu atveju itin svarbu gauti išsamias išvadas iš tos šalies kompetentingų institucijų, kurios tyrė įvykį. Tačiau autoriaus nuomone, skirtingų valstybinių institucijų veiklos sritys bei joms nustatytos kompetencijos skiriasi. Užsienio šalių, šiuo atveju Norvegijos institucijos, nėra kompetentingos nustatyti ar buvo pažeisti Lietuvos Respublikos darbuotojų saugą ir sveikatą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimai, tai jau Valstybinės darbo inspekcijos prerogatyva. Tokiu būdu Valstybinė darbo inspekcija privalėjo ne tyrimo instituciją Lietuvos Respublikoje, aktyviai bendradarbiauti su žuvusiojo šeimos atstovais dėl išvados apie mirties priežastį gavimo (juk šeimos atstovai daugeliu atveju gauna išvadas apie mirties priežastis). Ir tik visų surinktų duomenų visumos pagrindu, daryti vienokias ar kitokias išvadas dėl nelaimingo atsitikimo darbe priežasčių.

Taip pat šioje byloje teismas pasisakė, kad apie paskirtą ekspertizę nebuvo informuotas darbdavys ir dėl to darbdavys neturėjo teisės užduoti klausimų ekspertui, todėl tyrimas nebuvo objektyvus. Visiškai sutiktina, kad atliekant įvykio darbe tyrimą turi būti sudarytos sąlygas tyrime dalyvauti suinteresuotoms šalims (darbdavio atstovams, nukentėjusiojo atstovams ir k.t.). Tačiau Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo 41 straipsnio 4 dalyje nurodyta, kad vyriausiasis valstybinis darbo inspektorius tvirtina darbuotojų saugos ir sveikatos ekspertizių skyrimo tiriant įvykius darbe, dėl kurių darbuotojai patiria žalą sveikatai, ir profesines ligas aprašą[152]. Tokiu būdu ekspertizių Valstybinėje darbo inspekcijoje skyrimo tvarka yra nustatyta Lietuvos Respublikos vyriausiojo valstybinio darbo inspektoriaus 2015 m. spalio 1 d. įsakymu Nr. V-290 patvirtintame Darbuotojų saugos ir sveikatos ekspertizių skyrimo tiriant įvykius darbe, dėl kurių darbuotojai patiria žalą sveikatai, ir profesines ligas, tvarkos apraše (toliau – Aprašas). Apraše nurodyta, kad ekspertizės skyrimą inicijuoja įvykį darbe ar profesinę ligą tiriantis Valstybinės darbo inspekcijos darbo inspektorius, kai turi pagrindo manyti, kad Valstybinės darbo inspekcijos disponuojamų žmogiškųjų išteklių kvalifikacija, specialiosios žinios ir/ar turimos techninės priemonės nėra pakankamos identifikuoti galimas nelaimingo atsitikimo darbe ar profesinės ligos priežastis[153]. Tokiu būdu ekspertizės skiriamos tik tais atvejais, kai Valstybinė darbo inspekcija savo turimais resursais negali nustatyti nelaimingo atsitikimo darbe priežasties. Apraše nėra nurodyta, kad privalu ekspertui užduoti visus šalių pateiktus klausimus. Kadangi ekspertizė skiriama, kai Valstybinei darbo inspekcijai trūksta specialiųjų žinių, todėl ekspertizės apimtis priklauso nuo tų duomenų trūkumo, t. y. ekspertui gali būti užduotas tik vienas klausimas, kurio atsakymo pagrindu tyrėjas gali suformuluoti nelaimingo atsitikimo darbe priežastis.

---

[152]„Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo 2, 4, 42, 43, 44, 45 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas“, *Teisės aktų registras* 17, (2014);

[153]„Darbuotojų saugos ir sveikatos ekspertizių skyrimo tiriant įvykius darbe, dėl kurių darbuotojai patiria žalą sveikatai, ir profesines ligas, tvarkos aprašas“, *Teisės aktų registras* 14806, (2015).

Daugeliu atveju yra manoma, kad turi būti paskirta išsami ekspertizė ar net darbų saugos ekspertizė, kurią atliktų teismo ekspertai. Tačiau įvykių darbe tyrimo metu dažniausiai prireikia ne darbų saugos ekspertų išvadų, bet specialiosios srities (darbo įrenginio atitikties įvertinimo, gaisro priežasties nustatymo ir panašiai) eksperto išvadų. Turint specialios srities eksperto išvadas (Pvz: laiptai nėra saugūs naudojimui), tyrėjas gali įvardinti nelaimingo atsitikimo darbe priežastis bei pažeistus darbuotojų saugos ir sveikatos norminius teisės aktus.

Taip pat pastaruoju metu, neretais atvejais, vienoje darbo vietoje darbus organizuoja ir vykdo keli darbdaviai. Tokiu atveju įvykus įvykiui darbe tampa gan sunku nustatyti nelaimingo atsitikimo darbe priežastis. Tarp darbdavių kyla nesutarimai ir ginčai dėl nelaimingo atsitikimo darbe atsakomybės bei žalos atlyginimo ir šiuos klausimus darbdaviai bando išspręsti jau įvykio darbe tyrimo metu. Tačiau kaip jau buvo minėta šiuos du skirtingus dalykus reglamentuoja skirti institutai: įvykio darbe tyrimo institutas bei civilinės teisinės atsakomybės (žalos atlyginimo) institutas. Įvykio darbe tyrimo tikslas nėra atsakomybės ar žalos atlyginimo klausimo išsprendimas, o darbuotojų saugos ir sveikatos norminių teisės aktų reikalavimų pažeidimo nustatymas bei prevencijos priemonių numatymas, todėl nustatant nelaimingo atsitikimo darbe priežastis tuo reiktų ir vadovautis. Be kita ko, autoriaus pastebėjimas, kad pats nelaimingo atsitikimo darbe aktas nesukelia jokių tiesioginių teisinių pasekmių šalims.

Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo 27 straipsnio 3 dalyje nurodyta, kad „kad darbuotojas, darbdavių susitarimu pasiųstas laikinam darbui į įmonę iš kitos įmonės, negali pradėti dirbti tol, kol jis neinformuotas apie esamus ir galimus rizikos veiksnius įmonėje, į kurią jis pasiųstas dirbti, neinstruktuotas saugiai dirbti konkrečioje darbo vietoje, nepaisant to, kad įmonėje, kurioje jis nuolat dirba, buvo nustatyta tvarka instruktuotas ir apmokytas saugiai dirbti. Į kitą įmonę pasiųstiems dirbti darbuotojams taip pat privalo būti suteikta informacija apie įmonėje paskirtus darbuotojus, atsakingus už pirmosios pagalbos suteikimą, gelbėjimo darbų organizavimą, darbuotojų evakavimą galimų avarijų, stichinių nelaimių ar gaisrų atvejais, ir apie gaisrų gesinimo bei evakavimo priemones, taip pat jie turi būti supažindinti su šio Įstatymo 22 straipsnyje nurodytais darbuotojų evakavimo planais. Darbuotojus, atliekančius kitose įmonėse darbus ar teikiančius paslaugas, ir darbuotojus, atliekančius įstatymų ar kitų norminių teisės aktų nustatytas kontrolės funkcijas, instruktuoja jų darbdaviai“[154]. To paties įstatymo 30 straipsnyje nurodyta, kad „Du ir daugiau darbdavių, atlikdami darbus toje pačioje darbo vietoje ar darbo vietose, organizuoja darbą taip, kad būtų garantuota visų darbuotojų sauga ir sveikata, neatsižvelgiant į tai, kuriam darbdaviui darbuotojas dirba. Siekdami apsaugoti darbuotojus nuo nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų, darbdaviai bendradarbiauja ir koordinuoja

[154]„Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymas“, *Valstybės žinios* 70, 3170 (2003).

veiksmus, įgyvendindami darbuotojų saugos ir sveikatos teisės aktų nuostatas, ir informuoja vienas kitą, darbuotojų atstovus, darbuotojų atstovus saugai ir sveikatai bei darbuotojus apie galimus pavojus ir rizikos veiksnius, prireikus parengia bendradarbiavimo ir veiksmų koordinavimo tvarkos aprašą“[155].

Nustatant nelaimingo atsitikimo darbe, kai įvykis darbe įvyko darbus vienoje vietoje vykdant keliams darbdaviams, priežastis, privalu laikytis tos pačios nuostatos: - ar nukentėjusiojo darbuotojo darbdavys įgyvendino visas savo pareigas sudaryti saugias darbo sąlygas darbuotojams. Turbūt daugelis gali išreikšti nuomonę, tai kokie čia darbdavio veiksmai ar pažeidimai, jeigu įvykis darbe įvyko dėl trečiųjų asmenų (kitų darbdavių) sudarytos nesaugios aplinkos. Tačiau tokiu atveju būtina nustatyti ką ir kokius veiksmus atliko nukentėjusiojo darbuotojo darbdavys, kad įvykis darbe neįvyktų.

Teismų praktika dėl nelaimingų atsitikimų darbe aktų teisėtumo ir pagrįstumo, kai darbus vienoje darbo vietoje vykdė keli darbdaviai, nėra gausi. Šiuo atveju svarbus Vilniaus apygardos administracinio teismo sprendimas, administracinėje byloje eI-7829-811/2015. Tuo atveju teismas sprendė kilusį ginčą dėl nelaimingo atsitikimo darbe, kai darbus vienoje vietoje vykdė keli darbdaviai, priežasčių pagrįstumo bei teisėtumo. Įvykis darbe įvyko 2014-07-02, kai UAB „G4S Lietuva“ darbuotojams montuojant gaisro aptikimo sistemos įrenginius, sandėlyje, kuriame veiklą vykdė UAB „Maristika“, nuvirtus stiklų lakštams žuvo UAB „G4S Lietuva“ darbuotojas R. G. Sandėlis, kuriame įvyko nelaimingas atsitikimas darbe nuosavybės teise priklausė trečiajam subjektui UAB „Randers Reb International“. Valstybinei darbo inspekcijai ištyrus minėtą įvykį darbe buvo nustatytos tokios nelaimingo atsitikimo darbe priežastys: 1) saugos ir sveikatos darbe vidinės kontrolės įmonėje nepakankamumas, nes UAB „G4S Lietuva“ neinformavo savo darbuotojo apie galimus rizikos veiksnius jo darbo vietoje; 2) netinkamas darbų organizavimas, nes du darbdaviai nesusitarė kaip organizuoti ir saugiai vykdyti bendrus darbus, 3) darbuotojams privalomųjų vykdyti instrukcijų, taisyklių ir kt. reikalavimų pažeidimas, nes UAB „Maristika“ darbuotojai nesilaikė saugos ir sveikatos instrukcijų reikalavimų.

UAB „G4S Lietuva“ nesutiko su tokiomis priežastimis, ir teigia, kad susitarimą tarp darbdavių įgyvendino pasirašydama su UAB „Randers Reb Lietuva“ paslaugų atlikimo sutartį, kurioje nurodyta, kad UAB „Randers Reb Lietuva“ įsipareigoja sudaryti UAB „G4S Lietuva“ darbuotojams darbo sąlygas, atitinkančias Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo ir kitų darbų saugos norminių aktų, priešgaisrinės apsaugos taisyklių reikalavimus.

Tačiau šiuo atveju itin svarbi faktinė aplinkybė, kad vienoje darbo vietoje darbus vykdė tik UAB „G4S Lietuva“ ir UAB „Maristika“. Patalpos, kuriose ir įvyko nelaimingas atsitikimas darbe,

---

[155]„Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymas“, *Valstybės žinios* 70, 3170 (2003).

nuosavybės teise priklauso UAB „Randers Reb Lietuva“, tačiau šiose patalpose UAB „Randers Reb Lietuva“ jokios veiklos nevykdė.

Vilniaus apygardos administracinis teismas, 2015 m. birželio 15 d. sprendime, pasisakė, kad „pareiškėjo nurodytos sutarties nuostatos tėra tik fragmentinės bendro pobūdžio taisyklės iš tarp jo ir UAB „Randers Reb International“ susiklosčiusių civilinių teisinių santykių (rangos). Tas pats pasakytina ir apie ginčo patalpų Nuomos sutartį, sudarytą tarp UAB „Maristika“ ir UAB „Randers Reb International“. Nei minėtos sutartys, nei atskiros jų nuostatos, kurias nurodo pareiškėjas skunde <...> negali būti laikomos dviejų darbdavių bendradarbiavimu užtikrinant visų darbuotojų saugą ir sveikatą DSSĮ 30 str. prasme“[156].

Sutiktina su tokia teismo nuomone. Tačiau autoriaus pastebėtinas dar vienas argumentas patvirtinanti teismo sprendimą. UAB „G4S Lietuva“, kaip darbdavys, įstatymu numatytas savo pareigas darbuotojų saugos ir sveikatos srityje perdavė kitam ūkio subjektui. Tačiau darbuotojų saugą ir sveikatą reglamentuojantys teisės aktai tokios teisės darbdaviui nesuteikia. Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo 11 straipsnyje imperatyviai nurodyta, kad sudaryti saugias ir sveikatai nekenksmingas darbo sąlygas visais su darbu susijusiais aspektais yra darbdavio pareiga[157]. Darbdaviui atstovaujančio asmens pareigos, sudarant saugias ir sveikatai nekenksmingas darbo sąlygas, įtvirtintos to paties įstatymo 25 straipsnio nuostatose (užtikrina, kad darbuotojai darbo metu gautų išsamią informaciją apie esamą ir galimą profesinę riziką, organizuoja profesinės rizikos vertinimą, darbuotojų sveikatos patikrinimus ir kt.)[156]. Tuo atveju, kai vienoje darbo vietoje darbus vykdo du darbdaviai, darbas turi būti organizuotas taip, kad būtų garantuota visų darbuotojų sauga ir sveikata, neatsižvelgiant į tai, kuriam darbdaviui darbuotojas dirba. Siekdami apsaugoti darbuotojus nuo nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų, darbdaviai bendradarbiauja ir koordinuoja veiksmus, įgyvendindami darbuotojų saugos ir sveikatos teisės aktų nuostatas, ir informuoja vienas kitą, darbuotojų atstovus, darbuotojų atstovus saugai ir sveikatai bei darbuotojus apie galimus pavojus ir rizikos veiksnius, prireikus parengia bendradarbiavimo ir veiksmų koordinavimo tvarkos aprašą[158]. Minimo įstatymo straipsnio nuostatos įpareigoja darbdavius susitarti dėl konkrečių bendradarbiavimo veiksmų (darbuotojų instruktavimo, informavimo apie galimas rizikas darbo vietose ir pan.), bet nesuteikia teisės darbdavio pareigų darbuotojų saugos ir sveikatos srityje perduoti kitam subjektui. Šiuo atveju, vertinant paslaugų atlikimo sutarties nuostatų turinį, darytina išvada, kad nebuvo susitarta dėl konkrečių veiksmų ir priemonių, užtikrinant darbuotojų saugą bei sveikatą, – tiesiog visos

---

[156]„Vilniaus apygardos administracinio teismo 2015 m. birželio 5 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. eI-7829-811/2015“, prieiga per internetą https://e.teismas.lt/lt/Protected/Cases/Details?caseId=30451013-caf5-4e9b-acaf-e1d87f252e41;
[157]„Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymas“, *Valstybės žinios* 70, 3170 (2003);
[158]Ibid.

darbdavio pareigos perduotos kitam ūkio subjektui (UAB „Randers Reb International“), kas prieštarauja Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo nuostatoms.

Su tokiu Vilniaus apygardos administracinio teismo sprendimu nesutiko UAB „G4S Lietuva“ ir su skundu kreipėsi į Lietuvos vyriausiąjį administracinį teismą, tačiau byla dar neišnagrinėta. Bus įdomu sužinoti ar Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas pritars tokiai pozicijai.

Taip pat pastebėtina, kad šiandieninei globaliai konkurencinei atmosferai būdinga ypač sparti dinamika, vis didėjantis pokyčių tempas. Organizacijos, ypač įmonės, priverstos nuolat ieškoti naujų sprendimų, keisti pozicionavimą, tik taip jos gali išlaikyti konkurencinį pranašumą. Lietuvoje vis dažniau pastebimas darbas per laikinojo įdarbinimo įmones. Tai nėra tipiniai atvejai, kai vienoje darbo aplinkoje darbus vykdo keli darbdaviai. Šiuo atveju vieno ūkio subjekto darbuotojas dirba kitame ūkio subjekte ir darbuotojo su pastaruoju ūkio subjektu nesieja darbo santykiai, nors šis ūkio subjektas yra įgijęs kai kurias darbdavio pareigas. Esant tokiai persipynusiai valdymo bei atsakomybės struktūrai, kyla klausimas kuriam ūkio subjektui turi būti surašytas nelaimingo atsitikimo darbe aktas, kokios nelaimingo atsitikimo darbe priežastys būtų įvardijamos.

Prieš analizuojant tokių nelaimingų atsitikimų darbe tyrimą, visų pirma tikslinga aptarti tokių teisinių santykius reglamentavimą. Lietuvos Respublikos laikinojo įdarbinimo per laikinojo įdarbinimo įmones įstatymas (toliau – Įdarbinimo įstatymas) nustato darbo santykių tarp laikinųjų darbuotojų ir laikinojo įdarbinimo įmonių ypatumus, įdarbinimo per laikinojo įdarbinimo įmones santykiuose dalyvaujančių asmenų teises ir pareigas.

Įdarbinimo įstatyme yra išskirtos dvi naujos sąvokos „laikinojo darbo naudotojas“ ir „laikinojo įdarbinimo įmonė“. „Laikinojo įdarbinimo įmonė (toliau– įdarbinimo įmonė) – tai fizinis, juridinis asmuo ar kita organizacinė struktūra, atitinkantys darbdaviui keliamus reikalavimus ir sudarę laikinojo darbo sutartis su laikinaisiais darbuotojais, turėdami tikslą juos siųsti laikinai dirbti darbo naudotojo naudai, pastarajam prižiūrint ir vadovaujant. Laikinojo darbo naudotojas (toliau – darbo naudotojas) – fizinis, juridinis asmuo ar kita organizacinė struktūra, kurių naudai ir kuriems prižiūrint ir vadovaujant laikinai dirba laikinieji darbuotojai“[160].

Įdarbinimo įstatymu nustatyta, kad laikinojo įdarbinimo įmonės ir laikinojo darbo naudotojo teisiniai santykiai yra civiliniai santykiai. Tarp laikinojo darbuotojo ir laikinojo įdarbinimo įmonės susiklostantys santykiai yra darbo teisiniai santykiai. Tuo tarpu santykiai tarp laikinojo darbuotojo ir darbo naudotojo nėra laikomi darbo teisiniais santykiais, kadangi darbo sutartis tarp darbo naudotojo bei laikinojo darbuotojo nesudaroma. Įdarbinimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje

[160]„Lietuvos Respublikos įdarbinimo per laikinojo įdarbinimo įmones įstatymas“, *Valstybės žinios* 69, 3287 (2011).

numatyta, kad įdarbinimo įmonė, siekdama įgyvendinti darbdavio pareigą sudaryti darbuotojams saugias ir sveikatai nekenksmingas darbo sąlygas, privalo įsitikinti, kad siunčiami dirbti laikinieji darbuotojai dirbs darbuotojų saugos ir sveikatos teisės aktų reikalavimus atitinkančiomis darbo sąlygomis[161].

Laikinojo darbo naudotojas privalo laikiniesiems darbuotojams užtikrinti tinkamas, saugias ir sveikatai nekenksmingas darbo sąlygas. Darbo naudotojas laikinajam darbuotojui leidžia pradėti dirbti tik tada, kai laikinasis darbuotojas yra informuotas apie esamus ir galimus rizikos veiksnius ir apsisaugojimo nuo jų priemonių panaudojimą, instruktuotas saugiai dirbti konkrečioje darbo vietoje, nepaisant to, kad įdarbinimo įmonėje buvo nustatyta tvarka instruktuotas ir apmokytas saugiai dirbti; darbo naudotojas laikiniesiems darbuotojams privalo suteikti informaciją apie paskirtus darbuotojus, atsakingus už pirmosios pagalbos suteikimą, taip pat jie turi būti supažindinti su evakavimo planais; darbo naudotojas privalo iki darbo pradžios pasirašytinai supažindinti laikinąjį darbuotoją su darbo sąlygomis, kolektyvine sutartimi, darbo tvarkos taisyklėmis, kitais jo darbą darbo naudotojui reglamentuojančiais teisės aktais, taip pat su taikomais darbuotojų saugos ir sveikatos norminių teisės aktų reikalavimais[162].

Apibendrinant pastebėtina, kad sąvokos „darbdavys“ ir „darbo naudotojas“ nėra sutapatintos, todėl darbo naudotojas neįgyja visų darbdavio pareigų laikinojo darbuotojo atžvilgiu. Kadangi laikinojo darbuotojo darbdaviu laikytina tik laikinojo įdarbinimo įmonė, o Įdarbinimo įstatyme nurodyta, kad Įdarbinimo įmonės draudžia laikinuosius darbuotojus valstybiniu socialiniu draudimu Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo nustatyta tvarka[163], todėl pagrįstai galima teigti, kad nelaimingo atsitikimo darbe aktas surašomas laikinojo įdarbinimo įmonei. Taip pat autoriaus pastebėtina, kad vadovaujantis aukščiau pateiktomis Įdarbinimo įstatymo nuostatomis, laikinojo įdarbinimo įmonė neprivalo vykdyti ir jai atsakomybė nekyla tik už tas neįgyvendintas darbuotojų saugą ir sveikatą užtikrinančias priemones, kurias įgyventi privalo laikinojo darbo naudotojas.

Teisminė praktika šiuo klausimu iš vis kukli. Teisminių ginčų dėl nelaimingo atsitikimo darbe priežasčių pagrįstumo ir teisėtumo dar nėra buvę, tačiau šiuo klausimu itin svarbus Vilniaus apygardos administracinio teismo 2015 m. gruodžio 7 d. sprendimas administracinė byla Nr. eI-6789-142/2015. Ginčas administracinėje byloje kilo dėl Valstybinio socialinio draudimo fondo tarybos 2014 m. gruodžio 18 d. nutarimo Nr. 11-2 priskirti UAB „Biuro“ antrajai nelaimingų

---

[161] „Lietuvos Respublikos įdarbinimo per laikinojo įdarbinimo įmones įstatymas“, *Valstybės žinios* 69, 3287 (2011);
[162] Ibid;
[163] Ibid.

atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įmokos tarifo grupei, kurios įmokos tarifas – 0,37 procento, teisėtumo.

2013 m. rugpjūčio 26 d. UAB „Biuro“ laikinasis darbuotojas D. C. dirbo UAB „Švyturio – Utenos alus“ Logistikos sandėlyje, Pramonės g. 12, Utenoje. D. Cicėnas, vairuodamas elektrinį vežimėlį Atlet PLP 200, jo nesuvaldė ir atsitrenkė į pastato sieną tokiu būdu susižalodamas kairę koją. Nelaimingą atsitikimą darbe ištyrė Valstybinė darbo inspekcija ir 2013 m. rugsėjo 26 d. surašė nelaimingo atsitikimo darbe N-1 formos aktą Nr. 1. VDI darbo inspektorius N-1 formos akto 17 punkte „Nelaimingo atsitikimo priežastys“ pirmąja priežastimi nurodė „Saugos ir sveikatos norminio teisės akto (darbuotojams privalomų vykdyti instrukcijų, taisyklių ir kt.) reikalavimų pažeidimas“, kadangi darbuotojas (nukentėjusysis) nesilaikė jam nustatytų saugos ir sveikatos reikalavimų. Antrąja priežastimi VDI darbo inspektorius nurodė „Saugos ir sveikatos darbe vidinės kontrolės įmonėje nepakankamumas“, kadangi nei darbdavys (UAB „Biuro“), nei darbo naudotojas (UAB „Švyturio – Utenos alus“) nepakankamai kontroliavo, kaip darbuotojas laikosi saugos ir sveikatos reikalavimų.

UAB „Biuro“ nuomone laikinojo įdarbinimo atveju už darbuotojų saugą ir sveikatą atsako laikinojo darbo naudotojas. Kadangi UAB „Biuro“ buvo įsitikinęs, jog darbuotojui, siunčiamam dirbti pas darbo naudotoją, bus užtikrintos saugios darbo sąlygos, t. y. pareiškėjas buvo įsitikinęs, kad darbuotojas dirbs darbuotojų saugos ir sveikatos teisės aktų reikalavimus atitinkančiomis darbo sąlygomis, todėl UAB „Biuro“ nesutinka su Valstybinės darbo inspekcijos išvada dėl nepakankamos vidinės kontrolės.

Vilniaus apygardos administracinis teismas šioje byloje pažymėjo, kad iš „Įdarbinimo įstatymo nuostatų matyti, kad dalis darbdavio pareigų, nustatytų Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo 25 straipsnyje, yra perkeltos darbo naudotojui, tačiau Įdarbinimo įstatymo 5 straipsniu jokiu būdu nėra paneigiamos visos kitos Darbuotojų saugos įstatymo 25 straipsnyje nustatytos ir pagal Įdarbinimo įstatymo 5 straipsnį darbo naudotojui neperkeltos darbdavio pareigos. Darbuotojų saugos įstatymo (redakcija, galiojusi nelaimingo atsitikimo metu) 25 straipsnio 1 dalies 13 punkte įtvirtinta darbdavio pareiga kontroliuoti, kaip darbuotojai laikosi darbuotojų saugos ir sveikatos norminių teisės aktų reikalavimų (būtent šio reikalavimo pažeidimas buvo konstatuotas Darbo inspekcijos akte). Pagal Įdarbinimo įstatymo 2 straipsnio 3 punkte pateikiamą laikinojo darbo naudotojo sąvoką, laikinieji darbuotojai dirba prižiūrint ir vadovaujant darbo naudotojams, tačiau Įdarbinimo įstatymo 5 straipsnis yra specialioji teisės norma, susijusi su darbdavio ir darbo naudotojo pareigomis būtent darbų saugos srityje. Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad įstatymų leidėjas darbdaviui imperatyviai nustatytos pareigos kontroliuoti, kaip darbuotojai laikosi saugos ir sveikatos norminių teisės aktų reikalavimų, Įdarbinimo įstatymu

darbo naudotojui neperleido. Ši pareiga pagal Darbuotojų saugos įstatymą priklauso darbdaviui“[164].

Tokiu būdu Vilniaus apygardos administracinis teismas spręsdamas ginčą dėl draudimo įmokų tarifo padidinimo, taip pat pasisakė ir dėl nelaimingo atsitikimo darbe priežasčių teisėtumo. Tačiau šis ginčas dar nėra išnagrinėtas Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo, todėl teismų suformuotos galutinės praktikos šiuo klausimu dar nėra.

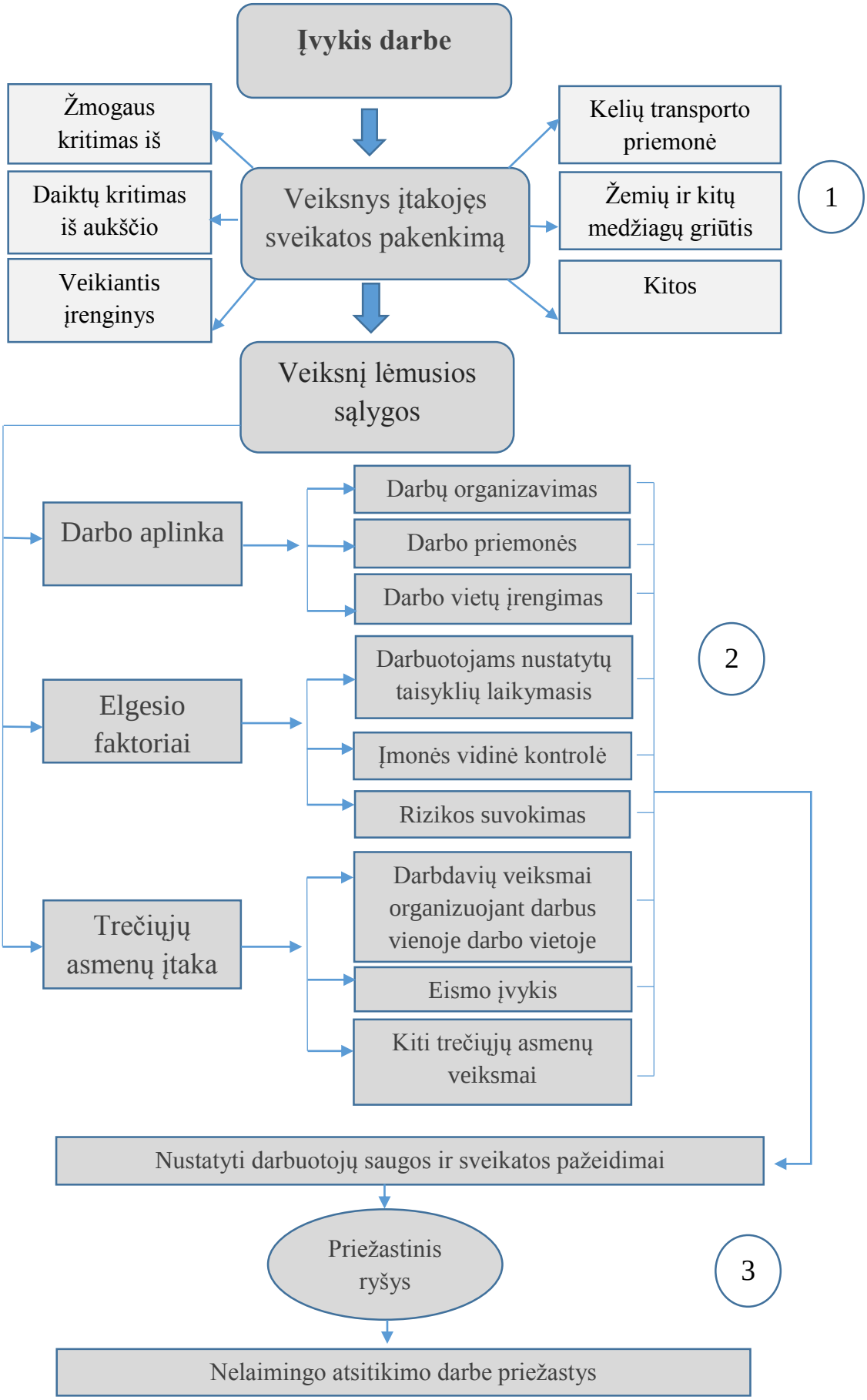
Tai gi susipažinus su nelaimingų atsitikimų darbe priežasčių nustatymo teoriniais bei praktiniais aspektais bei apžvelgus naujausią teismų praktiką, tikslinga apibendrinti priežasčių nustatymo procedūras. Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatuose yra tik pasakyta, kad nustatomos priežastis, tačiau pats jų nustatymo procesas nėra aptartas. Tačiau atsižvelgiant į nelaimingų atsitikimų darbe priežasčių sąrašą bei susipažinus su Valstybinės darbo inspekcijos parengtomis rekomendacijomis dėl įvykių darbe tyrimo, autoriaus nuomone, nelaimingų atsitikimų darbe priežasčių nustatymą galima suskirstyti į tris etapus. Pirmasis etapas – tai veiksnio, įtakojusio darbuotojo sveikatos pakenkimą, nustatymas. Šio etapo metu turime nustatyti koks veiksnys tiesiogiai sukėlė sveikatos pakenkimus darbuotojui, t. y. ar darbuotojas nukrito iš aukščio, ar darbuotoją sužalojo krentantys daiktai ar kiti veiksniai. Antrojo etapo metu įvertiname veiksnį lėmusias sąlygas bei nustatome darbuotojų saugos ir sveikatos pažeidimus. Šio etapo metu įvertiname darbo aplinkos, darbo įrenginių, darbo vietų įrengimo atitikimą darbuotojų saugos ir sveikatos norminių teisės aktų reikalavimams. Taip pat įvertiname ar darbuotojai tinkamai vykdė jiems nustatytus reikalavimus bei trečiųjų asmenų veiksmus. Šio etapo metu vertiname ne bendrą darbuotojų saugos ir sveiktos būklę įmonėje, bet tik sąlygas susijusias su įvykiu darbe. Trečiasis etapas tai palyginamoji analizė bei priežastinio ryšio įvertinimas. Siekiant teisingai nustatyti nelaimingų atsitikimų darbe priežastis, visada pravartu atlikti lyginamąją situacijos analizę, t. y. palyginti situaciją, kurioje įvyko įvykis darbe bei idealią saugią situaciją, kurioje neturėtų įvykti jokie įvykiai darbe. Analizės metu įvertinami skirtumai tarp faktinės įvykio darbe situacijos bei teorinės saugios situacijos. Pagal skirtumų reikšmingumą išskiriamos labiausiai tikėtinos nelaimingo atsitikimo darbe priežastys, kurios tiesiogiai lėmė nelaimingą atsitikimą darbe.

2 schemoje pateikiama grafiškai atvaizduota nelaimingų atsitikimų darbe priežasčių nustatymo schema, kuri turėtų padėti tiksliau nustatyti nelaimingų atsitikimų darbe priežastis.

---

[164]„Vilniaus apygardos administracinio teismo 2015 m. gruodžio 7 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. eI-6789-142/2015“, prieiga per internetą https://e.teismas.lt/lt/Protected/Cases/Details?caseId=cf94bf9c-4247-4237-9ade-16835aa53371.

2 schema. **Nelaimingo atsitikimo darbe priežasčių nustatymo schema**

Šaltinis. Sudaryta autoriaus.

IŠVADOS

Atsižvelgiant į šio darbo tikslus bei vertinant atliktą teisės aktų, teismų sprendimų dėl įvykių darbe tyrimo bei nelaimingų atsitikimų darbe priežasčių nustatymo, galima daryti tokias išvadas:

1. Pasikeitus nelaimingų atsitikimų darbe teisiniam reglamentavimui pakito ir paties nelaimingo atsitikimo darbe sąvoka, kuri dabartiniu metu labiau atitinka Europos Sąjungos teisės aktus bei žymiai tiksliau atskleidžia nelaimingo atsitikimo darbe apibrėžtį, nes atsisakyta konkrečios būtinosios sąlygos „traumos“.

2. Visiškai atskirtos sąvokų reikšmės „nelaimingas atsitikimas darbe“ ir „nelaimingas atsitikimas pakeliui į/iš darbo“, taip atsiejant nelaimingo atsitikimo pakeliui į darbą ar iš darbo sąsajas su darbdavio pareiga darbuotojams užtikrinti saugias darbo sąlygas.

3. Tapo teisiškai logiškesnė įvykių darbe tyrimo bei jų pripažinimo nelaimingais atsitikimais darbe tvarka. Pagal dabartinį teisinį reglamentavimą visi įvykiai įvykę darbe laikomi „įvykiais darbe“ ir tik tyrimo metu nustačius, kad įvykis darbe įvyko darbo laiku, darbo vietoje ir / ar atliekant darbo funkcijas, pareigas, darbdavio pavedimą arba kitą veiklą, už kurią įstatymų nustatyta tvarka mokamas vidutinis darbo užmokestis, taip pat tarnybinių komandiruočių metu vykdant darbdavio užduotį paskirties vietoje, toks įvykis darbe pripažįstamas nelaimingu atsitikimu darbe bei surašomas nelaimingo atsitikimo darbe N-1 formos aktas. Pagal iki 2014 m. gegužės 1 d. galiojusį teisinį reglamentavimą, visi įvykiai darbe, kurių metu darbuotojas prarado darbingumą nors vienai dienai, buvo preziumuojami nelaimingais atsitikimais darbe. Ir tik tyrimo metu nustačius nelaimingo atsitikimo darbe nepripažinimo pagrindus įvykio tyrimas buvo nutraukiamas ir N-1 formos aktas nesurašomas.

4. Atsisakius detalaus reglamentavimo kada įvykis darbe pripažįstamas nelaimingu atsitikimu darbe, o palikus tik darbo laiko, darbo vietos ir / ar darbo funkcijų kriterijus, visgi praktikoje tyrėjai susiduriama su įvykių darbe pripažinimo nelaimingais atsitikimais darbe problemomis.

5. Reikšmingai pakito įvykių darbe, dėl kurių buvo sunkiai pakenkta darbuotojo sveikatai ar darbuotojas mirė, tyrimo terminai, kurie dabartiniu metu yra logiškai pagrįsti, nes suteikia pakankamai laiko tyrėjui objektyvaus tyrimo atlikimui bei tuo pačiu nesudaro prielaidų tyrimo procesui vilkinti.

6. Nelaimingo atsitikimo darbe priežastys - tai veiksnių ar reiškinių visuma, kuri dažniausiai pasireiškia per darbuotojų saugą ir sveikatą reglamentuojančių teisės aktų pažeidimus. Pagrįstai teigtina, kad nelaimingo atsitikimo darbe priežastimi gali būti tik tie darbuotojų saugą ir sveikatą reglamentuojančių teisės aktų pažeidimai, kurie tiesiogiai įtakojo nelaimingą atsitikimą darbe. Darbuotojų saugą ir sveikatą reglamentuojančių teisės aktų pažeidimai, kurie tiesiogiai nesusiję su

nelaimingu atsitikimu darbe, nelaimingų atsitikimų darbe prevencijos prasme yra svarbūs, tačiau negali būti laikytini priežastimi.

7. Teismų praktikos vertinimas suponuoja, kad įvykio darbe tyrimo metu tyrėjas privalo surinkti pakankamai duomenų, savo išvadų pagrįstumui patvirtinti.

8. Įvertinus pasikeitusį teisinį nelaimingų atsitikimų darbe reglamentavimą bei teismų formuojamą praktiką, pagrįstai teigtina, kad įvykių darbe tyrimo tikslas yra orientuotas tik į nelaimingų atsitikimų darbe prevenciją, bet ne į baudžiamosios ar civilinės teisės atsakomybės taikymą. Įvykių darbe tyrimo metu nėra nustatinėjami kalti asmenys, juo labiau sprendžiamas patirtos žalos atlyginimo klausimas.

PASIŪLYMAI

Vertinant tyrimo metu nustatytas problemas susijusias su įvykių darbe, nelaimingų atsitikimų pakeliui į darbą ar iš darbo tyrimu, teikiami šie pasiūlymai:

1. Šiuo metu sudarant įmonių dvišales komisijas iškyla tiek praktinės, tiek teorinės problemos. Jeigu įmonėje nėra veikiančios profesinės sąjungos ar darbo tarybos, o tai ypač aktualu mažoms įmonėms, darbuotojų atstovų saugai ir sveikatai, kurie įeina į įmonės dvišalės komisijos sudėtį, išrinkimas teisėtu būdu neįmanomas, nes darbuotojų saugos ir sveikatos atstovų rinkimų organizavimo teisė išimtinai priklauso tik profesinėms sąjungoms ir darbo taryboms. Siekiant išspręsti susidariusias problemas, siūloma Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo 13 straipsnio 4 dalį pakeisti ir išdėstyti taip „Darbuotojų atstovų saugai ir sveikatai rinkimus įmonės darbuotojų kolektyvo susirinkime organizuoja darbuotojų atstovai. Jeigu įmonėje nėra darbuotojų atstovų, tokius rinkimus gali organizuoti darbdavys. Jeigu įmonėje yra daugiau kaip vienas darbuotojų atstovas saugai ir sveikatai, vienas iš jų renkamas vyresniuoju darbuotojų atstovu ir koordinuoja visų įmonės darbuotojų atstovų saugai ir sveikatai veiklą. Kiekvienoje darbo pamainoje privalo būti ne mažiau kaip vienas darbuotojų atstovas saugai ir sveikatai. Laive, vadovaujantis laivo komiteto nuostatais, darbuotojų atstovas (atstovai) saugai ir sveikatai ir laivo komiteto narys (nariai) renkamas (renkami) laivo darbuotojų susirinkime“.

2. Mokslinio tyrimo metu autoriaus pastebėta, kad nevisais atvejais, kai įvykis yra pripažintas nelaimingu atsitikimu pakeliui į darbą ar iš darbo, toks įvykis bus pripažintas draudiminiu įvykiu. Tokiu atveju Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatų bei Lietuvos Respublikos nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymo nuostatų ne sutapimas, įvelia painiavą dėl nelaimingo atsitikimo pakeliui į darbą ar iš darbo tyrimo tikslų, o tai reiškia, kad įvykį pripažinus nelaimingu atsitikimu pakeliui į darbą ar iš darbo, ne visada nukentėjęs asmuo įgis teisę į socialines garantijas. Autoriaus nuomone, toks ne sutapimas nėra priimtinas, nes neatitinka nelaimingo atsitikimo pakeliui į darbą ar iš darbo tyrimo paskirties - kompensuoti prarastas pajamas. Atsižvelgiant į tai siūloma Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatų bei Lietuvos Respublikos nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymo nuostatas sutapatinti, o tai reikštų, kad nelaimingų atsitikimų pakeliui į darbą ar iš darbo N-2 formos aktai būtų surašomi tik draudiminių įvykių atvejais.

Literatūros sąrašas

Norminiai teisės aktai

Lietuvos Respublikos norminiai teisės aktai

1. *Lietuvos Respublikos Konstitucija: oficialių dokumentų tekstai su pakeitimais ir papildymais iki 2013 m. rugsėjo 16 d.* Kaunas: Judex spauda, 2013.
2. „Lietuvos Respublikos darbo kodeksas.“ *Valstybės žinios* 64, 2569 (2002);
3. „Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas.“ *Vyriausybės žinios* 1, 1 (1985);
4. „Baudžiamasis kodeksas.“ *Valstybės žinios* 89, 2741 (2000);
5. „Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas.“ *Teisės aktų registras* 11216, (2015); https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/4ebe66c0262311e5bf92d6af3f6a2e8b;
6. „Lietuvos Respublikos žmonių saugos darbe įstatymas.“ *Valstybės žinios* 55, 1064 (1993);
7. „Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymas.“ *Lietuvos aidas* 107, 0 (1991); nauja įstatymo redakcija nuo 2005-01-01:*Valstybės žinios* 171, 6295 (2004);
8. „Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymas.“ *Valstybės žinios* 110, 3207 (1999);
9. „Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymo pakeitimo įstatymas.“ *Valstybės žinios* 95, 2969 (2000);
10. „Žmonių saugos darbe įstatymo pakeitimo įstatymas.“ *Valstybės žinios* 95, 2968 (2000);
11. „Administracinių bylų teisenos įstatymas.“ *Valstybės žinios* 85, 2566 (2000);
12. „Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymas.“ *Valstybės žinios* 70, 3170 (2003);
13. „Lietuvos Respublikos įdarbinimo per laikinojo įdarbinimo įmones įstatymas.“ *Valstybės žinios* 69, 3287 (2011);
14. „Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo 2, 4, 42, 43, 44, 45 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas.“ *Teisės aktų registras* 17, (2014); https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/a5045930747811e3b675ad30753d4b1b;
15. „Darboviečių įrengimo bendrieji nuostatai.“ *Valstybės žinios* 44, 1224 (1998);
16. „Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatai.“ *Valstybės žinios* 136, 4945 (2004);

17. „Draudėjų priskyrimo nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įmokos tarifų grupėms metodika.“ *Valstybės žinios* 48, 2306 (2011);
18. „Rodiklių, apibūdinančių darbdavio (draudėjo) darbuotojų saugos ir sveikatos būklę, dydžių apskaičiavimo ir jų teikimo valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai tvarkos aprašas.“ *Valstybės žinios* 83, 4044 (2011);
19. „Profesinės rizikos vertinimo bendrieji nuostatai.“ *Valstybės žinios* 126, 6350 (2012);
20. „Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatai.“ *Teisės aktų registras* 12108, (2014);
https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/e40b0460397d11e48fcad59d61177654;
21. „Įvykių darbe ir nelaimingų atsitikimų pakeliui į darbą ir iš darbo pildymo metodiniai nurodymai.“ *Teisės aktų registras* 12792, (2014);
https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/716b84c043b911e4b328ee8724e3e13c;
22. „Darbuotojų saugos ir sveikatos ekspertizių skyrimo tiriant įvykius darbe, dėl kurių darbuotojai patiria žalą sveikatai, ir profesines ligas, tvarkos aprašas.“ *Teisės aktų registras* 14806, (2015).
https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/3cd7ef606c0c11e5906bc3a96c765ff4.

Europos Sąjungos bei jos narių norminiai teisės aktai

23. Komisijos reglamentas (ES) Nr. 349/2011, kuriuo įgyvendinamos Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1338/2008 „Dėl Bendrijos statistikos apie visuomenės sveikatą ir sveikatą bei saugą darbe nuostatos dėl nelaimingų atsitikimų darbe statistikos“, (2011);
24. Tarybos direktyva 89/391/EEB „Dėl priemonių darbuotojų saugai ir sveikatos apsaugai darbe gerinti nustatymo“, (1989);
25. Europos nelaimingų atsitikimų darbe statistikos (ENADS) metodika, (2012);
26. Law On Compulsory Social Insurance in Respect of Accidents at Work and Occupational Diseases - with amendments to 23.11.2000. – Latvia.

Specialioji literatūra

27. Juozas Tartilas, „Darbų saugos teisiniai aktai kritiniu aspektu.“ *Jurisprudencija 8*, 110 (2008): 13-17;
28. Andrius Verikas, „Darbuotojo sveikatai padarytos žalos atlyginimas: teisiniai aspektai“ (daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2007);

29. Aušra Tartilaitė, „Darbų saugos ir sveikatos teisinis reguliavimas“ (daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2010);
30. Aušra Tartilaitė, „Nelaimingas atsitikimas darbe darbuotojui esant neblaiviam: samprata, prevencija ir teisinė atsakomybė,“ *Socialinių mokslų studijos* 1, 5 (2010): 321 – 335. https://www.mruni.eu/upload/iblock/07d/19tartilaite.pdf;
31. Dainius Raižys, „Skundo padavimo termino atnaujinimo probleminiai aspektai,“ *Mokslinių straipsnių rinkinys* 29,171 (2010): 125-127;
32. Justinas Usonis, „Darbo teisės problemų evoliucija Lietuvoje po 1990 m,“ *Jurisprudencija* 19, 3 (2012);
33. Aušra Stankiuvienė. *Teisiniai darbuotojų saugos ir sveikatos pagrindai*. Vilnius: Vilniaus Gedimino technikos universitetas, 2014;
33. Tomas Bogdanskis, „Darbuotojo materialinės atsakomybės instituto perspektyvos Lietuvoje,“ *Jurisprudencija* 22, 1 (2015). https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/viewFile/4197/3928;
34. Stasys Keinys, Laimutis Bilkis, Jonas Paulauskas, Vytautas Vitkauskas. *Dabartinės kalbos žodynas*. http://dz.lki.lt.

Teisminė praktika

35. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. balandžio 11 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. 3K-3-374/2001.“ Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/11367?nr=1;
36. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. vasario 28 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. 3K-3-36/2012.“ Prieiga per internetą: http://eteismai.lt/byla/174956131601435/3K-3-36/2012;
37. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2002 m. birželio 10 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-7-435/2002.“ Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/tp/21939?nr=1;
38. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2010 m. spalio 1 d. nutartis administracinėje byloje Nr. P-438-104/2010.“ Prieiga per internetą: http://eteismai.lt/byla/16883643688247/P-438-121-10;
39. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2010 m. rugsėjo 24 d. nutartis administracinėje byloje Nr. P-502-187/2010.“ Prieiga per internetą: http://eteismai.lt/byla/97577771593873/P-502-187-10;

40. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. rugpjūčio 18 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-502-2435/2011.“ Prieiga per internetą: http://eteismai.lt/byla/51886571610895/A-502-2435-11;
41. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. birželio 28 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-602-1192/2012.“ Prieiga per internetą: http://eteismai.lt/byla/39963843208691/A-602-1192-12;
42. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. rugsėjo 30 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-520-1272/2013.“ Prieiga per internetą: http://eteismai.lt/byla/266121798928737/A-520-1272-13;
43. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. spalio 28 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-602-1333/2013.“ Prieiga per internetą: http://eteismai.lt/byla/246625673097708/A-602-1333-13;
44. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. rugpjūčio 29 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-602-1079/2013.“ Prieiga per internetą: http://eteismai.lt/byla/65445529499614/A-602-1079-13;
45. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2014 m. rugsėjo 16 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-822-541/2014.“ Prieiga per internetą: http://eteismai.lt/byla/266364826092880/A-822-541-14;
46. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2014 m. gruodžio 2 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-143-1534/2014.“ Prieiga per internetą: http://eteismai.lt/byla/131582510682145/A-143-1534-14;
47. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2014 m. birželio 10 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-143-959/2014.“ Prieiga per internetą: http://eteismai.lt/byla/4533424596281/A-143-959-14;
48. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2015 m. vasario 2 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-177-602/2015.“ Prieiga per internetą: http://eteismai.lt/byla/150997309599773/A-624-2130-14;
49. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2015 m. lapkričio 30 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-1875-756/2015.“ Prieiga per internetą: http://eteismai.lt/byla/152176296542570/A-1875-756/2015;
50. “Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2015 m. spalio 21 d. nutartis administracinėje byloje Nr. P-120-822/2015.“ Prieiga per internetą: http://eteismai.lt/byla/141986180934540/P-120-822/2015;
51. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2016 m. sausio 5 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-101-552/2016.“ Prieiga per internetą:

http://eteismai.lt/byla/122419451711070/A-101-552/2016;

52. „Vilniaus apygardos administracinio teismo 2013 m. sausio 30 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I-758-1423/2013.“ Prieiga per internetą: http://eteismai.lt/byla/268924703085339/I-758-1423/2013;

53. „Vilniaus apygardos administracinio teismo 2014 m. birželio 23 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I-4375-331/2014.“ Prieiga per internetą: http://eteismai.lt/byla/222964779412083/I-4375-331/2014;

54. „Vilniaus apygardos administracinio teismo 2014 m. sausio 30 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I-3538-208/2014.“ Prieiga per internetą: http://eteismai.lt/byla/9993488608663/I-3538-208/2014;

55. „Vilniaus apygardos administracinio teismo 2015 m. birželio 5 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. eI-7829-811/2015.“ Prieiga per internetą: https://e.teismas.lt/lt/Protected/Cases/Details?caseId=30451013-caf5-4e9b-acaf-e1d87f252e41;

56. „Vilniaus apygardos administracinio teismo 2015 m. gruodžio 7 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. eI-6789-142/2015.“ Prieiga per internetą: https://e.teismas.lt/lt/Protected/Cases/Details?caseId=cf94bf9c-4247-4237-9ade-16835aa53371.

Internetiniai šaltiniai

58. Valstybinė darbo inspekcija, „Naujienos“, žiūrėta 2016-01-14, http://www.vdi.lt;

59. Valstybinė darbo inspekcija, „Metinės ataskaitos apie DSS būklę bei darbo įstatymų vykdymą Lietuvos Respublikos įmonėse,“ žiūrėta 2015-11-28, http://www.vdi.lt/PdfUploads/Ataskaita2014.pdf;

60. Latvijos Respublikos valstybinė darbo inspekcija (Valsts Darba Inspekcija), žiūrėta 2016-01-15, http://www.vdi.gov.lv;

61. European Statistical Data support, žiūrėta 2015-12-28, http://ec.europa.eu/eurostat.

ANOTACIJA

Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimas kaip socialinis reiškinys yra visuotinai svarbus. Tik ištyrus įvykius darbe ir juos pripažinus nelaimingais atsitikimais darbe, nukentėjusiems asmenims ar jų šeimoms atsiranda teisė į socialines išmokas, o vertinant tinkamai nustatytas nelaimingų atsitikimų darbe priežastis yra numatomos prevencijos priemonės darbuotojų saugai ir sveikatai darbe užtikrinti. Šio mokslinio darbo metu aptarti tiek teoriniai, tiek praktiniai įvykių darbe tyrimo bei nelaimingų atsitikimų darbe priežasčių nustatymo aspektai, išanalizuoti esminiai pasikeitimai nelaimingų atsitikimų darbe teisiniame reguliavime po 2014 metų bei pateiktos apibendrintos išvados bei pasiūlymai problemoms spręsti.

Reikšminiai (raktiniai) žodžiai: įvykis darbe, nelaimingas atsitikimas darbe, nelaimingas atsitikimas pakeliui į darbą ar iš darbo, draudiminis įvykis, nelaimingo atsitikimo darbe priežastys, darbuotojų saugos ir sveikatos norminių teisės aktų pažeidimas, tyrėjas.

ANNOTATION

Investigation of workplace accidents, as a social phenomenon, is a significant issue of public interest. The affected individuals or their families become entitled to social benefits only after an occupational incident has been investigated and recognized as an accident at work. If done properly, identification of the causes of workplace accidents allow establishing preventive measures for ensuring occupational health and safety. This study looks into the theoretical and practical aspects of the procedure used for investigating occupational incidents and determining their causes, explores key changes in the regulatory framework with regard to workplace accidents in effect since 2014, and provides summarized conclusions and suggestions for further work in addressing current issues.

Key words: occupational incident, workplace accident, work-related commuting accident, insured event, causes of workplace accidents, violation of occupational health and safety regulations, investigator.

SANTRAUKA

NELAIMINGŲATSITIKIMŲ DARBE TYRIMO IR PRIEŽASČIŲ NUSTATYMO AKTUALIJOS, PASIKEITUS TEISINIAM REGLAMENTAVIMUI

Šiame moksliniame darbe nagrinėjama įvykių darbe (nelaimingų atsitikimų darbe) tyrimo bei priežasčių nustatymo procedūra – teoriniai ir praktiniai aspektai. Analizuojami teisės aktai, reguliuojantys nelaimingų atsitikimų darbe tyrimą, aptariant nelaimingų atsitikimų darbe bei nelaimingų atsitikimų pakeliui į darbą ar iš darbo sampratas, išskiriant nelaimingo atsitikimo darbe pagrindinius tikslus, tyrimą atliekančius subjektus. Atsižvelgiant į 2014 metais pasikeitusį nelaimingų atsitikimų darbe teisinį reguliavimą, aptarti esminiai pasikeitimai bei jų reikšmė. Pasikeitęs nelaimingų atsitikimų darbe teisinis reguliavimas yra palyginamas su Europos Sąjungos teisės aktų atitiktimi.

Siekiant išsamios nelaimingų atsitikimų darbe analizės apžvelgiami Lietuvos Respublikos valstybinės darbo inspekcijos prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos bei EUROSTAT pateikti statistiniai duomenis apie Lietuvoje bei kitose Europos Sąjungos šalyje įvykusius nelaimingus atsitikimus darbe per pastaruosius kelerius metus.

Didelis dėmesys darbe nagrinėjant nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo procesą bei nelaimingų atsitikimų darbe priežasčių nustatymo procedūras skiriamas Lietuvos Vyriausiojo Administracinio Teismo bei Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos analizei. Analizuojant teismų formuojamą praktiką nagrinėjami naujausi teismų sprendimai, aptariamos teismų formuojamos tendencijos.

SUMMARY

LATEST ISSUES REGARDING THE INVESTIGATION OF WORKPLACE ACCIDENTS AND DETERMINATION OF THEIR CAUSES FOLLOWING REGULATORY CHANGES

This study is aimed at exploring the theoretical and practical aspects of the procedure used to investigate occupational incidents (workplace accidents) and determine their causes. It examines legal instruments that regulate the investigations of workplace accidents and discusses the concepts of workplace accidents and work-related commuting accidents. It also identifies the main objectives of the occupational accident investigation and the main subjects that perform the investigation. Based on the regulatory changes with respect to workplace accidents adopted in 2014, the study discusses the key changes along with their implications. Comparison of the changes in the regulatory framework with regard to workplace accidents are drawn based on the compliance to the European Union legislation.

In order to provide a comprehensive analysis of workplace accidents, the study presents an overview of the statistical data from the State Labour Inspectorate of the Republic of Lithuania under the Ministry of Social Security and Labour of the Republic of Lithuania and EUROSTAT on the workplace accidents that occurred during the past several years both in Lithuania and in other EU countries.

While exploring the process used to investigate workplace accidents and procedures for determining their causes, a particular focus is placed on the analysis of the case law of the Supreme Administrative Court of Lithuania and the Supreme Court of Lithuania. The analysis of the case law established by the courts includes the latest court decisions and discusses the trends shaped by the courts.

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2016-04-04
Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas), Teisės fakulteto, Privatinės teisės instituto, Darbo ir socialinio aprūpinimo teisės studijų programos,

Studentas Ramūnas Rakauskas patvirtinu, kad šis rašto magistro baigiamasis darbas „Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir priežasčių nustatymo aktualijos, pasikeitus teisiniam reglamentavimui“:

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

Ramūnas Rakauskas